

Strnimo vrste

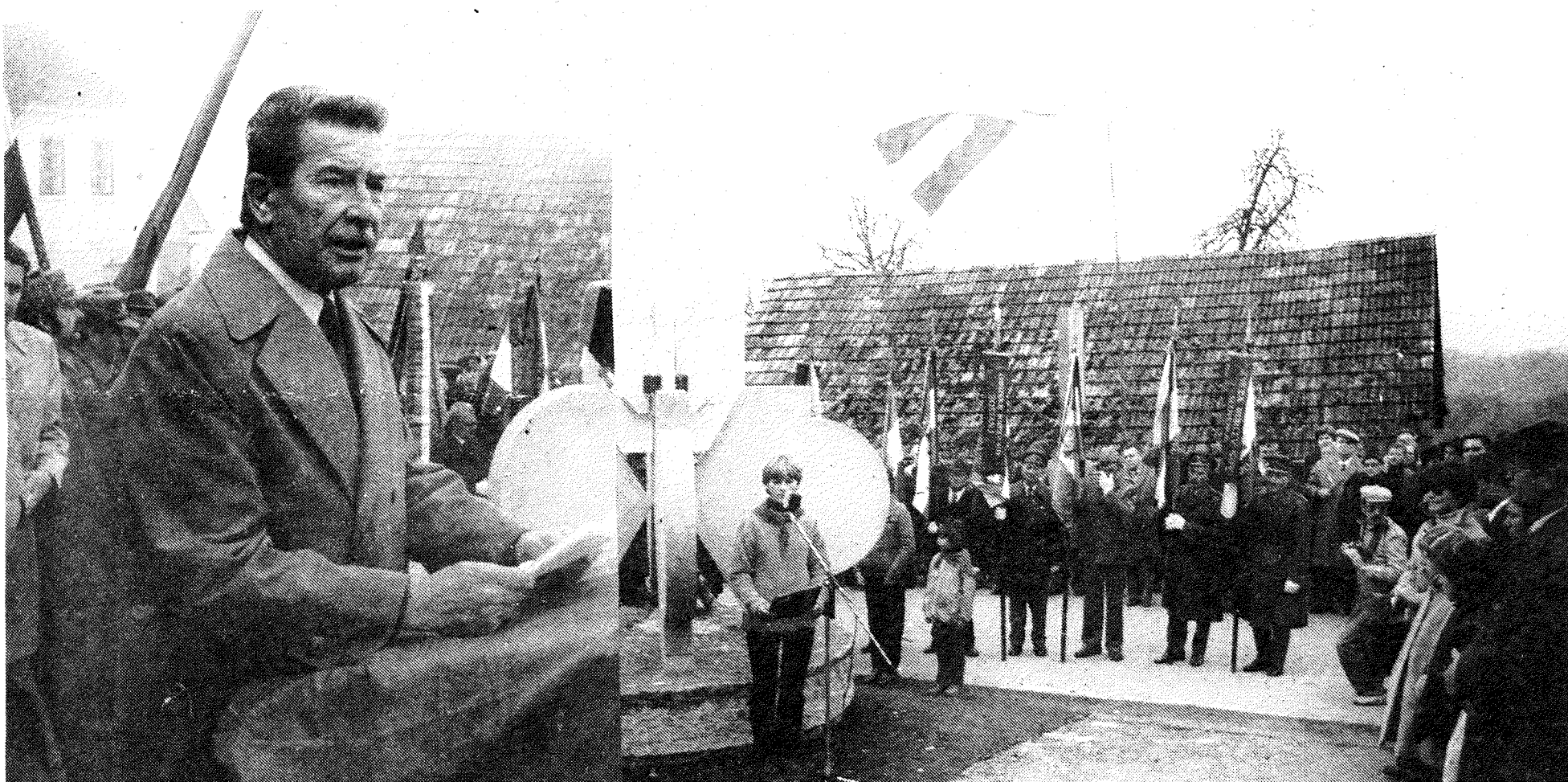
»V sedanjih najbolj resnih naporih za boljše gospodarjenje ne smemo nikakor dovoliti ali omogočiti, da razume delo kot socialno kategorijo. Kar najbolj gre zaostri delovno disciplino. Nemogoče je na primer popuščati stalnim sezonskim zaostankom z dela, nizki produktivnosti in podobnem.

Odločno moramo skrajšati postopke za prekinitev delovnega razmerja tistim, ki so kronično nedisciplinirani. Z vsemi silami moramo stremeti, izvrševati dogovorjeno, se ponasati gospodarno na vsakem koraku, da ne bo razlike med tistim, kar govorimo, kar hočemo, in tistim, kar je. Najbolj dosledno gre uskladiti potrošnjo na vseh ravneh z realno vrednostjo dela, zmanjšano za tri odstotke, da bomo plačali račune za tisto, kar smo doslej preveč zapravili. Najbolj resno se moramo sami začeti odrekati zunanjim kreditom, ki so lahko tudi potuha slabemu gospodarjenju, kreditom, ki jih bomo morali vse vrniti in za katere že zdaj plačamo letno več obresti, kot nas stane ves nakup nafte.

Bilo bi narobe, če bi zaradi stanja, kakršnega imamo, dovoljevali ustvarjati ali celo širiti malosrčnost in črnogle-

dnost, kajti v naši nedavni preteklosti smo premostili mnogo hujše težave, če smo strnili vrste. Čas, v katerem živimo, terja obnoviti Kardeljevo misel, da plat zvona ni znak za preplah, marveč za napad! Bitka za stabilizacijo danes ni nič manj pomembna od ofenziv in napadov partizanov med narodnoosvobodilnim bojem, saj gre za dosledno nadaljevanje velike vere v stvar, ki smo ji namenili vse, kar želimo dobrega; gre za srečo človeka in za njegovo dostojanstvo. V naši politični akciji danes ne govorimo tjavdan o dragocenih izkušnjah polpreteklega časa. Pač pa govorimo zato, kar sta nam zdaj prav tako potrebna navdušenje in zagnanost, kakršna poznamo, na primer, iz prostovoljnih delovnih akcij po vojni. In bitka za stabilizacijo mora postati prav tako široko vseljudsko gibanje, da se vsi in vsak posameznik obnašajo dosledno in disciplinirano, kakor se skupaj dogovarjamo in terja čas, seveda z razvitejšimi proizvodjalnimi sredstvi, z razvito znanostjo in kulturo, skratka, prilagojeno času, ki ga zdaj živimo, in razvoju, ki smo ga dosegli,« je med drugim dejal predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik na osrednji proslavi občinskega praznika občine Sevnica.

Št. 45 12. novembra 1981 Leto XIX

Na Bučki, kraju, kjer so partizani pod vodstvom Mihe Marinka, Aleša Beblerja in Nika Šiliha 1. novembra 1941 napadli nemško postojanko, je bila v nedeljo osrednja proslava občinskega praznika občine Sevnica; le tega slavijo v spomin na 12. november 1941, ko je Dušan Kveder-Tomaž s soborci osvobodil politične zapornike iz gestapovskih zaporov v Sevnici.

Krajanje Bučke so razen boljše krajevnne ceste v letošnjem jubilejnem letu dobili novo trgovino ter odkupno postajo za boljšo oskrbo krajanov in večji odkup kmetijskih proizvodov ter nov gasilski dom. Na slavnostni seji občinske skupščine Sevnica, bila je v zadrugi združnega doma na Bučki, je njen predsednik Janko Rebernik izročil Mihi Marinku listino o imenovanju za častnega občana občine Sevnica, Niko Šilih pa je prejel spominski grb občine. Nato so podelili vsakoletne občinske nagrade in priznanja.

Pred osnovno šolo na Bučki je bila zatem proslava, ki se je je udeležilo okrog 3000 krajanov, pripadnikov JLA in TO, pionirjev, med dvanajstimi preživeli borci prvega napada na Bučko je bila na častnem prostoru tudi članica sveta federacije Lidiya Šentjura in predsednica RKZSMS Darja Colarič. Slavnostni govornik je bil predsednik RO ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik, ki je po govoru izročil spomenik NOB v varstvo pionirjem tamkajšnje osnovne šole. Preživeli udeleženci prvega napada na Bučko pa so dobili posebne spominske plakete. Prav je, da jih imenujemo: Miha Marinko, Niko Šilih, Franta Komelj, Srečko Berlič, Ciril Kulovec-Čiro, Štefan Iskra, Leon Kavšek, Janez Šalehar, Franc Majcen, Srečko Preželj, Nace Majcen in Jože Nose-Špan. Ob tej priložnosti je izšla tudi brošura »Bučka 41«, ki jo je napisala domačinka Ivica Žnidaršič, sicer predsednica RK Slovenije, in ta publikacija je pomemben prispevek k ohranjanju tradicij NOB.

Foto: Jože Čurin

Tretji samoprispevek v Ljubljani

Delovni ljudje in občani Ljubljane so se pred desetimi leti odločili na referendumu za politiko hitreje rasti družbenega standarda, odločili so se za prvi samoprispevek, ki mu je nato sledil še drugi. Z združevanjem sredstev vseh delovnih ljudi je tako Ljubljana v desetih letih obogatena s sto objekti. Zgrajeno je bilo 46 otroških vrtcev, 44 osnovnošolskih objektov, pet zdravstvenih domov, 4 domovi za starejše občane in vzgojna posvetovalnica.

Drugi samoprispevek se izteka. Na osnovi poprejšnje razprave v vseh ljubljanskih občinah in predloga predsedstva MK SZDL so sprejele skupščine občin in skupščina mesta Ljubljana sklep o pripravi programov za razpis referenduma za tretji samoprispevek, s katerim bi v naslednjih petih letih zbrali 3.807.070.000 dinarjev. S tako zbranimi sredstvi bi pridobili 8 novih objektov in 4 prizidke vzgojnovarstvenih zavodov s 1534 novimi mesti, 3 nove šole in 8 prizidkov, novo glasbeno šolo, 3 zdravstvene domove in 2 zdravstveni postaji, porodnišnico, obnovili bi mladinski zdravstveni center na Rakitni, pomagali pri adaptaciji Lutkovnega gledališča, varstveno-tehničnega centra ter zgradili center za slušno in govorno prizadeto mladino.

V vseh organizacijah združenega dela, v vseh krajevnih skupnostih, na zborih občanov in na zborih delovnih ljudi, v vseh družbenopolitičnih organizacijah in samoupravnih skupnostih teče beseda o samoprispevku III.

Ž. D.

Srečanja z Vojkovo četo

Odmev na Zbor borcev bataljona Simona Gregorčiča, 38. številka TV-15

Vojkova četa je v Idrijski Beli taborila dvakrat; prvič novembra 1942, ko se je umikala pred italijansko hajko. Borci so ponoči prihajali v našo hišo po hrano in druge potrebščine. Tudi z mammo sva jih večkrat obiskali v njihovem taboru. Tam sem srečala svojo sestrično Jasno, ki je bila v tej četi. Borcem je pripravljal hrano.

Drugič je Vojkova četa prišla v naše kraje marca 1943. Pred Italijani se je umaknila z Drenovega griča. Taborili so prav tam kot prvič. Tudi takrat sva z mammo nesli borcem razne stvari, ki so jih potrebovali.

ANICA BONČA
Črni vrh nad Idrijo

Še enkrat: zakaj Ravne na Koroškem

Mnenje k predlogu o spremembi imena kraja v 33 št. TV-15

Predlog dr. Mejaka, da bi se kraj Ravne na Koroškem preimenoval v Malgajevo, ima svojo zgodovinsko utemeljitev. Koroški borci v Malgajem na čelu so leta 1919 usodno vplivali na izločitev Mežiške doline iz plebiscitarnega območja in na priključitev tega dela Koroške k Jugoslaviji. Glavne pridobitve borcev za severno mejo pa so se pokazale po osvoboditvi, ko zaradi stališča velesil kljub boju partizanov za osvoboditev slovenske Koroške ni bilo možno spreminjati avstrijskih meja, jugoslovanski del vzhodne Koroške pa je postal pomembno gospodarsko, kulturno in športno središče. Koroškim borcem z Malgajem na čelu, ki je prišel iz Sentjurja osvobodit koroško domovino, gre za to zahvalo in spoštovanje. Mogoče je spomenik Malgaju na Ravnah na Koroškem preskrbno priznanje, vendar menim, da sprememba imena kraja ne bi bila priporočljiva.

Ker sem bil od februarja 1946 navzoč pri izgradnji, spremembah in odločitvah tega kraja, dajem majhno pojasnilo o nastanku imena Ravne.

Kraj, kjer ima jeklarna s triinpolstoletno zgodovino svoje obrate, leži zahodno od takratnega srednjeveškega trga Guštanja in se imenuje Ravne. Tudi grad grofov Thurnov, ki je bil po osvoboditve nekaj časa preurejen v gimnazijo, sedaj pa so v njem ugledna študijska knjižnica, galerija in muzej, je na Ravnah. Tovarna se je že v predaprilski Jugoslaviji imenovala Jeklarna na Ravnah. To ime je obdržala tudi po osvoboditvi. Ko je bila leta 1946 generalna direkcija črne metalurgije v Beogradu, so vsi izdelovalci jekla dobili enotno ime »železarna«, kar je razumljivo v vseh jugoslovanskih jezikih. Predpisano je bilo, da mora ime tovarne izražati predmet poslo-

vaja in kraja, kjer tovarna je. Tako smo dobili: železarna Zenica, železarna Jesenice, železarna Store, železarna Guštanj in druge.

Ta sprememba nam v jeklarni na Ravnah ni bila všeč. Razmišljali smo, kako bi ohranili prvotno ime. Železarna je rasla, na gradu so se razvijale kulturne institucije in športna aktivnost, na Čečovju je nastalo novo sodobno naselje, enostavno, novo je preraščalo staro in Guštanj je tonil v Ravnah.

Razumljivo je, da smo razmišljali o enotnem imenu železarne in kraja. Najbolj aktivni pri tem so bili dr. Franc Sušnik, Avgust Kuhar in drugi.

Obračunavanje je bil tudi predlog, da bi kraj preimenovali v Dobrije. Guštanj (Gutenstein) naj bi bil ponemčurjeno ime Dobrij, ki so še danes vasiča med Ravnami in Dravogradom. Prevladala pa je pomembnost tovarne, ki je z odločitvijo, da se kraj Guštanj preimenuje v Ravne na Koroškem, ohranila prvotno ime.

Prva leta po osvoboditvi, to je na začetku rasti in napredka, smo si take spremembe lahko privoščili. V treh desetletjih, ko je iz zastarelih srednjeveških fužin zrastle sodobna tovarna plemenitega jekla evropskih razsežnosti, pa bi sprememba imena povzročila zmešnjavo in stroške.

Če se bo razvijala Mežiška dolina, čeprav ne s takim poletom kot prva leta po osvoboditvi, če bodo gradili nove objekte in ustanavljali nove institucije. Prepričan sem, in prav bi bilo, da bi ena od njih nosila Malgajevo ime.

GREGOR KLANČNIK
Na gradu 7
Ravne na Koroškem

Otroci niso krivi, kaj pa vzgojitelji?

Pred kratkim sem spet obiskal znan muzej talcev v Begunjah. Tja sem pospremljen znanca iz sosednih republik, ki muzeja od tega časa še nista videla. Bilo je že okoli petih popoldne, ko muzej zapirajo. In nenadoma, ko smo si mi z zanimanjem ogledovali številne grozljive dokumente in v grobni tišini podoživljali trenutke, ki so jih doživljali ljudje, zaprti v bunkerjih, je po hodniku dobesedno pridrela skupina otrok. Na dolgem in ozkem hodniku so se lovili. Nekateri so uprizarjali pravi slalom iz ene celice v drugo. Našega ogledovanja je bilo konec. Bili smo presenečeni, vpraševali smo se, od kod so pridrveli ti deset ali enajstletni otroci. Našo radovednost so radi potešili sami.

Preživeli so lep celodnevni šolski izlet, nazadnje so bili celo pri slapu Savica v Bohinju. In od tam so spotoma »skočili« še v begunjski muzej. So iz čertega ali petega razreda ene od ljubljanskih osnovnih šol. Povedali so tudi iz katere, pa bom njeno ime zaradi sramote, ki jo utegne doživeti, raje zamolčal. Početja otrok ne obsojam. Malčki si sami res niso mogli predstavljati, kaj ta muzej pomeni. Razigrani so prišli od Savice, njihova razigranost se je nadaljevala tudi v muzejskih prostorih. Slap Savica ni muzej; tam lahko vriskaš in se loviš, muzej, v katerega prostorih so živeli in umirali stari starši teh otrok, pa je povsem nekaj drugega! Obsodba velja

vzgojiteljem. Ti bi pač morali vedeti, da je otroke na obisk v tem muzeju treba temeljito pripraviti in jih iz celice v celico spremljati, jim pojasnjevati, kaj se je pred skoraj štiridesetimi leti tu dogajalo. Otroci bi, čeprav po svoje, razumeli in imeli spoštljiv odnos do tistega, kar muzej prikazuje, tudi zato, da se ne bi nikoli več povrnili. Tako pa so bili ob nekaj dinarjev in čas, ki bi ga mogoče lahko drugače porabili. Ko smo se mimo otrok prerinili k vходу, smo v prvih celicah opazili seveda tudi vzgojitelje, ki so si sami z majhno skupinico otrok ogledovali predmete v celicah. Imeli smo grenak občutek zaradi neodgovornosti ljudi, ki so si izbrali vzgojiteljski poklic. Da se kaj takega ne bi ponovilo!

JANKO ROZMAN
Radovljica

Kažipot v stabilizacijo

Pred seboj imam knjigo Socialno razlikovanje, ki jo je izdalo založništvo lista Komunist. Ne bi tukaj citiral referatov in razprav, ki so zapisani v knjigi, kajti tega je preveč. Vendar, borci in aktivisti NOV in zlasti še komunisti bi morali prednajačiti. Ta knjiga bi nam morala biti »kažipot« v naša stabilizacijska prizadevanja. Žal ni tako povsod, kajti radi gledamo skozi »daljnogled«, da iz daljave vidimo, kje je kakšna korist po tej liniji (ZB NOV), ki bi nam prišla prav, ne glede na to, ali gre za tako imenovano »priznavalnino« ali tritedensko letovanje ali zdravljenje tam, kjer nam ustreza. Za stabilizacijska prizadevanja pa se ne menimo veliko, je to stvar »drugih«, kot da nas ni med temi »drugimi«.

Tovariš Vinko Hafner pravi v omenjeni knjigi oziroma v svojem referatu: »Pravzaprav se ne lotevamo te problematike šele zdaj (1972, na 3. seji konference ZK Slovenije), saj je bila vedno tako ali drugače prisotna v našem dosedanjem delovanju.«

Danes je od takrat skoraj deset let, pa ne bi mogel trditi, da veliko gledamo na to socialno razlikovanje, kajti mirno gledamo, da tisti, ki ima več, želi še več, zato pa si išče po raznih »kanalih« zveze in zvezice, da bi prišel še do dodatnega dohodka.

Vredno je še prebrati referat tovariša Janeza Vipotnika, ki ga je povedal na 1. seji RK SZDL Slovenije dne 17. decembra 1979, kjer med drugim pravi: »Zato se trudimo, da bi prav nekdanji borci pokončno in zvravno nadaljevali svoje politično poslanstvo, zvesti idealom, ki so nas preželi že pred vojno in pritegnili v največje dejanje v zgodovini slovenskega ljudstva.« Nazadnje mi bo nekdo lahko dejal: »Saj nisi nič novega povedal!« Res je, da to socialno razlikovanje ni nič novega, zlasti za tiste, ki so tako ali drugače z oportunističnimi očmi vedno ustvarjali tako razlikovanje. Tistim je bilo to vedno staro, kajti s takimi tendencami so začeli tam, kjer so vnaprej videli svoj oportunistični cilj. Sreča je, da le-teh ni tako veliko. Imamo še ljudi, ki so nam zgled in te ljudi vidi tudi naš delovni človek.

Edvard Kardelj je napisal v Smereh razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja: »... Seveda se naša družba ne more čez noč osvoboditi vseh ostankov starega sistema.« Toda nam to mora in nam je moralo biti jasno že takrat, ko smo stopili v revolucionarne vrste za osvoboditev človeka po človeku leta 1941, ne pa šele danes po 40 letih vstaje slovenskega in vseh jugoslovanskih narodov!

Tovariš Tito je graditeljem proge Banja Luka - Doboj, septembra 1953 med drugim dejal: »Mi smo zoper prazne govore, polne fraz, kajti naša vodilna linija so dejanja, ne pa samo besede. Besede se ne smejo ločiti od dejanj, niti dejanja od besed.« Težko je trditi, da smo mi v polnem pomenu razumeli te besede, čeravno radi prisegamo, da ne bomo krenili s Titovo poti, kajti sedanja dejstva kažejo drugače od naših besed.

IVAN MEZGEC
Postoina

Žrtve Gabrške gore in zgodovinopisje na Škofjeloškem

V našem listu TV-15 je bilo postavljeno vprašanje o menda »pozabljenih žrtvah na Gabrški gori.« Toda zaskrbljena domačinka, ki je že dolgo odsotna iz domačega kraja, ni

seznanjena z današnjem stanjem, kot se je izkazalo.

Na Gabrški gori ali tam blizu, levo od ceste Blegoš-Zapreval, ob poti proti Sopotnici je KO ZB Zminec 4. julija 1963 postavila spomenik, na katerem piše: »Osmim borcem 2. grupe odredov, ki so padli v borbi z okupatorjem 12. julija 1942.«

V istem skupnem grobu je pokopan tudi borec ruske narodnosti, ki je padel ob napadu na Gabrško goro leta 1943, ter borec Prešernove brigade, ki je padel na Mlakah in je bil prenešen 1964. iz Elherjeve njive v to grobišče. Skratka, nič ni pozabljenega!

Komisija za zgodovinopisje pri ZZZB Škofja Loka je vsekakor med zelo delavnimi. Prav lani so končali večletno obsežno delo pri opisu vseh 180 spomenikov, plošč in obeležij na njihovem območju. Za vsak tak objekt so izdelali barvna slika, in opis kraja in dogodka. Z vsemi lastniki teh zemljišč je tudi dosežena pisna privolitve za nedotakljivost. Vse to gradivo je zbrano v štirih debelih mapah in vse je bilo izdelano v osmih izvodih. Po en izvod so posredovali občinski skupščini, zavodu za spomeniško varstvo, muzejskemu društvu, SZDL in drugim. Ločeno po krajih pa so dali tudi krajevnim borčevskim organizacijam za njihova območja. Celotno delo je veljalo več kot devet milijonov dinarjev (starih, seveda!), in to v glavnem za material ob »aktivističnem« delu. Niso pa še končali s tem. V načrtu imajo izdajo posebne knjige, ki naj bi na osnovi že zbranega gradiva še obširneje opisovala dogodke. Knjiga bi bila tako namenjena široki javnosti. Približno štirideset študentov že resno dela pri tem. Razen tega so po krajih izdelali še barvne filme o vseh spomenikih, ploščah in zgodovinskih krajih ter objektih. Te filme so odkupile zainteresirane šole. Ob prikazovanju teh filmov in pripovedovanju o revolucionarnih dogodkih iz bližnje preteklosti teh krajev sodelujejo poleg učiteljskega tudi čani ZB NOV.

V programu dela pa imajo še mnogo predvidenega. Med drugim gre za ureditev muzejskih zbirk NOB v Železnikih, Žireh in za Škofjo Loko ter nekatere dopolnitve spomenika v Dražgošah. Veliko delo pa so že zasnovali v širši publikaciji, štirih ali petih knjig iz škofojeloškega okoliša. Po idejah požrtvovalnega Cveta Kobala, ki je že izdelal osnutek programa raziskave o razvoju delavskega gibanja in NOB na področju medvojnega okrožja Škofja Loka, so že zasnovane tematike, ki jih bodo raziskali, zbrali ter v posameznih knjigah skušali ohraniti poznejšim rodovom.

KAREL MAKUČ
Kranj

Tudi Samuela Panichija ni več

Člani naše delegacije pri tovariših v Pesaru so zaman spraševali po svojem prijatelju in borcu Samuelu Panichiju. Spominjamo se ga, saj je njegovo ime poznano med borci garibaldinskih brigad v srednji Italiji. Poznal ga je tudi marsikateri naš družbenopolitični delavec. Ob petindvajsetletnici osvoboditve Ljubljane je bil med povabljenimi gosti kot predstavnik pobratenežnega Pesara.

Samuele se je rodil 1888. leta kot bajtarski sin v apeninski vasi Pianello pri mestu Cagli. Pot s trehuhom za kruhom ga je privedla že pred prvo svetovno vojno v ameriško Pensilvanijo. Z prejšnjim prežetjem marksističnimi idejami se je navduševal nad rusko revolucijo. Leta 1921 so ga izgnali v Italijo. Bilo je prav v času, ko so začeli divjati črnosrajniške horde, ki so tudi njemu povzročile velikansko škodo. Toda vzdržal je! Dve celi desetletji je bil Panichi simbol odpora proti vladajočemu režimu. Po razsulu 1943. leta je organizirano pomagal stotinam naših in zavezniških beguncev pri begu na jug. Na lastno pobudo je organiziral tudi eno izmed prvih partizanskih čet, ki jo je nato vključil v 5. garibaldinsko brigado. Za velike zasluge je bil pred dobrim desetletjem rehabilitiran pri oblasteh ZDA in na veleposlanstvu so mu izročili ameriški potni list ter priznali čin kapetana njihove vojske.

Zelo ga je prizadela sinova smrt med nemško ofenzivo v maju 1944. Na vprašanje, zakaj je kot komandant bataljona poslal prav njega v patroljo, pa je odgovoril: »Tudi mati koga drugega bi jokala za sinom. Vsi smo enaki!«

Med informbirojevsko gonjo je ves čas ostal zvest prijatelj Jugoslavije.

Polde Vrbovšek

Kongres v Tirani

Od prvega do osmega novembra letos je v Tirani potekal osmi kongres Albanske partije dela. Z njim je partija obeležila 40-letnico obstoja, hkrati pa je bil to prvi kongres, odkar je vodstvo te partije deželo potisnilo – po pretrganju prijateljskih odnosov s Kitajsko leta 1978 – v popolno izolacijo od vsega sveta.

Četudi je bilo pred kongresom ponekod v svetu nekaj pričakovanj o spremembi take usmeritve Albanije – mnogi so menili, da sovjetsko snubljenje ne bo ostalo brez odziva – vendar je ena izmed značilnosti kongresa bila ta, da je potrdil in mogoče celo še bolj utrdil dosedanje smer Albanije, smer popolne izločitve iz vseh sodobnih družbenih in gospodarskih tokov v svetu.

Vsekakor je za sedanje vodstvo Albanije – spričo vse dosedanje njegove politike to tudi edina možna pot, kajti vsaka sprememba te poti bi nujno terjala tudi spremembo njenih nosilcev. Stiridesetletna zgodovina albanske partije in države pa ima dokaj tragičnih primerov o tem, kako so nosilci teženj po spremembi sistema in politike v Albaniji vse do zdaj bili žrtve čistk stalinskega tipa.

Enver Hodža je v uvodnem referatu slikal podobo Albanije kot nekaj povsem izjemnega v sodobnem svetu. Po njem je Albanija edina preostala resnično socialistična dežela. Sovjetska zveza je to bila zgolj v obdobju Stalina,

pozneje pa je prešla na pozicije, ki so označevale prevlado revizionizma, pa je tako danes Sovjetska zveza v albanskih očeh socialimperialistična velika sila. Vse drugo, kar se danes po svetu razglša za socialistično, je po sodbi albanskih voditeljev to zgolj po imenu, dejansko pa so vse dežele, ki se štejejo za socialistične – z edino izjemo Albanije – v bistvu prešle vnovič v kapitalizem. Za albansko vodstvo je socializem samo tisto, kar je svoj čas označevalo stalinistični sistem, le-ta pa je danes v nespremenjeni, kvečjemu v dopolnjeni obliki veljaven in delujoč samo v Albaniji.

Že samo to dejstvo postavlja Albanijo na posebno mesto v revolucionarnem in socialističnem gibanju, kot si ga predstavljajo v Tirani: Albanija je po tej logiki dejansko svetovno središče svetovne revolucije in svetovnega socializma. Da bi to dokazali, so na kongresu zbrali nekaj nad 20 delegacij raznih »komunističnih« oziroma »marksističnoleninističnih« strank, ki pa zvečine obstajajo zgolj na papirju in so brez članstva ter seveda tudi brez vsakršnega vpliva. Vendar je kongres v Tirani le označil eno izmed pomembnih izjem – na kongresu je bila navzoča – kot edina pomembna politična sila – komunistična partija Vietnama. Vsekakor ne gre za naključje, pač pa za povsem določene cilje albanskega vodstva: V Tirani dobro vedo za

tesne idejne, politične in gospodarske odnose Vietnama s Sovjetsko zvezo, pa je navzočnost vietnamske delegacije, hočeš nočeš, pomenila rahlo obliko zveze s socialimperialisti v Moskvi.

Albanija naj bi prav zato, ker je edina ohranila čisti socializem stalinskega tipa in se ne veže ne s kapitalisti ne z revizionisti, ostala nekakšen blažen otok blagostanja, ki ga ne morejo doseči svetovna kriza in vse druge tegobe, ki pretresajo svet v celoti. Po besedah Envera Hodže Albanija napreduje, stanje v njej se izboljšuje, edine težave prihajajo od zunaj, od revizionistov in imperialistov.

Jugoslavija je bila deležna izjemne pozornosti v referatu Envera Hodže. Vsebinska tega referata nakazuje nadaljevanje politike grobega vmešavanja v notranje zadeve Jugoslavije. Enver Hodža je z vsemi silami podprl tezo o republiki Kosovo, ki naj zajema vse kraje v Jugoslaviji, kjer prebivajo Albanci. Vso politiko jugoslovanskega vodstva od drugega zasedanja AVNOJ dalje pa je označil kot nacionalistično in neleninistično ter zagrozil, da bo albanska narodnost še naprej vztrajala pri svojih zahtevah po republiki. Kajpada taka stališča ne morejo prispevati niti k normalizaciji, niti k krepitvi odnosov, kar pa bi bilo v očitno korist obeh strani.

Drago Košmrlj

Ali res moramo uvažati tudi les?

Prevladuje mnenje, da zgornje v naših gozdovih veliko lesa. Ne samo drobnega, marveč tudi debelejšega, ki bi ga lahko v lesni industriji sprida uporabili. Številni trdijo, da nastaja zaradi tega velika družbena škoda in da do tega vprašanja ne bi smeli biti tako ravnodušni.

Pri mariborskem ekonomskem centru so izdelali posebno študijo, v kateri so vse to lepo zapisali. Ugotovili so, da v Sloveniji zgornje okrog 500 tisoč kubikov lesa. Leta 1985 naj bi posekali tri milijone 800 tisoč kubikov. Toda veliko tega bomo vrgli proč. Seznam, ki so ga naredili v Mariboru, ni prav nič spodbuden.

Neizrabljeni bodo ostali odrezki, ki nastajajo pri sekanju lesa v gozdu. Teh bo okrog 60 tisoč kubikov, 264 tisoč kubikov bo odpadlo pri žaganju lesa na predpisano dolžino; okrog 264 tisoč kubikov bo vej in drugega drobnega lesa, debelega do 7 centimetrov, ki ga nihče ne bo pobral. Številke pa se tu še ne zaustavijo. Trdijo, da bo ostalo vsako leto v gozdovih neizkoriščenih še okrog 400 tisoč kubičnih metrov, ker ni dovolj primernih cest. Okrog 170 tisoč kubikov bo dodatno odpadlo pri predelavi lesa itd. Mariborski strokovnjaki so na podlagi tega zapisali, da v Sloveniji letno ne izrabimo kar okrog 35 odstotkov lesne mase.

Posledice so znane. Les moramo uvažati, pa čeprav smo v tem pogledu ena najbogatejših držav v Evropi. Pred nami so menda samo Norveška, Švica in Švedska. Če bo ostalo vse tako, kot je, bo leta 1985 lesna industrija morala uvoziti kar okrog 600 tisoč kubikov lesa.

Toda skorjo, ki je sedaj nihče ne uporablja, bi po sodbi strokovnjakov lahko predelali v brikete, s čimer bi nadomestili les za kurjavo. Igličevje bi prišlo zelo prav pri

proizvodnji eteričnih olj. Ostanke bi lahko uporabili v proizvodnji celuloze in plošč. Raziskava je pokazala, da bi s pravilno uporabo lesa in lesnih odpadkov lahko to proizvodnjo občutno pocenili. Mimo tega bi se izognili dragemu uvozu.

Vendar v Sloveniji niso vsi takega mnenja. V splošnem združenju gozdarstva Slovenije menijo, da je stvar drugačna. Dvanajst do 15 odstotkov sečnih ostankov ostaja v gozdu, ne samo pri nas, marveč povsod v svetu. Trdijo, da za sečne ostanke še nismo našli gospodarnih načinov izkoriščanja. V svetu se sicer, a kot priznavajo tudi v združenju, pojavljajo stroji, s katerimi je ostanke sicer mogoče izkoristiti, vendar so drugod ugodnejši pogoji kot pri nas.

Imajo drugačno pravilo lesa. Gre predvsem za golo-seke, ki smo se jim pri nas odrekli. Imamo premalo gozdne mehanizacije. V predelavi lesa nimamo ustrezne tehnologije, s katero bi te ostanke predelovali. Sicer pa kot trdijo v splošnem združenju, so gozdarji že po zakonu les, ki je debelejši od 7 centimetrov, dolžni pobrati. Dopusčajo možnost, da ne ravnaajo vsi po zakonu, vendar pa zatrjujejo, da v praksi to ni pravilo.

Če bi pobirali tanjše sečne ostanke, bi se v gozdarstvu po zatrevanju splošnega združenja gospodarnost občutno zmanjšala. Manjši bi bili osebni dohodki zaposlenih. Pri sedanjem številu zaposlenih in z razpoložljivo gozdno mehanizacijo pa je to po njihovi sodbi sploh neizvedljivo.

Ali naj potemtakem vse ostane tako, kot je? Ali se res ne da nič narediti? Pri mariborskem ekonomskem centru pravijo, da bi morali pač uvesti sodobno tehnologijo, ki jo drugod že imajo. Priznavajo, da tega ni mogoče narediti

čez noč, je pa to naloga, ki je ne bi smeli prezreti. Po njihovem se ne bi smeli opredeliti za vse večji posek gozdov, ampak za njihovo razumno izkoriščanje.

Če bi hoteli izrabiti vse lesne ostanke, bi – kot je pokazala raziskava – potrebovali še 357 traktorjev in 135 mobilnih hidravličnih žerjavov. Potrebovali bi še okrog 200 mobilnih procesorjev za klesčenje, krojenje in sortiranje lesa in 50 sekalnikov za izdelavo sekancev. Večino teh strojev bi najbrž morali uvoziti, toda številni so prepričani, da bi bilo to veliko boljše, kot pa da uvažamo les in lesne odpadke.

Problem ni enostaven, ni pa nerešljiv. Očitno bi morali sesti za isto mizo gozdarji in predstavniki lesne industrije in narediti skupen načrt izkoriščanja slovenskih gozdov. Ne gre, da bi se lesna industrija še naprej bohotala mimo vseh stvarnih možnosti, prav tako pa ne bi smeli dopustiti, da nam tolikšno bogastvo v gozdovih preprosto propade.

Prvi poskusi, kako v Sloveniji izrabiti ostanke, so že bili, žal pa zanje ni bilo povsod dovolj razumevanja. Prav bi bilo, če bi jih znova obudili. Zdi se, da ne gre zgolj za pomanjkanje denarja, marveč tudi dobre volje. Ni se mogoče znebiti vtisa, da ponekod ni dovolj pripravljenosti. Veliko bolj jim gre za zagovarjanje sedanjega stanja kot pa za iskanje novih rešitev. Seveda ni to samo naloga gozdarjev in lesarjev, čeprav bi največ pobud moralo priti prav od njih.

Očitno bo potrebna širša družbena akcija. Kajti če stvari ne bomo premaknili, se utegne zgoditi, da bomo kljub velikemu gozdnemu bogastvu še naprej na seznamu tistih, ki morajo les uvažati.

Darko Marin

Naša merila

V občini imajo strogo kadrovska merila. Zato smo pa tudi najboljše. Najboljši in najbolj zaslužni so seveda tovariši Bine, Tine in Tone. Cesa vsega že niso potuhtali na svojih kolegijih zgoraj na občinskem vrhu. In trudijo se že, kar pomnim, nekaj dolgih mandatih dob. Če dobijo sosedje maximarket, ga dobimo kmalu tudi mi. Če imajo sosedje stadion, ga pri nas naredimo ob prvem referendumu. Če imajo sosedje ... Nič več nimajo kot mi, smo jih že prehiteli.

Edino s kadri imamo težave. O kadrih govorimo pri nas povsod, na sestankih, aktivih, pri taroku in brakadah in sploh še v raznih intimnih rekreativnih dejavnostih. Zadnjič nas je na širšem kolegiju tovariš Tone silno presenetil s kadrom iz sosednje občine.

»Dobili bomo poba,« je rekel, »ki bo naše zavoženo mizarstvo Enotnost v hipu postavil na noge. Samo še nekaj pogovorov bomo imeli z njim, da ga zmehčamo.«

V sosednjo občino so potem na skrivaj, kot se za sosedske občine spodobi, odhajali vsi naši ugledni tovariši. Seveda so odhajali s strogimi merili: Imeti mora znanje, izkušnje. Ljubiti mora našo mizarstvo Enotnost in našo občino. Najvažnejše pa je, da ima svoje ideje, s katerimi bo sposoben uresničevati naše ideje.

Kandidat za direktorja Enotnosti iz sosednje občine, po imenu Peter Polh, je na prvi pogled ustrezal vsem našim merilom. Po rodu in rojstvu je bil iz naše občine. Ustrezal je torej našim merilom, čeprav se je naselil v sosednji občini, ki sploh nikoli ni slovela zaradi meril. Nekega dne je tudi pristal, naši so ga omehčali. Toda tik pred uresničitvijo naše kadrovske politike smo vrgli Petra Polha še enkrat na rešeto. Ko smo že vsi menili, da Peter Polh prav zares ustreza vsem našim merilom, je pritekel na sestanek tovariš Bine: »Ne-hajte!« je rekel strogo. »Navidez Peter Polh ustreza vsem

merilom. Zlasti pa vas je zavedlo, ker je bil nekoč rojen v naši občini. Toda, tovariši, uspešen pri delu je lahko samo tisti, ki ljubi naš kraj, našo občino in naš razvoj.«

»Ali Peter Polh teh lepih čednosti nima?« smo vprašali.

»Sploh jih ne more imeti,« je slovesno in z vso avtoriteto izjavil tovariš Bine. »Ravno zdajle, ko sem prihajal na tole sejo, sem dobil zanesljivo sporočilo, da zida tovariš Polh – pomislite – svojo stanovanjsko hišo v sosednji občini ...«

Sledila je kratka in ogorčena razprava. Peter Polh je odle-tel. Ali ga pri vas ne bi dali na čevlji? Pomislite – pri vas bi delal in bil direktor, stanoval bi pa v hiši, ki stoji v sosednji občini?!

Zdaj ponavljamo javni razpis za direktorja Enotnosti Lahko se prigrasite. Upoštevajte pa, da imamo v naši občini merila.

Jure Špik

Referat za borce in vojaške invalide pri skupščini občine
Novo mesto

Prizadevajo si ustreči vsem

Obiskali smo referat za vprašanja borcev in vojaških invalidov pri skupščini občine Novo mesto, kjer smo se pozanimali, kako uresničujejo načrtane naloge iz področja priznavalnini in kako uspevajo čim bolj sprosti reševati tudi druge naloge s tega področja. Tovarišica Jožica Goleševa, referentka na tem oddelku, nam je najprej nanizala nekaj osnovnih podatkov: na območju novomeške občine prejema ta čas borčevske priznavalnine približno dvesto upravičencev, višina le teh pa se giblje od 1000 do 4600 din, kar je pač odvisno od drugih prejemkov, ki jih upravičenci prejema. Varstveni dodatek prejema v letošnjem letu okrog sto kme-

tovc borcev, osebne vojaške invalidnine okrog sto vojaških invalidov in družinske nekaj več kot štiristo upravičencev.

»Pri varstvenem dodatku je največ takih, ki prejema polni znesek, saj je večina upravičencev, kmetov-borcev, že nesposobnih za delo na kmetijah,« je povedala Goleševa in še dodala, da se borci največkrat obračajo na njihovo službo na občini z vprašanji v zvezi s priznavalnimi. Nekateri namreč še vedno ne poznajo pogojev za upravičenost do prejemanja priznavalinskih prejemkov, ti pa so (poleg upoštevanja dvojne dobe) odvisni od drugih prejemkov posameznika.

»Poleg priznavalnini in varstvenega dodatka urejamo v naši službi tudi vprašanja klimatskega in zdraviliškega zdravljenja (letos je v novomeški občini okrog 140 upravičencev do tega zdravljenja), prejemke invalidskih dodatkov ter tudi druge prejemke civilnih invalidov vojne, ki jih je ta čas v občini približno 100.«

Kar zadeva prejemke osebnih in družinskih invalidnin, si delavci v občinski upravi (za področje urejanja borčevskih vprašanj) obetajo nekoliko olajšano delo z novim letom, ko bodo dodelanje izplačilne knjižice zamenjale poštne nakaznice ali na željo upravičencev naka-

zovanje teh prejemkov na njihove hranilne knjižice. Sicer pa menijo, da je njihova finančna služba z le eno zaposleno tovarišico na tem področju zelo obremenjena.

O prijaznosti in njihovi dobri volji ob različnih vprašanjih in prošnjah borcev smo se lahko prepričali, najbrž pa je res, da se utegne ob obilici raznovrstnih in občutljivih nalog tu in tam prikristi tudi kakšna napaka in se tu in tam kdo od borcev ali vojaških invalidov tudi pritožuje. Tovarišica Goleševa je menila, da sta dobra volja in poznavanje predpisov glavno, poleg pa sodi včasih tudi dobršnja mera potrpežljivosti.

B. Ž. J.

Veselite se dela, veselje do življenja

V bližini mojega doma stanuje invalidka Jožica Pokrznik, na Vorančevem trgu 4 v Slovenj Gradcu. Večkrat jo obiščem, da poklepetava, pa tudi pomagam ji rad, kadar kaj potrebuje. Tudi tokrat sem jo obiskal, vendar z namenom, da bi mi kaj več povedala o sebi, kako živi na svojem invalidskem vozičku.

»Invalidka sem že od rojstva, imela sem tumor na hrbtenici. Operirali so me, ko sem bila stara eno leto, operacija pa ni uspela. Tako se je začela moja pot iz bolnišnic v bolnišnico, pomagati pa se ni dalo kaj dosti. Največja ovira pri vsem tem je bila ta, da sem kmečka hči; ker kmetje takrat še niso bili socialno zavarovani, tudi jaz nisem bila, in mi je občina plačala le najnujnejše zdravljenje. Niso pa me dali v kakšen zavod, da bi lahko obiskovala šolo. Doma so me učili brati in pisati, tako da sem kmalu spoznala lepoto pisane besede. Brala sem zelo rada, saj sem ob branju doživljala vse to, za kar sem bila v življenju prikrajšana.

Ko sem bila stara 26 let, mi je le uspelo, da sem prišla v delovno-varstveni zavod, kjer sem se zaposlila in tako postala ekonomsko samostojna. Koliko mi je to pomnilo, se ne da povedati; da delam in da imam svoj zaslužek, da sem enakopravna z vsemi drugimi delavci, da tudi jaz dosegam normo kot zdravi, čeprav na vozičku. Delala sem pet let, ker pa se mi je zdravje poslabšalo, so me invalidsko upokojili.

Ko sem se po upokojitvi vrnila domov, so se začele največje težave. Kje dobiti primerno stanovanje? Pisala sem prošnjo za prošnjo, da bi kje dobila stanovanje, pa me sploh niso resno jemali. Še odgovorili mi niso. Tako sem šest let živela doma v hribih, kjer je bilo edino prevozno sredstvo vprezna živina. Doma sem si z vztrajnim varčev-

anjem prihranila za lastno stanovanje, vendar pa, ko sem začela iskati stanovanje, nisem našla primerne brez stopnic in tako sem ga kupila s stopnicami samo, da sem prišla v nižino in bolj med ljudi. Srečna pa tudi v tem stanovanju nisem bila, ker sem bila preveč odvisna od drugih ljudi, čeprav moram povedati, da so bili čudoviti ljudje-sosedje in so mi pomagali vedno, ko sem jih potrebovala. Vendar pa te ubija občutek, da si zaradi stopnic tako nemočen in odvisen od drugih. Svoje probleme in težave sem zaupala društvu invalidov, katerega članica sem in naletela sem na razumevanje; prav tako so bili razumevaljoči na stanovanjski skupnosti. Našli so mi prilično stanovanje, v katerem sem res zadovoljna. Povedati vam moram, da je počasi tudi za nas invalide bolje, čeprav nas moti še veliko stvari. Najbolj nas moti, da so vse javne zgradbe še vedno obvezne stopnice in da ni dovolj prtilčnih stanovanj za vse invalide.

Zanima me, kako se počutite v tej naši družbi?

»Povem vam lahko, da še kar dobro. Ljudje so dobri in čeprav sem bila toliko odvisna od njih in sem še, nisem izgubila zaupanja v ljudi – nasprotno, dobri so in na srečo v se manjšini tisti, ki nas invalide gledajo kot neka čudna bitja, ki niso vredna življenja.

V čem ste našli smisel in voljo do življenja?

»Gre za neuresničena hrepenenja, zatrte želje, neuresničene sanje mladega dekleta, ki čuti isto kot zdrave deklice, le da je njen svet veliko manjši. Vendar pa je kljub temu lepo živeti. Našla sem srečo in zadovoljstvo v majhnih stvareh in v delu, nikoli nisem brez dela, ne delam kaj velikega – samo ročna dela, vendar to delam z veseljem.

Adolf Ankon

Usklajevanje prejemkov borcev in vojaških invalidov med letom

V zadnjem času je več borcev NOV in vojaških invalidov postavilo vprašanje v zvezi z medletno valorizacijo prejemkov po ustreznih zveznih in republiških predpisih. Glede na to, da je bilo v lanskem letu usklajevanje zakonskih prejemkov opravljeno tudi med letom, je razumljivo, da so upravičenci tak ukrep pričakovali tudi letos. To toliko bolj, ker so spremljali in ocenjevali določena gibanja ali nekatere kazalce, ki opredeljujejo tudi gnotni položaj posameznika.

Za razumevanje letošnjega položaja je treba nekoliko pojasniti zakonsko ureditev s tega področja. Do letošnjega leta je bilo medletno usklajevanje prejemkov po zakonu o vojaških invalidih, zakonu o temeljnih pravicah odlikovancev z redom narodnega heroja in zakonom o temeljnih pravicah španskih borcev vezano na gibanje življenjskih stroškov v prvem polletju tekočega leta, glede na december preteklega leta. S 1. 1. 1981 pa so bili navedeni zakoni spremenjeni, in sicer prav v določbah, ki se nanašajo na medletno usklajevanje. Denarni prejemki se povečajo od 1. julija tekočega leta, če se v prvem polletju tekočega leta povprečni mesečni osebni

dohodki v SFRJ povečajo v primerjavi z decembrom predhodnega leta več kot 8 odstotkov. Odstotek povečanja je tolikšen, kolikor se je v istem obdobju povečal povprečni osebni dohodek v SFRJ.

Po uradnem sporočilu Zveznega zavoda za statistiko so se povprečni osebni dohodki v SFRJ v prvem polletju 1981 (v primerjavi z decembrom 1980) povečali za 5 odstotkov. Pomeni, da omenjeni zakonski pogoj – povečanje za več kot 8 odstotkov za izredno valorizacijo v letošnjem letu ni izpolnjen.

Iz posameznih sporočil in informacij sredstev javnega obveščanja je bilo razbrati podatke o tem, da so se osebni dohodki v letu 1981 v primerjavi s celoletnim povprečjem lanskega leta ali v primerjavi z drugimi obdobji leta 1980 povečali precej več. Vendar je pri valorizaciji obravnavanih prejemkov po zveznih predpisih upoštevano terminsko obdobje v razmerju med prvim polletjem tekočega leta in decembrom preteklega leta. Zato izjemne ukladitve letos ni bilo.

Drugače je s prejemki po republiškem zakonu o vojaških invalidih. Predvsem je to invalidski dodatek, ki ga

prejemajo tisti invalidski upravičenci, ki se izključno ali pretežno preživljajo z invalidskimi prejemki. Ta se usklajuje skladno z gibanjem mejnega zneska najnižjih pokojninskih prejemkov, ki ga vsako leto določi Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji.

V letošnjem letu je bil mejni znesek že od 1. 1. 1981 izjemno povečan, in sicer na 5.100 din mesečno, (prvotno pa je bil predviden v višini 4.311 din). Sedaj je mejni znesek izenačen z najmanjšim osebnim dohodkom v SR Sloveniji. Invalidski prejemki uživalcev v SR Sloveniji so bili usklajeni z navedenim mejnim zneskom že v prvi polovici letošnjega leta.

Omenimo še valorizacijo pokojninskih prejemkov. V letošnjem letu so bile pokojnine dvakrat povečane med letom, in sicer od 1. julija naprej za 8 odstotkov in ponovno za 10 odstotkov. Celotno medletno povečanje se bo upoštevalo pri redni ukladitvi pokojnin s 1. januarjem 1982, ko bodo usklajene za toliko odstotkov, za kolikor se bo povečal povprečni čisti osebni dohodek na zaposlenega delavca v SR Sloveniji v letu 1981 v primerjavi z letom 1980. To velja za pokojnine, odmerjene po splošnih predpisih. Nekoliko specifično pa je to za borce NOV, ki prejemajo borčevsko pokojnino, priznано v višini 85 odstotkov od zagotovljene osnove.

Za borce NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 se namreč vzame najmanj tolikšna pokojninska osnova, ki ustreza povprečnemu osebnemu dohodku vseh delavcev v SR Sloveniji, povečanem za 17,6 odstotkov. To je tako imenovana zagotovljena pokojninska osnova, od katere se odmeri pokojnina vsem tistim borcev NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943, katerih na podlagi povprečnega mesečnega osebnega dohodka v določenem obdobju pred upokojitvijo ugotovljena osnova ne dosega navedenega zneska.

Pokojnine borcev NOV z zagotovljeno pokojninsko

osnovo se vsako leto usklajujejo tako, da se odmerijo od novo določene pokojninske osnove. Ne povečujejo se torej avtomatično z odstotki vsakoletne ukladitve pokojnin kot pokojnine, odmerjene po splošnih predpisih. Med letom pa se tudi te borčevske pokojnine akontativno povečujejo, enako kot pokojnine drugih upokojencev. V letu 1981 je prišlo do majhne razlike, ko so se vse pokojnine s 1. januarjem 1981 akontativno povečale za 12 odstotkov, že prej, to je 1. septembra 1980 pa so se akontativno povečale za 6 odstotkov. Za enak odstotek so se povečale pokojnine borcev NOV z zagotovljeno pokojninsko osnovo. Ko je bilo znano povprečje osebnih dohodkov iz preteklega leta, je bilo treba, glede na omenjeno sistemsko ureditev, pokojnine teh borcev dokončno uskladiti. Ob tem pa se je izkazalo, da prejema-jo že na podlagi akontativnega povečanja 9.78 dinarjev mesečno večje pokojnine, kot bi jim šle po redni ukladitvi za leto 1981. Tem borcev NOV se pokojnine niso zniževale, pač pa je bilo sklenjeno, da se to upošteva pri naslednji ukladitvi.

Vendar velja povedati, da je nastala razlika med pokojninami borcev NOV z zagotovljeno pokojninsko osnovo, ki so bili upokojeni pred 1. 1. 1981, in onimi, ki so se upokojili po tem datumu. Prvi so tedaj zadržali znesek 8.773,28 din, drugim pa se je pokojnina odmerila v višini 8.763,50 din mesečno. To velja za tiste upokojence borce, ki jim gre pokojnina v višini 85-odstotne pokojninske osnove.

S 1. julijem so se vse pokojnine akontativno povečale, kot smo omenili, za 8 odstotkov in ponovno za 10 odstotkov (tudi pokojnine borcev NOV z zagotovljeno pokojninsko osnovo). Seveda pa je bilo potrebno ob tej priložnosti povečati pravilno usklajene zneske glede na zakonske določbe tako, da so sedaj razlike odpravljene in vsi borci prejemajo tolikšne zneske, kot jim pripadajo.

Malči Žitnik

18. 11. seja predsedstva RO ZZB NOV in predsedstva RK ZSMS

Na skupni seji predsedstev RO ZZB NOV Slovenije in RK ZSM Slovenije bo edina točka dnevnega reda ohranjanje in razvijanje tradicij NOB in revolucije.

Predsedstvo RO ZZB NOV pa bo na ločeni seji obravnavalo še nekatere tekoče zadeve kot so: osnutek resolucije o politiki izvajanja družbenega plana 1981-1985 za leto 1982, osnutek delovnega programa RO ZZB NOV Slovenije za leto 1982, osnutek finančnega načrta RO ZZB NOV Slovenije za leto 1982, vsebinsko zasnovano 6. srečanja delegacij VZPI-ANPI za Furlanijo-Julijsko krajino, ZZB NOV Hrvaške, ZZB NOV Slovenije ter Zveze koroških partizanov iz Celovca in drugih demokratičnih organizacij iz zamejstva (ki bo 5. 12. 1981), kadrovske zadeve in razno.

Seja bo 18. novembra 1981 ob 9. uri v dvorani skupščine občine Vič-Rudnik v Ljubljani.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ormož – Povečana skrb za socialno varnost borcev

V petek, 23. oktobra 1981, so se v Ormožu zbrali predsedniki krajevnih organizacij ZB na razširjeni seji. Razpravljali so o pripravah za razširjene sestance krajevnih odborov ZB, kjer bodo govorili o prenašanju tradicij NOB na mlajše generacije in o socialni varnosti članov ZB.

Predsedniki krajevnih organizacij so poročali o stanju socialnega varstva in zdravstvene zaštite borcev. V splošno zadovoljstvo vseh so ugotovili, da na celotnem ormoškem območju ni večjih težav glede socialnega varstva borcev in zdravstvene zaštite. Krajevne organizacije imajo dober pregled nad vsemi, kar olajšuje delo občinskega odbora, ki si prizadeva skozi vse leto, da bi bila skrb za borce NOV in vojaške invalide čim popolnejša.

Tudi zdravstveno varstvo borcev je v občini urejeno, kar je brez dvoma zasluga prizadevnega dela občinske organizacije. Ugotovili so, da je zaradi starosti v občini vedno več onemoglih in bolnih borcev. Zato so sklenili, da morajo krajevne organizacije ZB na prihodnjih razširjenih sestankih zadolžiti posameznike, ki bodo še skrbneje pazili, da ne bo nihče ostal brez pomoči.

Krajevne organizacije se morajo še bolj povezati z vsemi krajevnimi faktorji, med katerimi bodo odigrale pomembno vlogo naše osnovne šole, ki bodo izvajale sosedsko pomoč in vse drugo, da bodo borci čutili, da so v središču vsakodnevnega dogajanja in pozornosti kraja, kjer živijo.

Drugo pomembno vprašanje, ki se mu morajo posvetiti krajevne organizacije ZB, je skrb za prenašanje in ohranjanje tradicij NOB na mlajše generacije na svojem območju. To naj bi postalo sestavni del celotnega družbenopolitičnega dela v kraju, kjer krajevna organizacija ZB deluje.

Na sestankih naj bi krajevne organizacije ZB izdelale podrobne programe sodelovanja ZB z drugimi dejavniki v krajevni skupnosti pri razvijanju tradicij. Programi naj bi zajeli sodelovanje na krajevnih proslavah; neposredno sodelovanje v vzgojnoizobraževalnem delu, organizacijo pohodništva šol in pohod starejše mladine od spomenika do spomenika v občini, kurirsko pošto in drugo. Na posvete bodo vabili vse predstavnik organizacij, ki delujejo v kraju, zlasti pa mladino.

Na koncu so se zedinili še za čas sestankov, ki bodo potekali od 5. do 25. novembra 1981.

Milivoj Zemljčič

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ob 37. obletnici ustanovitve topniško-raketnih enot PLO

Ognjeni ščit

Pripadniki protiletalske obrambe slavijo svoj praznik v spomin na 10. november 1944, ko je bil z ukazom tovariša Tita ustanovljen prvi protiletalski polk vrhovnega štaba za obrambo našega glavnega mesta Beograda.

Do ustanovitve prve večje protiletalske enote je bilo treba prehoditi dolgo bojno pot. To najbolj vedo borci udeleženci hudih bitk v NOV, ko je sovražnikovo letalstvo poskušalo onemogočiti premike in delovanje naših enot v boju, ko jim je poskušalo preprečiti preboje iz obročev, reševanje ranjenec in oskrbo s strelivom in hrano. V tistih dneh so bili glavno orožje proti sovražnikovim letalom pehotno orožje, maloštevilni zaplenjeni protiletalski topovi in napadi partizanskih enot na letališča. Tako je Prva krajiška brigada 9. in 10. novembra 1943 na letališču Rajlovac uničila štiriinšestdeset sovražnikovih letal.

Po kapitulaciji Italije so bile od zaplenjenih protiletalskih topov ustanovljene številne enote, vendar pa se je razmah protiletalskih enot začel z ustanovitvijo prvega polka. Po njem so ustanovili številne divizione in brigade PLO, ki so izvrševale naloge v okviru sklepnih operacij jugoslovanske armade vse do konca vojne.

Hiter razvoj letalstva in helikopterjev, ki je usmerjen k

S tem orožjem je tudi pehota postala enakovreden nasprotnik sovražnikovemu letalstvu
Foto: Dom JLA

povečanju hitrosti, ognjene moči, taktičnega dosega, natančnosti in možnosti delovanja v vseh vremenskih razmerah, je ustvaril možnost, da zračni prostor postane eno glavnih prizorišč sodobne agresije in temeljni dejavnik presenečenja. Izkušnje celo kažejo, da je mogoča tudi vojna s težiščem v delovanju letalstva. Lep primer za to so ameriški letalski napadi na nekdanji severni Vietnam. V naših razmerah je zato naloga PLO zelo zapletena in strateška. Tovariš Tito, ki je bil kot edini vrhovni poveljnik med drugo svetovno vojno ranjen med letalskim napadom in ki je doživel padalski desant na svoj

štab, je opozarjal in vplival na razvoj naše PLO. Ob neki priložnosti je med drugim dejal: »S temi in izpopolnjenimi sredstvi PLO moramo množično opremiti naše oborožene sile, prebivalstvo, vsako hišo, da se ne bi nikdar več ponovila Kozara, Neretva, Sutjeska in podobno.«

Koncepcija splošne ljudske obrambe upošteva nevarnosti, ki iz zraka grozijo našim oboroženim silam in družbi kot celoti, zato stremimo za tem, da bi bile enote PLO vedno najsodobnejše opremljene in vrhunsko usposobljene. Pri tem pa se v glavnem zanašamo na svoj razvoj in proizvodnjo. Sprejeli smo ukrepe usposablja-

nje naših razvojnih ustanov in vojne industrije za izdelavo zapletenejših topniških in raketnih sistemov, ki temeljijo na elektroniki, laserski tehniki in avtomatizaciji. Poleg tega pa tudi posodabljam sedanja sredstva PLO z uvajanjem lasersko-računalniških namerilnih naprav in hidravlično-računalniških naprav za premikanje orožij, s tem pa je zagotovljena večja verjetnost zadetka.

Danes je PLO opremljena s sredstvi vojaške tehnike in je sposobna delovati na majhnih, srednjih in velikih višinah, s tem pa je zagotovljeno pravočasno odkrivanje, spremljanje in vodenje protiletalskega boja s sovražnikovimi letali.

Kot je povedal starešina Mladen Zorc, so enote PLO Ljubljanskega armadnega območja letos pokazale visoko stopnjo bojne pripravljenosti in so vse končale preizkuse znanja z oceno odlično.

Topniško-raketne enote PLO so sodoben rod armade, ki je opremljen, organiziran in usposobljen, da skupaj z našim vojnim letalstvom in drugimi silami in sredstvi uspešno brani in varuje oborožene sile, prebivalstvo in materialne dobrine pred sovražnikovimi letali. Zato so enote PLO sestavni del vseh rodov oboroženih sil, teritorialne obrambe in družbenopolitičnih skupnosti.

Bojan Kuntarič

Jubilej šole

Dne 7. novembra 1981 so na slovesnosti v prostorih srednje splošne vojaške šole Franc Rozman-Stane proslavili 5 letnico šole in 10-letnico dijaškega doma. V slednjega so se preselili iz vojašnice Maršal Tito na Roški cesti v Ljubljani, dijaki pa so še vedno obiskovali vrsto ljubljanskih gimnazij in srednjih tehničnih šol. V šolskem letu 1975/76 so dobili težko pričakovane prostore. To je bila prav tako srednja šola, podobna vsem drugim, razlikovala se je le po tem, da je zbirala dijake, prihodnje gojence akademije kopenske vojske v Beogradu.

Ob jubileju velja pripomniti, da so prvi v Sloveniji uvedli usmerjeno izobraževanje. K temu jih je navedlo dejstvo, da vsi tisti dijaki, ki niso kasneje odšli na akademijo kopenske vojske, niso imeli možnosti, da bi se zaposlili v enotah JLA.

Šola za Bežigradom je ena najbolj opremljenih v naši republiki, kabinet za kemijo pa zadostuje potrebam fakultete. Zato uspeh ne more izostati. To potrjuje tudi povprečna ocena 3,45. Seveda je po opravljenih popravniških izpitih še nekoliko višja. Dijaki imajo na voljo tudi dobro založeno

knjižnico, v kateri si pogosto tudi študentje bližje fakultete za politične vede, sociologijo in novinarstvo izposojajo predvsem marksistično in drugo družboslovno literaturo.

Med kandidati, ki se odločajo za šolanje pri njih, izberejo tiste, ki imajo v zadnjih letnikih osemletke najmanj dober uspeh. Obenem morajo izpolnjevati tudi pogoje, ki jih narekuje narava dela v JLA.

Poleg učenja, gojenci opravljajo še vrsto aktivnosti. Sodelujejo v številnih krožkih. Delovne stike imajo z vsemi sorodnimi šolami po Jugoslaviji, s srednjimi in strokovnimi šolami v Ljubljani pa skupaj organizirajo literarne večere, športna tekmovanja in kulturno-zabavne programe. Imajo tudi svoje mladinsko delovno brigado, ki je na akciji Kobansko 81 osvojila vsa možna priznanja in trak akcije kot najvišje priznanje. Kaj zmorejo in znajo, so potrdili tudi na sobotni slovesnosti, ki so se je poleg najvišjih predstavnikov Ljubljanskega armadnega območja udeležili tudi predstavniki mesta Ljubljane in Bežigradske občine, v kateri je šola pognala korenine.

Filip Semrl

Lenuhov ne potrebujemo

»Večina naših članov je zelo delavna in se trudi, da bi se naučila čim več. Vendar pa imamo tudi nekaj ljudi, ki se izogibajo vseh naših akcij. Marsikaj smo storili, da bi te člane vključili v delo, toda stvari ne gredo na bolje in bomo te tovariše klicali na

Branko Djukić

odgovornost. Vsak bi se lahko izgovarjal s preveliko zaposlenostjo, vendar so pri nas to vedno isti,« se je jezil sekretar občinske konference ZRVS Branko Djukić med našim nedavnim obiskom v Novem mestu.

Sicer pa sestavlja občinsko konferenco v Novem mestu štiriindvajset krajevnih konferenc in pet osnovnih organizacij. V prihodnje načrtujejo tudi ustanovitev aktivov rezervnih vojaških starešin v vseh večjih delovnih organizacijah in samoupravnih interesnih skupnostih. Aktivni naj bi imeli najmanj pet članov.

»Letos,« je nadaljeval Branko Djukić, »smo uresničili vse zastavljene naloge in smo z rezultati zelo zadovoljni. Poleg vojaškega, to je obrambnega usposabljanja je naša organizacija sodelo-

vala v vseh večjih akcijah, ki jih je pripravila občinska konferenca SZDL. V teh akcijah smo sodelovali v organizacijskih odborih in kot sodniki. V akciji NNPP so naši člani po delovnih organizacijah in šolah pomagali pri pripravi in izvedbi. Pri analizi vaje smo bili deležni pohval, vendar pa sami menimo, da bi bilo lahko še boljše. Največ težav je bilo pri zvočnih signalih za letalski napad. Po posameznih delovnih organizacijah so te signale priključili prepozno, zato so tisti v zakloniščih mislili, da je napada že konec. Pomislite, kaj bi bilo, če bi bil to resnični napad.«

Poleg tega so novomeški rezervni starešine sodelovali tudi pri pripravi tekmovanja o poznavanju SLO in DS po osnovnih šolah. Bili so vodniki na razstavi o varnosti in zaščiti, ki je bila v Novem mestu. Ob občinskem prazniku so organizirali pohod na Frato in še bi lahko naštevali.

»Za vse tri izmene na zvezni mladinski delovni akciji Suha krajina 81 smo pripravili obrambni dan, ki smo ga združili s tehničnim zborom. Na njem so bili tudi okoliški prebivalci. Po našem mnenju tudi tako lahko usposabljam prebivalstvo za SLO in DS. Lahko tudi rečem, da smo zelo zadovoljni s sodelovanjem z mladino. Naša želja je, da bi se čim več mladih odločilo za vojaške šole in šole rezervnih vojaških starešin. Pa tudi drugače bomo rabili te ljudi za vodje komitejev in odborov za SLO in DS v sredinah kjer živijo in delajo. Za vpis na vojaške šole smo storili premalo. Glav-

na težava je v tem, kako pričrati starše, da bi se njihov otrok vpisal. Pravijo, da ne bi mogli vrniti vseh sredstev, če njihov sin ne bi končal vojaškega šolanja. Vendar pa upamo, da se bo to zdaj uredilo, saj so vsi predavatelji obrambe in zaščite na šolah tudi člani ZRVS,« je še dodal Branko Djukić.

Predsednik občinske konference ZRVS Ivan Slapnik, ki se je kasneje vključil v pogovor, je povedal nekaj več o prihodnjih nalogah rezervnih starešin v Novem mestu. »Poleg rednega programa dela in usposabljanja članstva so tu volitve v naši organizaciji. Dogovorili smo se, da bodo krajevne volilne konference do konca februarja, aprila pa bo občinska volilna konferenca. Ta in prihodnji mesec pa bomo evidentirali vse možne kandidate. Želimo tudi, da bi krajevne organizacije vodili

Ivan Slapnik

sposobni ljudje. S SZDL se bomo dogovorili, da teh ljudi ne bi evidentirali za druge funkcije. V bližnji prihodnosti načrtujemo tudi posvet s predavatelji, na katerem bodo dobili gradivo za predava-

nja. Tega bodo preučili doma, nato pa bi se znova sešli in razjasnili odprta vprašanja. Veliko več bomo morali storiti za razširitev sodelovanja z ZRVS v regiji, republikah in Jugoslaviji. Do zdaj smo sicer imeli stike z ZRVS

Vojak revolucije

»Tudi mene ste našli,« je začuden dejal Franc Sporar-Franjo, ko smo ga zmotili med delom v majhni mizarški delavnici. »No, kar v hišo stopimo, pa se bomo pogovorili o tistem, kar vas zanima. Samo preobujem se. Žena se jezi, če nanosim v hišo preveč oblancev in žagovine, zato raje natakem na noge copate in ubijem dve muhi naenkrat, žena se ne jezi, pa tudi hodim lažje v copatah. Kaj hočete, leta so leta in nič se ne da pomagati.« Sedel je in začel pripovedovati kako je njegov oče odšel dvakrat v Ameriko, da bi družini olajšal življenje, kako se je izučil za mizarja, kako je postal član društva kmečkih fantov in deklet ter Sokola, pa kako so ga takratne oblasti pošiljale na orožne vaje, ker so slutili, da je vse bolj levo usmerjen. To pa je v njem še bolj porajalo nepokorščino. V tistem času ga je v rodni Harinji vasi nad Otočcem dobil Lojze Gregorčič in ga začel postopoma zavezovati s partijskimi nalogami. Prišla je vojna. Po okupaciji je

iz Kozjega in Zagreba, toda s tem nismo najbolj zadovoljni. Zato smo že navezali stike z rezervnimi starešinami iz občine Pale pri Sarajevu. Posebej pa bi rad poudaril naše dobro sodelovanje z JLA. Kjer le more, nam tu-

iskal podatke o Italijanih, zbiral orožje bivše jugoslovanske vojske, skrival ilegalce in prve partizane. Zaradi sposobnosti so ga tovariši določili za komandirja narodne straže v Harinji vasi. Sredi maja 1942 je moral oditi k partizanom. Med revolucijo ga je pot vodila iz osrednje Dolenjske, Bele krajine, Kočevske do vzhodne Gorenjske. Bojno pot je začel kot borec, osvoboditev pa dočakal kot komandant mesta Črnomlja, in sicer v tamkajšnji bolnišnici.

kajšnja vojašnica pomaga. Na razpolago nam da svoje strelisce in orožje. Prav tako pa nam rada posodi učne pripomočke. Mi se jim oddolžimo tako, da jih ob raznih priložnostih obiščemo in jih skromno obdarimo.«

B. K.

»Podrobnosti vam ne bom pripovedoval, saj jih ne bi mogli zapisati v desetih debelih knjigah. Čeprav sem osemdesetodstotni invalid, sem bil v JLA vse do leta 1955, ko sem se upokojil. Od takrat tudi živim tu v Domžalah. Se pred petimi leti sem bil član občinskega komiteja ZK, odbora SZDL in predsednik zveze invalidov v Domžalah. Saj bi še delal, toda bolezen mi ne dovoljuje. Vsak dan pa še delam v delavnici, vedno je treba kaj popraviti v hiši, pa tudi sosedje mi radi kaj prinesejo popraviti.«

Leta, ki jih je Franc Sporar-Franjo preživel kot revolucionar z orožjem v roki in odgovornostjo na plečih, so prišla po davek. Danes ga pesti vrsta nadlog od tromboze do občasne izgube vida, najbolj pa ga bolijo številni nastopi sovražnikov naše ureditve in domovine. Goto-vo ima prav, ko med njih uvršča tudi prestopnike v gospodarstvu, oblastneže v politiki in druge.

B. K.

OCENJUJEMO

Filipičeva »poglavja«

Pri založbi Borec sta letos izšli dve knjigi »Poglavja iz revolucionarnega boja jugoslovanskih komunistov 1919–1939«, ki jih je povezal v (ta skupni naslov avtor France Filipič. Prenekateri bralec bo onemel pred verjetnim vprašanjem o uvrstitvi te redkeje obsežne novosti v že utečene knjižne zvrsti. Na eni strani sta lahka berljivost besedila in velik ugled, ki ga uživa avtor France Filipič kot zadnji čas verjetno najbolj zagnani raziskovalec naše polpreteklosti, na drugi strani pa njegovo hotenje, da naj bi 22 samostojnih razprav – toliko jih namreč objavlja ocenjevalni knjižni – v celoti razgrnilo pred bralca brez dvoma najbolj usodnih dvajset let (1919–1939) revolucionarnega boja jugoslovanskih komunistov; pa naj so te razprave še tako skrbno in pretehtano izbrane iz skoraj nepreglednega opusa Franceta Filipiča ter bogato opremljene z opombami »pod črto«, s kazali osebnih in krajevnih imen, s seznamii pridanii slikovnih ponazoritev in virov zanje ter na koncu še z bibliografskim zapisom. In tako po drugi strani na koncu 22 razširjenih gesel za razvejena območja celotne SFRJ tudi ne more biti že celoten prikaz, kot bi na primer bil leksikon, lahko pa je vsega upoštevanja vredna zasnova zanj. Očitnih prvin leksikografskega dela imata knjigi tu pa tam celo že preveč.

Kam torej s »Poglavji iz revolucionarnega boja jugoslovanskih komunistov 1919–1939« Franceta Filipiča v – naj kar zapišem! – za naš sedanjii družbeni trenutek (stabilizacija!) skoraj preluk-suzni opremi. (Besedilo je natisnjeno na brezlesnem papirju, slikovna ponazorila pa kar na papirju za umetni-

ške reprodukcije) 138 celih strani)!!

Neodločnega bralca poskuša avtor sam povesti in privedi do spoznanja in priznanja njegovih prizadevanj s svojim v dosedanjii praksi izjemno obširnii uvodom (na 5 straneh v prvi knjigi). Pozornost bralca bosta kajpak vzbudili že (uvodni) predstavitve in presoja samega sebe v tretji osebi ednine. Takole med drugim pravi o svojem delu France Filipič:

»Ker so bili posamezni sestavki zasnovani iz različnih pobud, ob izdajanju jubilejnih publikacij, ob proslavljanju zgodovinskih obletnic in predvsem za sodelovanje na znanstvenih posvetih, se med seboj znatno razlikujejo; nekateri so obširnejše, časovno, vsebinsko in tematsko zaokrožene monografije, drugi zopet samo krajše razprave o zgodovinskih dogodkih, ki niso presegali regije, so pa pomembni za razpoznavanje in razumevanje določenih posebnosti v delovanju KPJ, SKOJ, revolucionarnih sindikatov in revolucionarnega ženskega gibanja. Podrobnejša razčlenitev bi lahko ugotavljala med obilico podatkov sorazmerja med posameznimi, posebnim in splošnim. Poudariti pa velja, da je podano gradivo v celoti sad dolgoletnega načrtnega znanstvenega dela in tako zasnovano kot celoten prispevek k raziskavam tako slovenske kot širše jugoslovanske politične zgodovine novejšee dobe. Avtor si je prizadeval, da bi osvetlil določene osrednje značilnosti revolucionarnega boja jugoslovanskih komunistov.«

Zaznavna vrsta bralcev bo prav gotovo prislunila in verjetno pritrjevala tej uvodni »avto-recenziji« Franceta Filipiča skoz obe knjigi, zdi pa se mi, da se bodo ogla-

šali zahtevnejši bralci in ocenjevalci, ki bodo v izboru 22 razprav pogrešali zares nove in dopolnjujoče (v bistvih!) izsledke ter hkrati zahtevali povečanje števila gesel na količino, ki bo karseda ilustrativno upodobila predvornost še dokaj neraziskano obdobje.

Pomisleki se porajajo že pri prvem prispevku v 1. knjigi: »Filip Filipovič in začetku uveljavljanja komunističnega gibanja v Sloveniji«. Zakaj? Skoro hkrati s Filipičevimi »Poglavji« je prišel na slovenski knjižni trg tudi jubilejni 50-letnik »Časopisa za zgodovino in narodopisje« v založbi Obzorja v Mariboru, v katerem je izšel – brez ilustracij – natanko enak prispevek Franceta Filipiča. Z enakim naslovom in besedilom, le da je v ČZN nekaj več pripomb »pod črto« ter pridana kratka povzetka v slovenščini in v angleščini. (Glej ČZN, Letnik 50, Nova vrsta 15, na straneh 404-429)!

Prav nihče, najmanj pa podpirani, ne bo imel nič proti popularizaciji deleža Filipa Filipoviča, najvidnejšega organizatorja komunističnega gibanja v letih 1919 in 1920 v Jugoslaviji, pri vključitvi slovenskega socialističnega proletariata v Komunistično stranko Jugoslavije, prenekateri bralec (z mano vred!) pa se bo vprašal: »Zakaj je France Filipič v 2. knjigi (6.–7. stran) samo naštel enaindevetdeset (91) jetnikov, ki so bili v predprilski Jugoslaviji zaprti v mariborski kaznilnici kot obosjenci zaradi komunističnega delovanja ali pa vsaj v zvezi z delavskim revolucionarnim gibanjem? In zakaj samo v Mariboru? Kje so Celje, Ljubljana, Zagreb tja do Beograda? Na primer proces proti tridesetorici (!!!) spo-

mladi 1931, med katerimi so bili Maks Stermecki, Dušan Kermauner in mnogi drugi, ki so brez dvoma veliko prispevali v revolucionarno gibanje pred NOB? Skratka, zakaj nekomu tolikšna pozornost, medtem ko jih zgolj med Slovenci čaka na življenjsko osvetlitev še na desetine?»

Razširjevalcev naprednih, marksistično revolucionarnih idej je bilo na Slovenskem v obdobju 1919–1939 toliko, da je naš živelj spomladi 1941 lahko zaslutil, kje je edina pot v učinkovito obrambo proti okupatorjem. Uporniški duh je zrasel vendarle iz domačih logov. Kje so ti glasniki? Kje so objektivne razprave o njih, četudi so bila med njimi morda trenja pod vplivi različnih struj iz tujine. Nikakor ni mogoče reči, da so bili vsi »stalinisti« oziroma stalinisti. (Z oznako z usesci ali brez njih so mišljena negativna ali pozitivna gledanja na kominternu oziroma na J. V. Stalina!) Tabujev ne bi smelo biti več.

Konec koncev France Filipič se obrača k slovenskim bralcem. Če ne bo med njimi pomembnejšega (številčno večjega) odziva, se pravi, posameznikov-kupcev njegovih »Poglavij«, bosta »leksikonski« obseg in luksuzna oprema že dokaj znanih resnic ostala zaman.

Med zakonitostmi slehernega trga – tudi knjižnega – nabavna cena na drobno 980.– ND za izvod »Poglavij« ni v sorazmerju z osebnim dohodkom povprečnega delavca na območju SRS. O ekonomski smotrnosti tudi te edicije bo veljavno spregovoril prav ta naš kupec. Tolikokrat klicana na pomoč »družbena sredstva« ne bodo mogla pokrivati tržnih izgub v nedogled.

Jaka Slokan

Čas knjižnih sejmov

Komaj so si založniki oddahnili od največjega vseh knjižnih sejmov na svetu in z mešanimi občutki zapustili Frankfurt, že so jih pota zvabila v Beograd, na tamkajšnji mednarodni knjižni sejem, kjer je letos sodelovalo kar 180 domačih in 70 tujih založniških organizacij, razstavljenih pa je bilo nekaj več kot sto tisoč knjig. Poleg številnih spremljajočih prireditvev, kot so posebne razstave in literarni večeri ali srečanja, je bila tokrat na ogled razstava o književnosti NOB ter o literarnem ustvarjanju med narodnoosvobodilnim bojem in socialistično revolucijo, obogatena z razstavo likovnih del, ki so nastala med narodnoosvobodilnim bojem. Razstava je bila v središču pozornosti. Naj navedemo zanimiv podatek: po vojna izdajateljska bera na temo boja in revolucije se je povzpela na več kot 1500 naslovov.

Svoj, domači knjižni sejem pa bomo v naslednjih dneh doživeli tudi na Slovenskem, in sicer v dneh med 18. in 24. novembrom v Cankarjevem domu. To je že peta »repriza« te književne manifestacije, ki skuša vsako drugo leto predstaviti celotno slovensko založniško produkcijo. Tako bo na ogled vse, kar je bilo natisnjene od jeseni leta 1979 sem. Namen prireditve je seveda propagirati in popularizirati slovensko knjigo, zato bodo na sejmu knjige tudi prodajali, in sicer z 20-odstotnim popustom. Zainteresirane bralce in kupce knjig bodo skušali kar najbolj sistematično obvestiti o knjigah, ki so še na zalogi v skladiščih naših založb. To bo postoril »Katalog zaloge knjig«. Ob sejmu bo tudi vrsta literarnih srečanj in posvetovanj, založniških tiskovnih konferenc in podobnih prireditvev, ki naj bi popestrili kolikor mogoče množičen (tudi skupinsko organiziran) obisk Cankarjevega doma v teh za slovensko knjigo prazničnih dneh. Zlasti zanimive pa utegnejo biti posebne razstave, ki jih kar zapovrstjo naštejmo – in se nanje tudi po tej poti pripravimo: lahko si bomo ogledali izbor slovenskih knjig s tematiko o narodnoosvobodilnem boju, izšlih po letu 1945 (pripravila ga bo Narodna in univerzitetna knjižnica); videli bomo pregledno razstavo del pokojnega Bena Zupanciča; čakala nas bo razstava vseh del, izšlih v počastitev 150. obletnice rojstva Frana levstika; na posebnih panojih bo razstava del Louisa Adamiča; jubilarita sta bila v času med obema slovenskima knjižnima sejmoma tudi Josip Jurčič (stoletnica smrti) in Simon Gregorčič (petinsedemdesetletnica smrti) – tudi vsakemu od njiju sta namenjeni posebni razstavi; omogočena nam bo tudi seznanitev z vsemi slovenskimi knjižnimi prvenci v minulih dveh letih, videli bomo – na enem mestu – vso bero medzaložniške zbirke Žepna knjiga; predstavljena bo slovenska knjižna ilustracija minulih dveh let; poseben kotiček na sejmu bo namenjen vsemu, kar je treba vedeti o bralnih značkah na Slovenskem; zanimiv bo tudi ogled založniške dejavnosti naših rojakov onstran avstrijske in onstran italijanske meje; da pa bi ne ostali samo znotraj slovenskih knjižno-založniških meja, bosta poskrbeli še razstava izbora knjig iz založniške dejavnosti na Kosovu ter razstava poljskega knjižnega plakata, ki bo nemara dragocena spodbuda tudi za nas.

Z enim stavkom: letošnji slovenski knjižni sejem bo zgotovo bogat presek skozi pestro življenje slovenske knjige, pa tudi priložnost za neposredno soočenje z njenimi križi, krizami in težavami.

DOGODKI

V tej rubriki od časa do časa naštevamo pomembnejše kulturne dogodke, ki se zvrstijo pri nas doma in drugod po svetu. Zastavimo tokrat naš pregled malce drugače. Dogodkov, ki bi si zaslužili vsaj kratek zapis, je namreč preveč in bi se njihovo beleženje na običajni način raztegnilo čez vsako mero. Prav v tej številnosti vsakovrstnih kulturnih dejanj pa je kleč, nad katero se ustavimo.

Če se ozremo na kulturniški oktober, ki je na srečo za nami, se nam od obilice vsega zvrsti v glavi. Druga za drugo so se zvrstile premiere v vseh slovenskih gledališčih, povsod, brez izjeme, sama dela domačih, slovenskih avtorjev: v Ljubljani Smoletov »Krst pri Savici« (Drama) in Deklevova »Sla boeme« (MGL), v Mariboru Seligova »Svatba«, v Novi Gorici Hiengovi »Zakladi gospe Berte«, v Celju Klečeva »Polka«, v Trstu Kozakova »Punčka« – in nato še drugi krog letošnjih premier: Zajčeva »Mlada Breda«, Tomičeva »Razpotja«, Kmečlova »Levstikova smrt«... Vrh celotnega, pisanega in razvejanega, gledališkega dogajanja je bilo Borštnikovo srečanje. Nič manj živahno ni bilo na filmsko-kinematografskem področju: dnevom nemškega filma (v okviru tedna nemške kulture) so sledili dnevi dokumentarnih filmov iz neuvrščenih držav (v Kranju) in tem spet večeri novih madžarskih filmov (v ljubljanskem Cankarjevem domu.) Te dni poteka v Celju tradicionalni Teden domačega filma. Enako intenziven je bil tudi potek dogodkov na likovnem področju. V Narodni galeriji smo doživeli odprtje Dürerjeve razstave. Društvo slovenskih likovnih umetnikov je predstavilo svoj letošnji »likovni trenutek«. V Ljubljano se je preselila razstava jugoslovanskih likovnih umetnikov-udeležencev NOB. Da dolge vrste posamičnih in skupinskih razstav, ki so se zvrstile, niti ne poskušamo naštevati. Zvrstilo se je tudi več pomembnih književnozaložniških dogodkov, med njimi vrsta slovenskih predstavitev novih del, kot so prevod in natis Rabelaisovega »Gargantue in Pantagruela« (Cankarjeva založba), predstavitve vseh le-

tošnjih izdaj v okviru založbe Borec, predstavitev novih knjig slovenskih avtorjev Rožanca, Hribarja, Vilfana in Kermaunerja v okviru zbirke Znamenja (mariborska Obzorja), predstavitev novih knjig Slovenske matice (med njimi Trstenjakove obsežne študije o Psihologiji ustvarjanja) – in še bi bilo treba naštevati, če naj bi bil seznam popoln. V tem mesecu smo doživeli krst dveh novih slovenskih televizijskih dram: »Jonovega leta« in »Blagra premagancev«, da vseh drugih prispevkov v zakladnico slovenske umetnosti niti ne omenjamo. Pri nas je gostovala nemška kultura s svojim reprezentativnim izborom, mi smo se šli predstaviti v Vojvodino, v nemški Wiesbaden, v Beograd, naši pisatelji in pesniki na Dunaj... Skratka: kulturno dogajanje je bilo bogato in pestro. Dogodki vseh vrst so se nizali tako rekoč iz ure v uro.

V vsem letu se tako (zrno na zrno) nabere več kot petdeset gledaliških uprizoritev, več kot tristo različnih filmskih premier, več kot osemsto novih knjižnih izdaj, na desetine in stotine razstav, srečanj, koncertov in drugih kulturnih prireditvev. Zakladnica, v katero kopičimo svoje bogastvo, je iz leta v leto vse razsežnejša. V njej sicer ni samo suho zlato, marsikaj tudi hitro zbledi in zarjavi, nemalo pa je vendarle takega, kar po pravici vzbuja naše navdušenje, naše občudovanje in naš ponos nad ustvarjalnimi močmi, ki se jim je bilo dano razviti in dokazati.

Kar nas pri tem vznemirja, so skrita ozadja. O dobršem delu teh naših kulturnih dogodkov in stvaritev žal ne moremo zapisati, da so resnična last vseh nas. Ne da bi nam ne bile ponujene. Za demokratični pretok informacij in vabil je vendarle poskrbljeno v zadostni meri. Zalomi se pri naši absorpciji vsega ponujenega, pri interesu za ponujene dobrine in seveda tudi glede možnosti, da bi bili vsemu, kar nam je ponujeno, res zvesti odjemalci. Vmes je namreč cela vrsta pregraj. Eno je biti na kulturni odjem navajen, zanj vzgojen, zainteresiran in naravn. Marsikdo med nami teh lastnosti nima, ker mu v letih človeškega zorenja pač niso bile vcepljene v zavest. Dokaj odločilne so tudi denarne možnosti. Obiski razstav, kina in še nekaterih prireditvev so sicer poceni, obiski gledališč in koncertov ter še zlasti kupovanje knjig pa že zlepa ne več. Zavoljo teh in takih razlogov je trg naše kulturniške

potrošnje precej skrčen in avditorij kolikor toliko rednih porabnikov kulturnih dobrin pravzaprav zreduciran na nekaj deset tisoč Slovencev. Pri tem pa se na lepem znajdemo iz oči v oči z nenavadno gostoto vseh možnosti. Dogodkov je preprosto preveč, da bi jim bilo mogoče slediti. Nihče več ne zmore videti in prebrati vsega, kar je na voljo, celo tistega ne, kar bi po svoji vesti moral in kar bi rad.

In že smo pri vzvratnih posledicah. Mnoge kulturne prireditve beležijo dokaj skromen obisk. Ekonomisti bodo rekli, da se na tržišču niso obnesle, saj niso iztržile niti minimalnih odstotkov lastnega dohodka glede na stroške njihove priprave in postavitve. Vseh vrednosti seveda ni mogoče meriti na ta način, zlasti ne v kulturi in umetnosti. Daleč od tega, da bi priporočali opustitev nekaterih dejanj, ki sicer ne prinašajo neposrednega dobička, a so vendarle velik prispevek v zakladnico naše kulture. Marsikdaj bi se prej kazalo znebiti nekaterih donosnih »bestsellerjev« in visokoakumulativnih, a ničevih filmov in podobnih storitev. Toda vsa ta dejstva ne morejo zanikati resnice, da je tudi v kulturi (kot na prenekaterem drugem področju življenja) ponudbe preprosto preveč. Preštevilna je, drobnjarsko razdrobljena, heterogena, marsikdaj neobvladljiva. Ko v vseh svojih življenjskih početjih razglabljamo o tem, kako bi naredili stvari bolj smotrne, moramo narediti resno inventuro tudi na posameznih področjih kulture. Kajti tudi tu razmetavamo sile in denar – nemalokrat v prazno. Manj, toda tisto zares... takšno bi moralo biti vodilo. Kajti nelagoden je spomin na prireditve, ki so terjale veliko truda, dvorane pa so bile prazne. Neprijetno je poslušati poročila o zvrhah skladiščih neprodanih knjig. Žalostno je priti v galerijo, kjer zeva praznina. To seveda še zdaleč ne zadeva vseh naših kulturnih dejanj in dogodkov, ni pa nikakršna izjema.

Ob napovedanih krčenjih denarjev za skupno porabo, torej tudi denarjev za kulturniške namene, bo razmisleko o tem, čemu se odreči, neizogiben. Že je slišati tudi zgrožene vzklike obžalovanja. Po najbrž brez potrebe! Če bomo ravnali po pameti in s premislekom, bomo svoje hrame ob smotrnih skrčenjih lahko kvečjemu obogatili, in ne osiromašili.

V. K.

»Preveč smo reševali probleme vsak zase!«

Partizanske domačije

3

Za kmeta je več vredno, če bo pravočasno vedel za ceno pridelkov, kot vsi krediti skupaj

Dopoldne tistega dne, ko se v Ljubljani na enajsti seji CK ZK Slovenije govorili o kmetijstvu, je neka žena v Beli krajini s traktorjem na lahko položni ravnini, še kar znosni za obdelovanje, orala. Ze zdavnej je pustila za seboj petdeseta leta.

Nekako približno ob istem času so govorniki rekli, da kmečko ženo še vedno obravnavajo kot vzdrževano osebo in da ne more uveljaviti položaja proizvajalke. Rekli so tudi, da seveda ne more uveljaviti niti pravic, ki so s takšnim položajem povezane, od sklepanja pogodb

hteval toliko žrtev in odpovedi, hrabrosti in iznadljivosti.

»Takrat sem bila skupaj z drugimi Belokrajci prepričana, da je biti komunist nekaj hudo slabega, pa sem se prepričala, da to ni res, da je prav nasprotno. Glejte, moji sinovi so v zvezi komunistov in so vsi sami dobri ljudje, poštenjaki od nog do glave,« je razlagala svojo odločitev pred štiridesetimi leti Nemančeva Marija.

Nasilje je vihralo skozi Belo krajino in Marija je spoznavala te fante, ki so bili po vrsti komunisti. Ne le čez

vse skupaj dati v grob, pa niso pustili. Veliko je bilo pri nas raznih pomembnih sestankov. Tudi pomembni ljudje so bili podpisani na teh aktih, pa se ne spominjam več, kdo.«

Lokvice, z njimi Nemančiči, so bile zavedna, zelo enotna vas, »bolj kot danes,« zatrjuje Marija, »ta bogi standard je vse pokvaril,« še navzame nekoliko tišje.

Ko se je enainštirideseto sprevrglo v novo leto, so jih Italijani primorali, da so vozili pesek in vodo na vrh za bunkerje, domačin, njihov zaupnik, pa jih je priganjal.

pri obrtnikih bi morali upoštevati investicije. Ne da bi črtali davke, le dopustiti bi morali, da bi si obrtnik ustvaril nekakšno akumulacijo, podobno kot podjetja, da bi lahko nenehno spremljal razvoj stroke in kupoval stroje. Nabava strojev bi morala biti pred davki. Nikakršnih davčnih utaj bi ne bilo treba. Sicer pa večjih problemov z davkarji nimam, da se z njimi pogovoriti.«

Oto, Nemančeve Marije sin, je na moč zadovoljen človek, nasmejan in takoj pripravljen na pogovor, za spoznanje radovoljniji od

bi bilo pšenice dovolj, valovala bi od Krasinca do Metlike, kot nekda, če bi le pravočasno zagotovili cene. Danes je tam spodaj trava, pšenico pa uvažamo.

Misel uide v vojni čas.

»Pod zaščito brigad smo želi, ob njivah smo imeli bunkerje, da smo se umaknili vanje, ko so priletela italijanska letala in streljala in metala bombe na nas, danes, v mirnem času, pa ne moremo pobrati z njiv koruze, sladkorne pese,« za spoznanje dvigne glas Marija. A tudi Marija že ve, da se stvari spreminjajo, na bolje, k sre-

hudo, da ne bi moglo biti še huje in prav je, da smo začeli to spoznavati.«

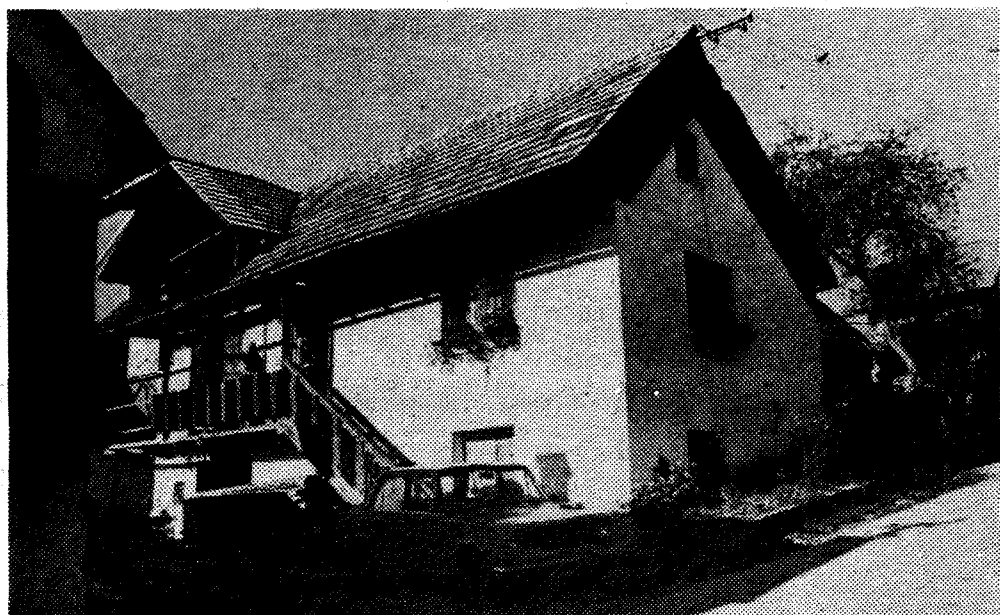
Ostareli, a krepak mož ze močno sivih las in širok čez pleča, napolni kuhinjo, sosed prihaja na obisk. Mehka belokrajnska govorica, vsaj meni se je tisti hip zazdela takšna, zabrni kot telefonske žice po kuhinji. Človek pri-sluhne, skimuje z glavo, reče tu in tam kakšno, bil je partizan nekje na Hrvaškem, tudi on je dal skozi to kalvarijo.

Oto Nemančič je, preden se je podal med obrtnike, delal v delovni organizaciji. Motilo ga je, da nihče ni mogel dobiti, kljub pridnemu delu, enkrat večje plače, pa če se je pretrgal na pol.

»In tako so, zaradi pomanjkanja vsakršnega vzpodbujanja, leni ostali leni, pridni pa so se ob tej poplavi lenosti sami pokvarili,« je razmišljal in še dejal, da je bržkone to tisto, zaradi česar smo v težavah. Morali bi ustvariti v Jugoslaviji takšno ozračje, kjer bi bila lenoba sramota in ne pojem iznajdljivosti, korenite delovne navade pa spoštovana vrлина.«

»Marsikaj bi se morali naučiti iz narodnoosvobodilnega boja. Pridnosti, iznajdljivosti, spoštovanja, medsebojne pomoči in ljubezni, discipline, mi smo to otrokom nenehno pripovedovali, pa nihče med njimi ni nikoli dejal, češ nehajte že, preveč je tega. Takole ob večerih smo se spravili skupaj, pa sva z očetom bajala iz uživanja ob odprtih ustih otročadi. Marsikaj so se naučili in danes sem zadovoljna,« je hitelela kar naprej brkljati po kuhinji Marija, kot da bi v enem samem hipu rada potrdila tradicionalno belokranjsko gostoljubnost.

V tej družini so menda kar vsi borci. Gospodinjin brat je padel v Kočevskem Rogu, pokojnega gospodarja trije bratje so bili partizani, gospodar Jože je sodeloval od samega začetka, z njim pa tudi Marija, kolikor je mogla.

Nemančičeva domačija v Lokvicih pri Metliki

do pravice do otroškega varstva in podobno.

Ko se je ostro jeklo pluga zarezovalo v še kar dobrotno belokranjsko zemljo, je v Ljubljani Lidija Sentjurčeva rekla:

»Položaj kmetijskih proizvajalk ni žensko, temveč družbeno vprašanje, ki ga je treba ustrezno urediti tudi s predpisi!«

Ko se je zadnje brazda zasvetila v soncu, je brnenje utihnilo, žena je šinila z roko prek čela, zadovoljnost ji je prelila obraz. Nemančeva Marija iz Lokvic pri Metliki je opravila še en posel. Tudi v Ljubljani so besede drle iz govornikov, brazde so orali v neurejenost in potrebnost.

Pravkar je prišla z njive, ko smo se srečali s to belokranjsko prijaznostjo. Brkljala je po kuhinji, rada bi kar najhitreje postorila to in ono, čas v tej vasi, ki jo je dorežljivo jesensko sonce obsijalo z zlatom, je dragocen. V stelnikih po Beli krajini je šumelo, v vinogradih so tu in tam še orali.

Pred štiridesetimi leti je spoznala moža Jožeta, fanta iz Lokvic, iz partizanske družine, ki ni bila nič bolj in nič manj partizanska kot druge družine v tej vasi. Že pred vojno, takrat sta se še sramežljivo nasmihala drug drugemu, so ji ga sosedje odsvetovali, češ komunist je ta Jože, ne bo ti hodil v cerkev. Kljub temu ga je dvainštiridesetega leta vzela in ga imela rada do smrti, trdno stala ob njem ves ta čas, ki je za-

noč, tudi čez dan so s črnim zakrivali okna, ko so se v hiši na bregu, v ravni vrsti z drugimi, zbirali fantje: spomeničar Jože Slanc, Jože Borštinar, Kocbekov Jože (brat Edvarda), pa pozneje kordunaška brigada, Tomšičeva, Šerčerjeva, Cankarjeva in Gubčeva, Trinajsta proletarska...

Po ves teden so brigade vasovale med hišami, pri Nemančevih, Jože in Marija sta imela polne roke dela.

Marija Nemančič z vnučkom: »Tradicija ne bo izumrla...«

Pod napuščem so skrivali ilegalno literaturo, Slovenskega poročevalca, zapisnike s sestankov, letake, propagandni material. Za vsak listič je takrat padla glava.

»Zdaj se je vse razneslo. Ko je umrl Jože, sem hotela

»Ze takrat sem vedela, z mano vred pa tudi sovaščani, da bomo nekoč storili prav obratno pot – in zgodilo se je. Skupaj z možem sem se trudila, da bi to kar najhitreje prišlo. Pomagali so kordunaši, tomšičevci, gubčevci, vsi, kar jih je hodilo skozi vas.«

Belokranjec raje tri dni koplje kot pet minut piše

Bili so to hudi, toda lepi časi, tako lepi, da jih ne bomo nikoli pozabili, je v veselje ihti zatrjevala Marija. Niso imeli vžigalic, ne kruha, s kamenčki, kot v kameni dobi, so prižigali ogenj, sol je potovala semkaj s Hrvaškega, »toda zdaj nam je dobro in nimajo prav tisti, ki se venomer pritožujejo in cvilijo!«

Izročilo kmetstva na Nemančevini mre. Sin Oto je tesar, ostal je doma, zapisan domačiji, trdno odločen, da spremeni tok stoletne zgodovine. Mati Marija kmetica, sin Oto obrtnik.

Marija malo govori o sebi, pa več o sinu.

»Davki so, bodimo poštejni, veliki. Vsaj eno leto bi morali Oto razbremeniti davkov, pa ne bi potreboval nobenih posojil. Zdaj, ko je takšen križ za denar.«

V modrem delovnem pajacu se je na vratih prikazal sin, ujel zadnje materine besede, pozdravil in pritrtil materi.

»Kar pravi mati, drži. Tudi

Oto Nemančič: »Pšenice bi bilo dovolj, valovala bi od Krasinca do Metlike...«

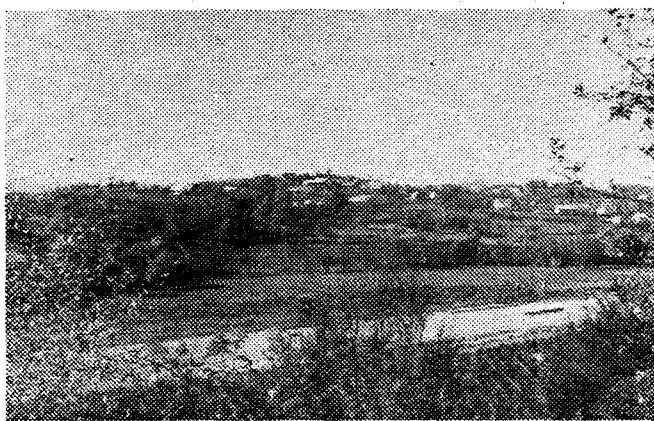
matere, ki jo je življenje že zaznamovalo. Vendar kot mati tudi on ne nerga.

»V kmetijstvu smo marsikaj storili na bolje. Pomembno pa bi bilo, če bi zagotovili cene, dosegli združevanje kmetov in zemljišč in še tu in tam kaj, na primer, zagotovili za vse enako socialno varnost. Jaz bi dejal, da je, denimo, za kmeta več vredno, če bo za novo leto vedel, kakšna bo cena za krompir, ne meseca marca, kot vsi krediti skupaj.«

In kot vedno ob takšnih priložnostih tudi na Nemančevini vre kot v kotlu. Zakaj tako skromne odkupne cene sadja in tako dragi sokovi, sprašujejo Belokrajci, ki so nekda sloveli kot dobri sadjarji. In še: ljudje na vasi dandanes menijo, da se kmetijstvo izplača, vendar bolj zase kot za prodajo. Zakaj?

Mati Marija in Oto sta se spogledala, rada bi odgovorila oba naenkrat. Pa se prikopljemo do spoznanja, da

či, da nam le uspeva z žitom, da smo nabrali nekoliko več sladkorne pese, da je tudi

Lokvice

koruze več. Spet se spomni na hude čase.

»Preveč smo reševali probleme vsak zase, pravi, toda ko je bilo hudo, smo stopili skupaj, česar danes ne znamo. Standard pa še vedno imamo. Se pravi, ni še tako

Seme je rodilo bogate sadike. Tega Marija niti Oto ne zanikata, tudi plečati, ostareli sosed prikimava. Partizanska domačija na Lokvicih se vrti na stari osi v novo smer.

Milenko Strašelj

Jetniški zidovi je niso zlomili

Andjelka Beršlin, rojena Cukrov, se je rodila pred dvainšestdesetimi leti v kraju Šepurine ne otoku Prvič pri Šibeniku. V kmečki družini so bili še trije otroci. V vojni vihri je zgubila moža in brata, kot žena in mati pa je precej časa preživela za jetniškimi zidovi. Da smo zvedeli zanjo in za njeno zgodbo, se moramo zahvaliti Mimi Martinčič iz Ljubljane.

★

Ko je izbruhnila vojna, je bila že poročena, mati enega otroka, v mesecu juliju leta 1941 pa je rodila še enega. Za sodelovanje v NOB se je odločila kmalu po okupaciji: »Bilo je 26. maja 1942. Po nalogu vodstva OF sem bila zadolžena, da z otoka prenesem različni material in pošto skupini terencev, ki so bili na kopnem v kraju Srma. Z nekaj otočani sem se s čolnom pripeljala v omenjeni kraj in z materialom srečno prispela na javko. Stekel je kratek pogovor, nismo pa opazili, da se nam približujejo Italijani. Niso streljali, ker so nas najverjetneje želeli zaježiti žive. Razbežali smo se, in ko sem tekla proti vasi, so me kljub temu ujeli. Tepli so me. Končno je pristopil starejši oficir, ki je z ukazom »basta, basta« preprečil najhujše. Zvezali so me, mi natororili zaplenjeni material ter me s kamionom odpeljali v šibeniške zapore.

Tu sta bili dve paznici, mlada Italijanka in starejša Šibenčanka. Slednja mi je pomagala, da sem že naslednji dan imela pri sebi 10-mesečnega otroka, ki mi ga je prinesla sorodnica. Zvedela sem tudi, da so sina in sorodnike odpeljali v taborišče na otok Molat. Mož in dva brata pa so bili že v partizanskih vrstah.

Andjelka Beršlin

Do gležnjev v vodi

Po nekaj dneh bivanja v zaporu sem od domače paznice zvedela, da bom v kratkem zaslišana. Ukazala pa mi je, naj s seboj vzamem otroka. Z njenim posredovanjem so mi ga dovolili imeti pri sebi, osem vojakov pa naju je vodilo skozi mesto na policijsko postajo. S pištolo na prsih so mi grozili, naj jim na zemljevidu pokažem, kje so partizani, vendar sem molčala. Ker se je otrok ustrašil in je začel neusmiljeno jokati, naveličali pa so se tudi mojega molka, je bilo zasliševanja kmalu konec. Vrnili so naju v zapor. Ob skromnih obrokih hrane bi otrok ne preživel, zato sem po nasvetu paznice sprejela

delo v pralnici. Tu sem ves dopoldan stala do gležnjev v mrzli vodi, dobila pa sem le pol litra mleka na dan in malo juhe za otroka. Na proces sem čakala do oktobra 1942, medtem pa so aretirali še dva tovariša, ki jima je sicer ob moji aretaciji uspelo pobegniti. Med zaplenjenim gradivom so bile tudi izkaznice aretiranih, kar me je na procesu bremenilo, vendar smo vsi trije molčali in zaničali, da se poznamo. Izrečeno so bile sodbe: meni 20 let kaznilnice v Benetkah, tovarišu Matu Grubeliću, ki je pozneje umrl v italijanskih zaporih, tudi 20 let, drugemu pa 15 let.

Vrnili so me v zapor, kjer mi je bilo ukazano, da poskrbim za otroka, kajti kmalu me bodo odpeljali na presta-

janje kazni. Paznici sem dala naslov starejše sorodnice, ki je prevzela otroka v oskrbo. Strah me je bilo, da ga ne bom več videla.

Kovale smo bratstvo in enotnost

Deseti oktober leta 1942. Za mene in nekaj tovarišic, ki so prav tako čakale na transport, se je začela pot v Benetke v kaznilnico. Razdelili so nas po delavnicah v nekakšne »šole«. Tu sem spoznala precej tovarišic. Med njimi so bili Gospava Popivoda, sestra Anica in Verica Šarar, Despa Cervak. Spominjam se tudi Slovenk Olge Černetove, sester Brede in Nade Tavčarjeve, Viki- ce Cvilkove in drugih. Nekega dne sem od svojih sotripink prejela liste, na katerem je pisalo: »Drage tovarišice! Pridružite se nam v našem boju za pridobitev pravic političnih jetnic. Ne delajte za fašizem in ne udeležujte se cerkvenih obredov, kajti cerkev je tudi na strani fašizma«. Med sprehodom smo razpravljale o pozivu na akcijo, vendar se je nobena od tovarišic ni lotila. Nekega dne sme zbrala toliko poguma in se uprla. Nisem hotela delati, tudi verskih obredov se nisem udeleževala. Teden dni samice je bila kazen za upor. Po enotedenski kazni so me premestili v »kamereto«, kjer so bile same Slovenke: Lučka Pozzetto, Štefica Bitenc, Nika Vrhovnik, Mimi Jarc, Sonja Gradišek, Ančka Uršič, Malči Strahovnik, Otko Kožuh, Ančka Mirič, Neža Jarnovič in Ela Ahčin. Bila sem presrečna. Z njihovo pomočjo sem kmalu obvladala slovenski jezik, seznanila sem se z narodnoosvobodilnim gibanjem in kulturo slovenskega naroda.

Bila sem edina mati v »kameretah«. Omenjene tovarišice so mi bile v tistih hudih časih in v skrbeh za otroka v veliko oporo. S ponosom zatrjujem, da ste se tudi takrat kovala bratstvo in enotnost v »kameretah« sredi kaznilniških zidov!

Spet na domačih tleh

Fašizmu so se začela majati tla. Razmere v kaznilnici so se nekoliko izboljšale. Tudi pošto smo lahko prejele, enkrat mesečno, čeprav v italijansčini. Zvedela sem, da sta moja otroka živa. S posredovanjem Rdečega križa so Slovenke zapuščale kaznilnico in se vračale domov. Dne 23. decembra 1943 me je poklicala paznica Severina in mi sporočila, da grem domov. Pred tem nas je v direktorjevi predsobi sprejel predstavnik Rdečega križa Nezavisne države Hrvatske in nam ukazal, da se moramo po vrnitvi v domovino bojevati proti partizanom in za Paveliča tu »majku Hrvatsku«. Tega ukaza nobena od tovarišic ni vzela resno. Odločila sem se, da bom, brž ko bo mogoče, stopila v partizanske vrste. V kaznilniški garderobi sem se spet srečala s tovarišicami iz Dalmacije in Črne gore. Stlačili so nas v gondolo in odpeljali na železniško postajo. Ustavili smo se v Trstu in nas odvedli na zbirno mesto v bližini Miramara. Tam sem navezala stike z nekaterimi tovariši. Med tridnevno čakanjem ladje za Zadar sem se udeležila tudi sestanka, kjer so nas seznanili s politično situacijo v Jugoslaviji. Tu sem tudi zvedela za sklep 2. zasedanja AVNOJ. Tretji dan smo vendarle dočakali ladjo in se odpeljali proti Zadru. Tovarišice iz okolice mesta so odšle, jaz in še ne-

kaj drugih pa smo odšle proti Šibeniku. Med potjo smo naleteli na domobransko postojanko. Pustili so nas, da smo nadaljevale pot. Kmalu smo se srečale s partizansko patruljo in povedale, kdo smo. Odpeljali so nas v poveljstvo kjer so nas pristrčno sprejeli in pogostili.

Svoboda je zasijala

Ob tabornem ognju sem pripovedovala, kaj vse sem pretrpela v kaznilnici. Ob svitu ognja sem začutila, kaj pomeni svoboda. Drugi dan smo se poslovile od tovarišic, njihov kurir pa nas je vodil po partizanskih poteh. Na terenu blizu Vodic sem srečala bratranca, ki je bil tudi pri partizanih. Od njega sem zvedela, kako je z domačimi. Presunila me je vest, da mojega moža in brata ni več med živimi. Tisti trenutek se je Beršlinova odločila, da ostane v partizanski enoti.

Poslovila se je od tovarišic, ki so nato nadaljevale pot proti Splitu in Črni gori. Tako je 1. januarja 1944. postala partizanka. Dodeljena je bila 4. bataljonu 8. brigade 20. divizije. Partizanska pot pa jo je vodila po Dalmaciji, Bosni in končno je z armado prišla tudi v Ljubljano, kjer živi še danes.

Ko smo želeli še malo poklepetati z njo, se ji je mudilo proti Šibeniku. Utegnila je povedati, da se tu v Ljubljani dobro počuti. Tu jo vežejo bratske vezi, stikane med kaznilniškimi zidovi. V Kristanovi 2 si je ustvarila nov dom, le domotožje po rojstnem kraju jo večkrat stisne pri srcu. Odšla je, da bi tudi ona tistega sončnega novembra dne poklonila sopek tistim, katere je imela najraje.

Jože Čurin

6

Podoba cerkniškega revolucionarja

Okolje in delovne izkušnje klešejo značaje ljudi. Marsikateri revolucionarja je trdo življenje pripeljalo na pot vodnika delavskih množic, iz katerih je izšel. Če se je postavil na čelo naprednih tokov, je lahko pospeševal razvoj človeštva in pomagal ljudem iz stiske. In prav leto 1941 je potrebovalo take ljudi. Pobegli so politiki, razpadla je vojska, okupator je zaslužnil deželo.

France je zaznal ta utrip in je vedel, kje je njegovo mesto. Partiji se je odzval že prvi hip in stopil je na barikado narodnega in socialnega spopada. Z vsem spoštovanjem je sledil predvojnemu komunistu Ludviku Lovku in se odvrčal od »lažikomunistov«, ki so naprednemu gibanju samo škodovali. Gostilniška ihta in grožnja duhovščini je verujoče ljudi odvrčala od komunizma. S klerom je bilo treba obračunavati drugače, s poštenimi dejanji. In prav tak način dela se je ponudil med okupacijo, ko je cerkveni zbor v pretežni meri, oprt na okupatorja, pokazal stare »križarske pohode«.

France Caserman se je predal komunizmu z vsem srcem. Bil je pravi partijski funkcionar, neomadeževan v preteklosti, zato je imel ugled med ljudmi.

Srednje visoka koščena postava, vdana delu, nekoliko sploščenega obraza, poštenih in iskrenih oči, počasne in premišljene besede, je pridobivala na moči med preprostimi in izobraženimi ljudmi. France je bil aktivist v pravem pomenu besede, zato so mu predstojniki zaupali odgovorne politične dolžnosti. Potlej je še bolj razdal svoje aktivistične sposobnosti.

Prisluhnimo besedi okrožne aktivistke Minke Trever-Milice, kako je ocenjevala Franceta Casermana, sekretarja KPS za Idrijsko okrožje.

»...Bil je sposoben organizator in prekaljen revolucionar. Znal je zelo hitro vzpostaviti pristne in tovariške odnose z ljudmi. Pri političnem delu, vzgajanju aktivistov OF in komunistov je bil vztrajen in potrpežljiv, pa tudi strog in pravičen. V pravem pomenu besede je bil tovariš.

Vedno je bil pripravljen svetovati in pomagati vsakomur. Zato je bil zelo priljubljen in spoštovan. Še danes se ga aktivisti OF in borci NOV, ki smo ga poznali in z njim sodelovali, s hvaležnostjo spominjamo. Tudi drugi ljudje se ga spominjajo s hvaležnostjo in pripovedujejo o njem, da je znal s svojo prepričljivo, toplo in tovariško besedo vcepiti trdno vero v zmago nad fašizmom in v našo osvoboditev...«

V nešteti akcijah

Vrtno se v leto 1941, ko je France Caserman sodeloval v nešteti akcijah v Cerknici in v njeni okolici. Med prvimi je bil pri zbiranju orožja, pri zbiranju hrane in drugih potrebščin za partizane na Kožljeku in pozneje na Križni gori. Kot član partijske celice v Cerknici in rajonskega komiteja je pomagal razširjati partijsko mrežo in razširjati ter utrjevati OF.

Pozimi 1941/42 je sodeloval pri veliki akciji za preskrbo borcev, ki so napadli železniško postajo Verd. Hkrati so Kožlješki četi prinašali orožje, France je odnašal mavzerice čez cerkniški blok na ta način, da se je oblekel v široke »pumparice« in po dve puški visoko privezal pod ramena.

Sodeloval je v akciji za osvoboditev ujetih partizanov v Bezuljaku 15. in 16. januarja 1942. Ko so bili zaprti v Cerknici, so jih hoteli osvoboditi s pomočjo Šercerjevega bataljona. Imeli so že izdelan podroben načrt in so se z borci sestali na Krajčevi žagi. Akcija ni uspela, ker so ujetnike popoldne prepeljali v

Ljubljanske zapore. Tudi takrat so borcev predali precej orožja.

Vselej je France sodeloval pri uničevanju komunikacijskih naprav, še zlasti takrat, ko je šlo za napad partizanskih enot (Lož-Bezuljak) na sovražne postojanke.

Ves čas sabotažnih akcij in akcij za pomoč partizanom, pa je bil France politično nadvse aktiven. Med najbolj uspešno propagandno-politično delo sodi natiskovanje Slovenskega poročevalca. Že ob koncu julija 1941 je dobil nalogo od Alojza Uleta, sekretarja partijske organizacije in člana okrožnega komiteja KPS za Notranjsko, da skupaj s članom KP v Cerknici Albinom Logarjem prevzame tisk in razpečevanje Slovenskega poročevalca. V skednju Janeza Casermana sta nas skrivaj na ciklostil razmnoževala nekaj sto izvodov Poročevalca in nato poskrbela za varno odposiljanje. Z Albinom Logarjem sta tiskala vsak po eno številko lista vse do decembra 1941. Zaradi zime je ciklostilna razmnoževalnica prenehala in potlej sta jo z Jožetom Meletom prinesle v partizansko četo na Kožljek.

Pri razpošiljanju z avtobusom sta uporabljala bencinske kante, da ne bi bilo Italijanom preveč sumljivo. Zaradi previdnosti in tudi drugih oblik razpošiljanja »mala tiskarna« ves čas delovanja ni bila odkrita, čeprav je bila nekaj metrov stran karabinjerska postaja in na mostu italijanska stražarnica.

Pred prvim majem 1942 je France Caserman skupaj z Alojzom Rožejem, Albinom Logarjem in drugimi organiziral večjo zbiralno akcijo v Cerknici, da bi za delavski praznik obdarili borce Rakovške čete, ki so taborili na Križni gori. Vse je potekalo v redu, zataknilo pa se je pri odpremi.

Terenci so zbirali blago na nekaterih mestih in ga nato znosili k Slabetovim, kjer so stanovali Šajnovi in Alojz Rožej, nato pa zbrano blago zapečatali v dva lesena zaboja

Tone Kebe
Notranjski
padli
in umrli
prvoborci

Upor zoper nasilje se je razširjal po vseh vaseh. Dvigali so se posamezniki, vanj so se vključevale družine. Tudi Casermanova družina se je celostno vključila v NOB. Brat Lojze je 1942. leta odšel med partizane in padel aprila 1943 na Fonih nad Tolminom. Sestra Francka je bila aktivistka že leta 1941, prihodnje leto pa aretirana in poslana v internacijo. Po kapitulaciji Italije je postala partizanka. Mater in očeta so grozno mučili in preganjali. Očeta so večkrat zaprli in še mla-

Pripoved Antona Gabrščka-Goščarja V Dubrovniku na dan kapitulacije Italije

»Na naši siromašni kmetiji pri Potokarju v Gaberjih sta starša le s težavo preživljala šest otrok. Otroci smo staršem pomagali tako, da smo po utrdbah soške fronte zbirali staro železo in ga prodajali. Zavedni Primorci pod fašistično okupacijo nismo dobili dela. Pred vojno nisem slutil, kako koristne bodo moje skrivnosti za prve borbe na Mrzlem vrhu. Ferdo Kravanja, ustanovitelj prvega vaškega odbora OF, je nekaj slišal o tem, in mi je zato rekel, da sem v odboru OF jaz odgovoren za zbiranje orožja, streliva in eksploziva. Že pred vojno sem namreč odkril številne bunkerje, v katerih je bilo staro orožje in eksploziv. Nekaj orožja in streliva pa sem imel že skritega doma. Vse to sem izročil partizanom nad vasjo, na Mrzlem vrhu, kjer je tedaj taboril minerski vod, ki je imel svojo orožarsko delavnico.

V naši hiši je bila vseskozi javka relejne kurirske postaje. Sestra je bila vaška sekretarka mladine. Na jesen 1943. so nam Nemci požgali gospodarsko poslopje, in mati je za posledicami živčnosti umrla. Sestra je umrla od izčrpanosti po vrnitvi iz nemške internacije, kakor tudi brat, ki se je vrnil s Prvo prekomorsko brigado. Dne 24. septembra 1942. leta so me poklicali na vojaško poveljstvo v Videm. Ker sem bil že prej zdravniško pregledan in priznan kot nesposoben za vojsko, sem odšel tja v globokem prepričanju, da se bom zvečer vrnil domov.

Tam so me enostavno zaprli in še v civilni obleki poslali v delavski bataljon v neko vas blizu Torina. V tem bataljonu smo bili samo Primorci in vsi brez orožja; to je bila neke vrste internacija. Dejstvo, da me tudi v tem bataljonu

14 dni niso preoblekli, pove vse.

Januarja 1943. leta so samo mene izločili iz vojaške enote, pehote, ki je bila v Mentoni, v lepem turističnem kraju v Franciji med kneževino Monako in italijansko mejo (zelo blizu Italije). Še danes ne vem, zakaj so samo mene poslali v Trst, kjer sem se moral prijaviti na vojaškem poveljstvu. Čez 14 dni so mene in še nekega rojaka iz Velikih Zabelj pri Ajdovščini premestili v Dubrovnik. Kakšen strateški in vojaški pomen naj bi imela premostitev enega samega vojaka iz Francije v Dubrovnik? V Dubrovniku sem pomagal kuharjem, pomival sem posodo, pometal vojašnice in pisarne, včasih cesto okoli vojašnice, strnišča in sploh opravljal vsa umazana dela. Tako so italijanski oficirji ravnali s Primorci.

Cepprav sem v Dubrovniku nosil italijansko uniformo, v srcu nikdar nisem spremenil svoje politične miselnosti in pripadnosti svojemu narodu

in OF. Rad sem se družil s tamkajšnjimi domačini, toda med nami ni prišlo do globljega zaupanja, ker smo se premalo poznali.

V noči, ko je Italija kapitulirala, so planili Nemci v naše spalnice in nas s hrupnim dretjem izgnali na travnik. Več dni in noči smo bili na tem travniku, lačni in brez odej. Potem so nas s transporti zvozili v ujetništvo. Bil sem v taborišču Stalag XVII. A-15851 blizu Lienza, kjer sem dočkal svobodo.

Kaj sem zdaj: bivši zaslužen delavec OF in vaški aktivist ali zaničevan italijanski vojak?

Le včasih mi vzroji takšno vprašanje, ki ima upravičene korenine, potem se spet ozrem okoli sebe in vidim, koliko dela me še čaka, pa se spet umirim. Kmetovanje umirja živce bolj kot vse tablete. Kdor ne verjame, naj gre za kmeta», je končal svojo pripoved Anton Gabršček.

Jože Vidic

Anton Gabršček-Goščar iz vasi Gabrje pri Tolminu, kmet, aktivist OF

foto: Jože Vidic

in ju postavili v Koprivčev skedenj, kjer naj bi ga naložili na voz in dostavili do trgovca Jakoba Ogrinca, terenskega aktivista v Grahovem.

Nabrali so precej odej, oblek, obutve, posode, hrane in drugih potrebščin. Med nabranim blagom je bila celo trobenta, ki naj bi jo partizani uporabili ob klicu k orožju.

Bilo je 30. aprila 1942 in že navsezgodaj so padale debele snežinke. Pod skednjem pri Koprivcu so France Caserman, Alojz Rožej in Albin Logar čakali, da bi nekdo odpeljal zbrano blago. Kmalu nato se je po cesti pripeljal z volovsko vprego Jakob Krajc iz Grahovega. Kot vaščan bi Ogrincu najlažje zapečljil blago v zabojih. Povedali so mu, da gre za dva zaboja mila. Stari Krajc je blago brez kakršnegakoli suma sprejel in obljubil, da ga bo gotovo dostavil na pravo mesto.

Vsi trije nalaganci so se napotili v Slabetovo hišo zadovoljni, ker so opravili še zadnjo dolžnost. Tako bi pošiljko dobili partizani še tisti večer.

Z nemirnostjo so pogledovali skozi okno, če bi se kaj zgodilo. Slutnja jih ni varala. Čez kakšno uro so v močnem sneženju zagledali skupino italijanskih vojakov in takoj zatem še drugo, ki je obkrožala prestrašenega voznika. Brzeli so na karabinjersko postajo, kjer so z grožnjami zasliševali voznika, ki pa o partizanski pošiljki ni vedel nič. Prestregli so ga onstran Cerknice pri Mariji Magdaleni, kajti pred delavskim praznikom so verjetno pričakovale italijanske oblasti še druge, mogoče trosilne akcije. Potlej so zaprli še trgovca Ogrinca in ga zasliševali. Tudi on o akciji ni vedel nič, ker ga organizatorji prej niso obvestili. Po nekaj dneh zapora so Krajca in Ogrinca izpustili. V negotovosti so bili vsi zbiralci blaga, a italijanske oblasti niso odkrile niti zbiralnega prostora. Morebiti so poiščevali o tej akciji speljali v drugo smer pomožni orožniki, ki so delovali za organizacijo OF.

Na Peščenku ob Slabetovi in Koprivčevi hiši se je nabralo dopoldne tistega dne polno italijanskega vojaštva in začeli so s preiskavami. Še pred tem se je iz Slabetove hiše izmuznil Albin Logar, ki je prejel slekel suknič in površnik, da ne bi bil sumljiv vojakom. Pozdravil je italijanskega vojaka in požvižgaje italijanske pesmice se je srečno umaknil mimo Šerkove hiše.

Alojz Rožej je ostal v hiši, ker je tam stanoval. Na podoben način je tvegale še France. Prišel je že do vrtnih vrat in jih odprl, ko ga je stražar ob cesti zaustavil. Bil je oblečen v površnik in nekoliko starejši od Albina je vojakom postal sumljiv. Ko so Franceta obstopili italijanski vojaki, je najbližjega bliskovito odrinil in se pogljal prek ceste čez Šerkov zid in čez sadovnjak v smeri Svinje gorice. Odlepil se je tako hitro, da vojaki prvi hip niso niti trenili, šele po preskoku čez zid so naperili mitraljeze in puške. Usula se je ploha svinčenk, a Franceta na srečo niso zadele. Med begom je odvrgetel težak površnik in se razbremenil. Tekel je cikcak naravnost na pokopališko zidovje. Najprej je tekel po desni strani drevoreda v smeri Dolenjega Jezera in dalje čez nasip do Goričice in v kritje Javornikov.

Prav tedaj je močno naletavalo in po drevesih se je nabiral sneg. Zmedenost vojakov in taktičen beg, zidna ovira in zatajitev mitraljeza, so bili vzroki, da Franceta niso pokosile kroglice. Prepozno so italijanski vojaki hiteli po cesti mimo pokopališča, kajti tedaj je bil France že v kritju jezerskih hiš.

Nabiralna akcija je sicer propadla, toda za neslajve smrti se je rešil glavni organizator France Caserman.

Med partizani

France Caserman se je po pobegu iz Cerknice zatekel v Rakovsko četo, ki je taborila pri Podšteberku pod Križno goro. Tedaj je

Naši znaki

Slovenske žene 1945

Prva izmed povojnih kongresnih značk, ki vam jih bomo predstavili, je nastala za udeleženke 2. kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze. Kongres je bil 9. in 10. junija 1945 v Ljubljani.

Začel se je v soboto 9. junija ob osmih zjutraj s slavnostnim zborovanjem na prostoru letnega gledališča v Tivoliju. Odprla ga je Mara Rupena-Osolnikova, tajnica SPŽZ. Sledili so pozdravni nagovori, delovni del pa se je začel popoldan v Unionu. V unionsko dvorano so lahko prišle samo delegatke, za vse druge udeleženke kongresa so organizirali poslušanje razprav prek zvočnikov v ljubljanskih kinematografih.

Na kongresu je sodelovalo približno 900 delegatk iz vse Slovenije in veliko udeleženek. Prišle so tudi z avstrijske Koroške in s Primorskega. Najprej je bil na kongresu referat o političnem položaju in nato politično organizacijski pregled dela SPŽZ od 1. do 2. kongresa. Posebna točka dnevnega reda je veljala novim nalogam SPŽZ v nastopajoči dobi.

Sprejeta je bila sklepna resolucija, izvoljen glavni odbor SPŽZ in izvoljeni so bili delegati za 1. kongres AFŽ v Beogradu. Kongres je bil končan v nedeljo popoldan.

Ob 20. uri so se zbrale vse udeleženke kongresa skupaj z ljubljancami na Kongresnem trgu. Od tam so odšle v sprevedu do tivolskega gradu, kjer je bil miting. Dež je precej pokvaril načrte, toda miting je le uspel. Na kon-

gresu je govoril tudi Boris Kidrič, predsednik narodne vlade za Slovenijo. V duhu tistih časov je bilo imenovano častno predsedstvo kongresa. Vanj so bili izvoljeni med drugimi tudi tovariši Tito, Stalin, Churchill in Truman. Zadnji dan je med sprejetimi stališči obveljalo, da bodo slovenske žene »z vsemi silami sodelovale pri obnovi domovine in ne bodo prenehale z borbo prej, dokler ne bo osvobodena sleherna ped naše zemlje«. Na kongresu se je Slovenska protifašistična ženska zveza preimenovala v AFŽ Slovenije. Sprejet je bil sklep, da mora biti AFŽ edina ženska zveza pri nas.

Seveda pa so bile takrat na Slovenskem še druge težave

sodo, lonce, skleda, žlice, vilice, kozarce. Poglejte, kaj morete pogrešati, vse bo prišlo prav. Če ne morete drugega, naj vsako gospodinjstvo pogreši vsaj kako žlico ali vilice... Ljubljancani, priglasite vsa razpoložljiva ležišča, da sprejmete pod streho udeleženke kongresa. Vse Slovenke, ki imajo narodne noše, so prosili, naj pridejo na kongres v nošah. Takih noš je bilo res precej. Čeprav so bile v takratnem Slovenskem poročevalcu fotografije zelo slabe, je vendarle mogoče sklepati, da imata ženi v narodnih nošah na prsih tudi kongresni znak. Kako veliko je bilo žena v narodnih nošah, je mogoče videti tudi na fotografiji ob govoru Edvarda Kardelja na Kongresnem trgu. Tova-

Znak 2. kongresa SPŽZ v Ljubljani 1945

kot osvobajanje zaslužjenih bratov. Kongresna pisarna je v svojem pozivu javnosti povabila na kongres vse slovenske partizanske matere, zraven pa je Slovenski poročevalec zapisal dobesedno takole: »Vse ljubljanske gosposdinje poziva Slovenska protifašistična ženska zveza, da priskočijo na pomoč pri pripravi na kongres. Nujno potrebujemo kuhinjsko po-

riš Kardelj je prišel na obisk v Ljubljano 10. junija. V pozdrav je dobil kruh s soljo in sploh je njegov prihod v časopisju prišel na prve strani.

Kot drobno zanimivost dodajmo za čim boljše predstavitev takratnih razmer, da je komanda mesta 9. junija razglasila svobodno gibanje po Ljubljani od 4. ure zjutraj do 24. ure zvečer.

Janez J. Švajncar

bila v sestavi Zidanškovega bataljona. Tam je France dobil partizansko ime Tesar, ki ga je spremljalo do smrti.

France Caserman-Tesar je bil po vsej verjetnosti član štaba Zidanškovega bataljona in je bil zadolžen za delo na terenu. Že 5. maja 1942 sta skupaj z Ludvikom Lovkom, ki je bil okrožni aktivist OF, poklicala v Podšteberk Albina Logarja, aktivista iz Cerknice in ga zadolžila za izvedbo mobilizacije fantov in mož v Cerknici in okolici za odhod k partizanom. Z žigom Zidanškovega bataljona in s podpisom poveljstva sta mu izročila mobilizacijske pozivnice, ki naj bi jih s pomočjo terencev izročil mobilizirancem. Določenih je bilo pet zbornih krajev in za vsak prostor je bil določen vodilni aktivist. Na zbornih krajih naj bi se zbrali 11. maja 1942 v poznih popoldanskih urah. To je bilo posameznikom sporočeno zadnji trenutek, da ne bi prišlo do izdajstva. Dva zborna kraja sta bila na Slivnici, eden v Ušivku in še na Goričici ter Tržišču za Dolenjo vasjo. Akciji se je odzvalo okrog 60 ljudi, a k partizanom je jih je odšlo samo devet. Prav na ta dan se je Rakovška četa spopadla v Grahovem z italijansko kolono, in zato njeni borci niso bili poslani na dogovorjene kraje, da bi odpeljali čakajoče ljudi v svojo enoto.

Druga potrditev, da je imel Tesar v sklopu Zidanškovega bataljona širša pooblastila, je podatek Lada Mrharja z Rakeka, ki je odšel k partizanom v začetku junija 1942. Okrog 15. junija 1942 je prišel v njihovo četo, ki je taborila nekje nad Borovnico, Tesar iz štaba Zidanškovega bataljona, s katerim je nato odpotoval v Rakovsko četo, ki je taborila na Križni gori. Tesar ga je predal komandirju Levcu in komisarju Slavku Bombaču, s katerim se je tudi največ pogovarjal. Pozneje je Mohar Tesarja srečal po roški ofenzivi.

Po izjavi Matevža Haceta v letu 1977 sta bila Tesar kot član Zidanškovega bataljona in Ludvik Lovko kot okrožni aktivist OF v

akcijah z belo gardo kmalu po roški ofenzivi. V začetku septembra 1942 sta sodelovala pri napadih na postojanke Stari trg, Dane, Kozarišče, Vrhniko in Pudob. Imeli so krvave spopade z novo oblikovanimi vaškimi stražami, ki so se po roški ofenzivi pojavile po vaseh Loške doline.

Poudariti je potrebno, da je bil takrat Zidanškov bataljon že v sestavi Loškega odreda, ki je bil izoblikovan na Petelinjku 27. avgusta 1942. Z naredbom glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet je bilo imenovano tudi poveljstvo vseh odredovih enot. Tedaj je bil imenovan za političnega komisarja čete prvega bataljona Loškega odreda tudi France Caserman-Tesar.

Z Loškim odredom na Primorsko

Okrog 85 borcev Loškega odreda je v noči iz 20. na 21. oktober 1942 odpotovalo na Primorsko, da bi okrepilo tamkajšnje partizanske enote in jih kadrovsko ojačilo. Taktično-politični ukrep je bil umesten, kajti tedaj se je pričel na Primorskem že množični upor. Soški bataljon in še nekatere druge manjše partizanske enote, ki so operirale na zahodnem delu, so se z dotokom borcev Loškega odreda znatno povečale, zato se je na Primorskem izoblikoval prvi odred, imenovan Soški. Njegovo operativno območje je segalo od Idrijskega, Vipavske doline, Trnovske planote do Tolminske in Benečije.

Ni bilo prvič, da so večje partizanske enote prihajale na pomoč tja, kamor je bila potrebna. Poznani so skupni nastopi in boji slovenskih in hrvaških partizanov še pred tem. Boji v Zumberku in Beli krajini pri Krišiču in Dragatušu in druge. Pa pomoč Dolomitskega odreda septembra 1942 na Notranjskem pri napadu bele garde. Tudi pozneje je bila partizanska vzajemnost oblika pomoči.

Se nadaljuje

PRIMSKOVO

Ob krajevnem
prazniku

V krajevni skupnosti Primskovo so bile ob krajevnem prazniku številne slovesnosti in športna tekmovanja, ki so jih pripravili mladi, člani športnih društev in ZRVS. Najbolj slovesno pa je bilo v Parku borcev, ki ga je uredila KO ZB NOV. Na sam praznik se je v parku zbralo veliko krajanov. Kulturni program so pripravili pionirji, mladina in moški pevski zbor. Predsednik KO ZB NOV Primskovo Anton Razdrh je po kratkem nagovoru predal listino o varovanju parka pionirjem. Ti so sklenili, da bodo listino obesili v šoli. Tako naj bi jih vedno spominjala na dano obljubo, da ga bodo varovali.

STEFKA KOVAČ

VIPAVA

Žalna slovesnost

Kot vsako leto je bila pred dnevom mrtvih ob spomeniku padlim borcem NOV v Vipavi z vso skrbnostjo pripravljena komemoracija. Pripravili so jo člani mladinske organizacije ob sodelovanju z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami. Okrog spomenika je bilo položenih veliko šopkov, venec pa sta položila mladina.

Pred tem pa so učenci nižjih razredov s svojimi učitelji šli tudi na pokopališče in na grobnice padlih borcev polagali šopke in prižigali svečke. Tudi na tak način se prenašajo tradicije NOB na mlajši generaciji, da bo znala ceniti trpljenje in grozote, ki so se dogajale med NOB.

ZORA HREPEVNIK

SLOVENJ GRADEC

Dvainšestdesetletnica

Pred dobrimi 62 leti od novembra 1918 do polletja 1919 so široke ljudske množice na Gorenjskem in Spodnjem Stajerskem enotno s svojimi borci – prostovoljci s silo pregnale nemško oblast s svojega ozemlja ter osvobodile in utrdile narodne meje, ki so tako postale dokončne severne državne meje Slovenije in Jugoslavije. Očistili so v vseh krajih nemške občinske in okrajne organe, nemško šolstvo, sosedstvo in državno upravo, ki so se zajedale med slovensko avtohtono prebivalstvo z nasiljem in ponemčevanjem. Le zaradi pomoči tujih sil Nemcem ni uspela našim borcem osvoboditev slovenske Koroške, kljub krvavim bojem na Gorenjskem in Koroškem, pač pa so borci na Stajerskem osvobodili mejo od Mežiške doline čez Kozjak, vzdolž Drave, Mure, središči Maribor, Ptuj, Gornja Radgona in Ljutomer. Tako je propadel njihov slovit trdnjavski trikot Maribor-Ptuj-Celje-Brežice.

ADOLF ANKON

SLOVENJ GRADEC

Spominsko obeležje
padlim skojevcem

O postavitvi spominskega obeležja padlim skojevcem smo se pogovarjali z Ivanom Špoladom, predsednikom mestne organizacije ZB NOV Slovenj Gradec.

Osnovna organizacija ZSM Karel Rotovnik-Gojko, ki je ena izmed najbolj aktivnih in delovnih organizacij, se je odločila, da postavi spominsko obeležje padlim skojevcem, ki so v letu 1941 darovali svoja življenja za svobodo. Posebej velja poudariti, da so mladi sami spoznali smisel ohranjanja tradicij narodnoosvobodilnega boja. Da bi to še bolje doumeli, je dolžnost aktivistov in borcev, da na najboljši način vsa spoznanja, doživetja in pridobljene izkušnje prenesemo mlademu rodu.

Že pred okupacijo je v Slovenj Gradcu in Mislinjski dolini pod vodstvom partije delovala skojevka organizacija, ki se je vztrajno pripravljala za prevzem pomembnejših in odgovornejših nalog v boju proti preteči nevarnosti.

Okrog spominskega obeležja bodo posadili 88 vrtnic v spomin na tovariša Tita. Te vrtnice bodo oskrbovali mladi.

ADOLF ANKON

VRHOLE-PRELOGE

Prvi krajevni praznik

Ko smo bili tudi člani OO ZZB in člani KO ZZB Pohorskega oddelka Slovenska Bistrica, na povabilo mladih dne 25. 10. 1981 navzoči pri praznovanju 1. krajevnega praznika KS Franc Hojnik, ki zajema vasi Vrhole, Preloge, Sevec in Vinarje, smo bili priča, kako se z dobro voljo, pravilno organizacijo in skupnimi močmi doseže in uresniči tisto, kar bi se marsikomu zdelo neverjetno, še posebno takrat, če se tako vidni uspehi pokažejo v zelo kratkem času. Na pobudo in željo krajanov je bila 20. maja 1979 ustanovljena ta krajevna skupnost in poimenovana po njihovem zaslužnem borcu, aktivistu Francu Hojniku, spominski dan pa določen za 30. oktober. To je dan, ko so fašisti, skupno z drugimi talci ustrelili v Mariboru domačina Ivana Leskovarja, enega izmed najstarejših in najbolj aktivnih komunistov tedanjega časa v teh krajih.

KS Franc Hojnik ima danes 542 prebivalcev. Pregled dosedanjih uspehov pri delu, priznanja najzaslužnejšim občanom, pester kulturni program in pa seveda obveze za prihodnje naloge so dokaz, da so občani KS Vrhole-Preloge in Seveda tudi občani Seveca in Vinarja dokazali, da se dobro zavedajo pomena in koristi kakor tudi napredka, ki jim ga bo lahko nudilo delo v krajevni skupnosti.

Praznovanje se je začelo že zjutraj ob 8. uri, in sicer z odprtjem nove, 5 kilometrov dolge asfaltirane ceste Sevec-Vinarje, ki je bila dograjena s pomočjo udarniškega dela vseh občanov.

Predsednik krajevnega skupnosti je v svojem govoru seznanil vse navzoče o dosedanjem njihovem delu in se zahvalil vsem občanom, ki so z udarniškim delom pripomogli tudi k temu, da imajo razen dograjene ceste ograjeno zemljišče, ki ga uporabljajo za šport in rekreacijo, in tudi že pripravljeno zemljišče, kjer bodo po predvidevanju zgradili do leta 1985. dom krajanov.

Predsednica SZDL za KS Franc Hojnik Terezija Brdnik je nato seznanila navzoče z najzaslužnejšimi krajanji in jih predlagala za pohvale.

Lepo izbran kulturni program, ki ga je s člani KUD Vrhole-Preloge pripravila Anita Goričan, recitacija pionirke Nataše in pa ubrane partizanske ter domače pesmi pevskega zbora iz Zgornje Ložnice so bile deležne splošnega aplavza in obenem dokaz, da je tudi kulturno življenje v teh krajih zelo razgibano. Posebno razveseljivo pa je to, da v njem deluje večina mladine.

IVO LEŠNIK

LJUBLJANA

V spomin
prostovoljcem borcem
za severno mejo

Zveza prostovoljcev borcev za severno slovensko mejo 1918/19 je počastila spomin na padle in umrle tovariše s slovesno komemoracijo. Slovesnost je bila na dan mrtvih ob 10. uri pri kostnici žrtev iz prve svetovne vojne, kjer počivajo tudi padli borci iz bojev 1918/19 na severni slovenski meji.

Predsednik republiškega odbora Lojze Ude je s tovariši položil venec s slovensko trobojnico in cvetjem pred spominsko ploščo.

Po slovesnem govoru predstavnika naše organizacije je pevski zbor upokojeencev iz občine Ljubljana-Vič-Rudnik zapel v odlični izvedbi štiri pesmi, ganljive koroške žalostinke.

Na komemoraciji je bilo veliko ljudi, mnogo sorodnikov padlih tovarišev in precej prostovoljcev borcev za severno mejo.

MATEVŽ GRAD

LJUBLJANA

Tovariško srečanje

Krajevna organizacija ZB NOV Tone Tomšič iz Ljubljane je tudi letos pripravila tovariško srečanje borcev tamkajšnje krajevnega organizacije, ki so že ali še bodo do konca leta praznovali življenjski jubilej, ter mater in vdov padlih borcev NOV. Krajevna organizacija ZB Tone Tomšiča šteje okoli 530 članov, med njimi pa je letos praznovalo življenjske jubileje več članov, in sicer: 26 članov šestdeset let, 12 članov 65 let, 9 članov 70 let, en član 75 let, 8 članov 80 let in en član 85 let. Letošnje tovariško srečanje, ki je bilo pretekli ponedeljek v Klubu delegatov, je popestrila tudi delegacija pionirjev in mladincev osnovne šole Prežihov Voranc, ki je pripravila udeležencem majhen kulturni program. Le škoda, da se je letošnjega srečanja udeležilo samo koli 30 vabljenih, kajti skoraj vsi drugi so se opravičili zaradi bolezn.

N. Č.

SEČOVLJE

Letalci prekomorci
so se poklonili padlim
in umrlim tovarišem

V petek, 30. oktobra, so se zbrai letalci prekomorci na ustavni zbor Skupnosti letalcev prekomorcev na letališču v Sečovljah. Na tem zboru so sprejeli pravilnik o nalogah, organiziranosti in poslovanju skupnosti nekdanjih borcev letalcev prekomorcev.

Poleg tega so sklepali tudi o dosedanjem delu odbora letalcev prekomorcev, ki ima svoj domcil v občini Piran, ter o programu dela za prihodnja štiri leta, kolikor traja mandat. V tem programu so sprejeli bogato dejavnost. Naj omenimo le, da bodo dali pobudo, naj bi v občini Piran (Piranu, Portorožu, Luciji in Sečovljah) poimenovali trg ali ulico po letalcih prekomorcih; na Hribu svobode v Ilirski Bistrici bodo postavili krilo ali kak drug značilen del letala, ki so jih uporabljali v bojnih poletih letalci prekomorci; dali bodo pobudo za imenovanje ene izmed šol z italijanskim učnim jezikom na obali po padlemu pilotu Rugi Luigiju, ki je bil italijanske narodnosti; planirali so skupinski izlet na otok Vis v letu 1984, ob 40-letnici ustanovitve bojnih letalskih eskadrilj NOV; skupinski izlet in obisk Hiše cvetja ter hkrati obisk letalskega muzeja v Surčinu; sklenili so tudi sodelovati pri zbiranju gradiva za knjigo Slovenci in letalstvo itd. Sprejeli so še vrsto drugih nalog in obvez, da bodo, kljub vse višjim letom, ki že prinašajo svoje tegobe, angažirano delovali za cilje, za kakršne so šli v boj proti fašizmu.

Nato so izvolili odbor Skupnosti letalcev prekomorcev, nadzorni odbor in delegacijo v osrednji odbor prekomorcev-borcev NOVJ ter delegata za občinski odbor ZB NOV Piran. Za predsednika je bil z aplavzom ponovno izvoljen dosedanj predsednik Stojan Troha.

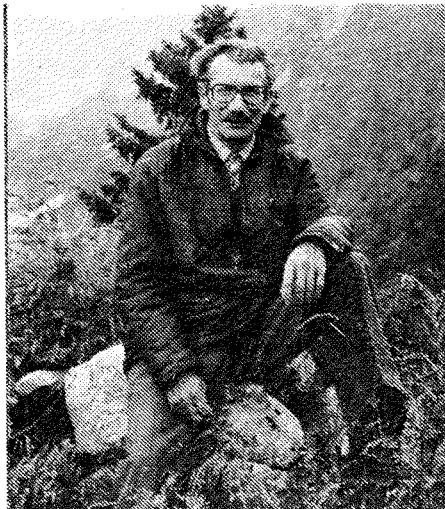
Po zboru so letalci položili venec in se poklonili svojim padlim in umrlim tovarišem pred spomenikom pilota, španskega borca Križaja.

J. P.

BOVEC

Odlikovanje
Ivanu Fioresu

Ivanu Fioresu iz Pluženj pri Bovcu je sekretar komiteja občinske konference ZKS Tolmin Dušan Jug v Bovcu izročil odlikovanje red zasluge za narod s srebrnimi žarki, s katerimi ga je ob njegovi 70-letnici odlikovalo predsedstvo SFRJ. Slovesnosti so se udeležili predstavniki družbenopolitičnih organizacij občine Tolmin in KS Bovec. Tovariš Fiores se je rodil pred 70 leti v Padovi v Italiji. Ze 1. maja 1928 je bil sprejet v KP Italije. Zaradi aktivnosti pri delu v stranki in organiziranju rdeče pomoči so ga 14. 10. 1933 zaprli in obsodili na 6 let ječe. V zaporu je bil štiri leta. Zaradi amnestije je bil pomiloščen, a ostal je pod policijskim nadzorom.

stvom. Dne 28. 2. 1937 je prišel na delo v elektrarno v Plužnah pri Bovcu, kjer je ostal še dve leti pod policijskim nadzorom. Dnevno se je moral prijavljati na karabinjerski postaji v Bovcu. Tudi kasneje se ni mogel popolnoma izmuzniti policijskemu nadzorstvu, toda kljub temu se je povezoval s člani KPI in z organizacijo KPI v Čedadu.

Ob prvih zarodkih NOG na Bovškem se je Fiores že v drugi polovici leta 1942 povezal z organizatorji odpora in se aktivno vključil v gibanje. Organiziral je partijsko organizacijo na Bovškem in ljudi k odporu. Dne 5. 2. 1943 ga je poiskal organizator OF na Tolminskem Franc Šavli-Medved in mu dal smernice za delo na terenu in v ilegali. Po Šavljevi smrti se je povezal s Skalarjem in nadaljeval aktivistično delo z nezmanjšano vnemo. Zato je kmalu postal član rajonskega komiteja za Bovško in nekaj časa je bil tudi sekretar rajonskega komiteja. Kljub policijskemu nadzorstvu se je spretno izogibal kontroli, organiziral upor proti fašizmu in ustanavljal partijske celice.

DANILO SULIGOJ

Fotografija
z vprašanjem

Tovarišica Zmaga Gorjup nam je poslala fotografijo, ki jo že dolgo hrani v svojem albumu. Predvideva, da je nastala nekje na Vipavskem. Njihova družina je sodelovala s partizani in verjetno jo je kdo od njih prinesel za spomin.

Morebiti pa bo kdo od bralcev prepoznal na fotografiji sebe ali pa katerega od svojih tovarišev in se bo oglašil tovarišici Zmagi Gorjup v Novo Gorico, ulica Gradnikove brigade 33/1.

Uredništvo

Vabila

Krajevna organizacija ZB, svet KS ter družbenopolitične organizacije KS Voglje pri Kranju bodo 22. novembra ob 10. uri dopoldne odkrile spominsko ploščo kurirjem relejne postaje G-24. Ta postaja je začela delovati v začetku leta 1944. V njej so se shajali kurirji, ki so prihajali iz smeri Olševka, Cerkljanska Dobrava ter Smlednika. Slavnostni govornik bo nekdanji kurir. Kulturni program bodo izvedli moški oktet tovarne Sava Kranj ter učenci OŠ Voklo.

K odkritju predvsem vabimo preživele kurirje ter borce in aktiviste s tega območja.

Pripravljalni odbor

★

Krajevna organizacija ZB NOV Ročinj vabi k odkritju spomenika padlim žrtvam fašističnega nasilja in umrlih za posledicami NOB. Spomenik bomo odkrili v nedeljo, 22. novembra, ob 11. uri.

ZB NOV Ročinj

Borcem 19. SNOUB
Srečka Kosovela

Vojašnica na Pivki nosi ime naše slavne udarne brigade. Enota nadaljuje tradicije brigade, zato je razumljivo, da vojakji želijo čim bolj spoznati našo zgodovino.

Uredili so muzej brigade Srečka Kosovela. Naša želja je, da podarimo temu muzeju vse, kar spominja na naš boj (orožje, trofeje, morebitne dnevnike, fotografije, obleko in drugo). Borce prosimo, da vse to pošljejo na občinski odbor ZB Sežana, kjer je sedež našega odbora. K darilu naj priloži svoj naslov in funkcije, ki so jih opravljali med bojem.

Bodimo složni, kot smo bili med bojem in s temi darili omogočimo mlajšim rodovom spoznavanje našega boja, vojakom pa zavest, da so lahko ponosni, ker služijo v enoti, ki nosi naše ime.

Odbor 19. SNOUB
Srečka Kosovela

Poizvedbi

Rad bi spet videl tovariša Ferdinanda Medveda, rojenega 1918. leta v Idrijskih Krnicah. Skupaj sva bila vojaka v Riminiju in po razpadu Italije sva skupaj prišla najprej na moj dom v Zabče. Pride ali piše naj na naslov: Pavle Klinikon, Zabče 33, 65220 Tolmin.

★

Združenje borcev Briškobeneškega oddela piše podatke o borcu Briškobeneškega oddela. Ime mu je bilo Franc in je bil Nemec. Verjetno je bil rojen 1922. ali 1924. leta. Bil je visok, vitek in hraber borec. Bojeval se je v enotah 1. bataljona Briškobeneškega oddela in še nekaterih enotah, ki so delovale v Benečiji. Nekateri menijo, da se je borec imenoval Franc Vencel in da je bil po rodu iz Kölna.

Kdor kaj ve o njem, naj sporoči na združenje borcev Briškobeneškega oddela na občinski odbor ZZZB NOV Nova Gorica.

Franc Črnugelj-Zorko

Poziv

OOZB in KS Dušan Kveder-Tomaž v Ljubljani prosita vse organizacije ZB in KS, ki so prav tako poimenovane, da sporočijo svoje naslove. Radi bi namreč navezali z njimi stike in morebitne obiske. Naš naslov: Krajevna organizacija ZB Dušan Kveder-Tomaž Ljubljana 61110, Kvedrova 14.

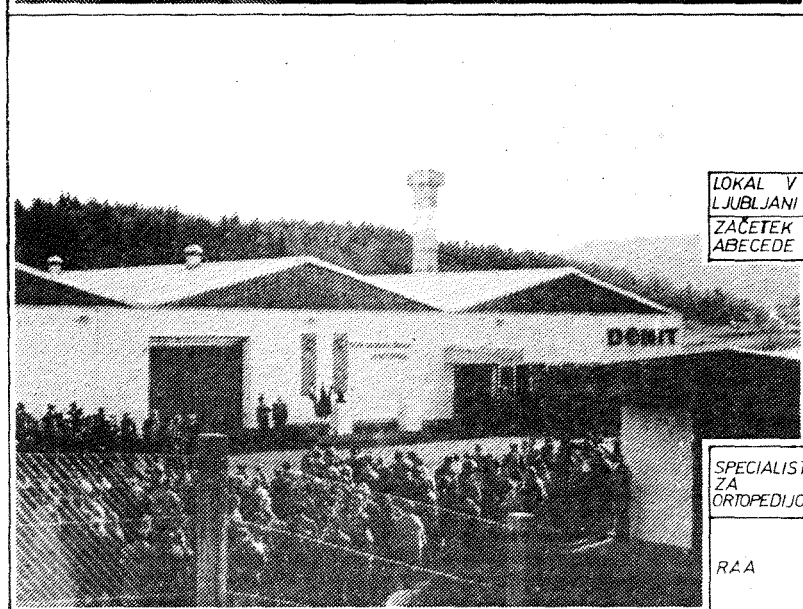
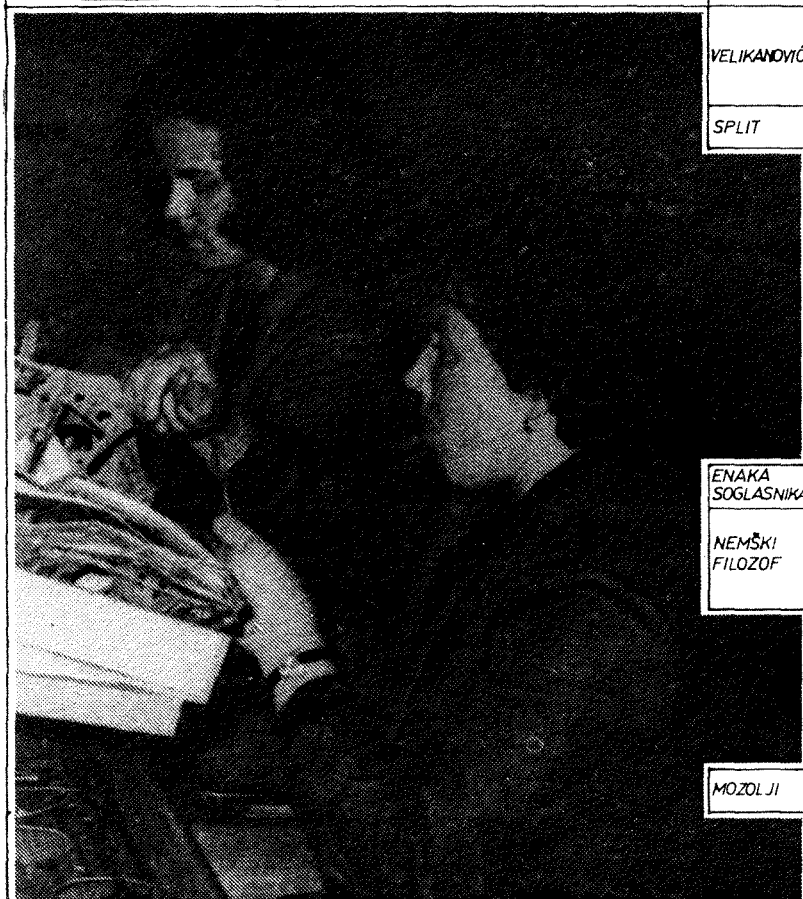
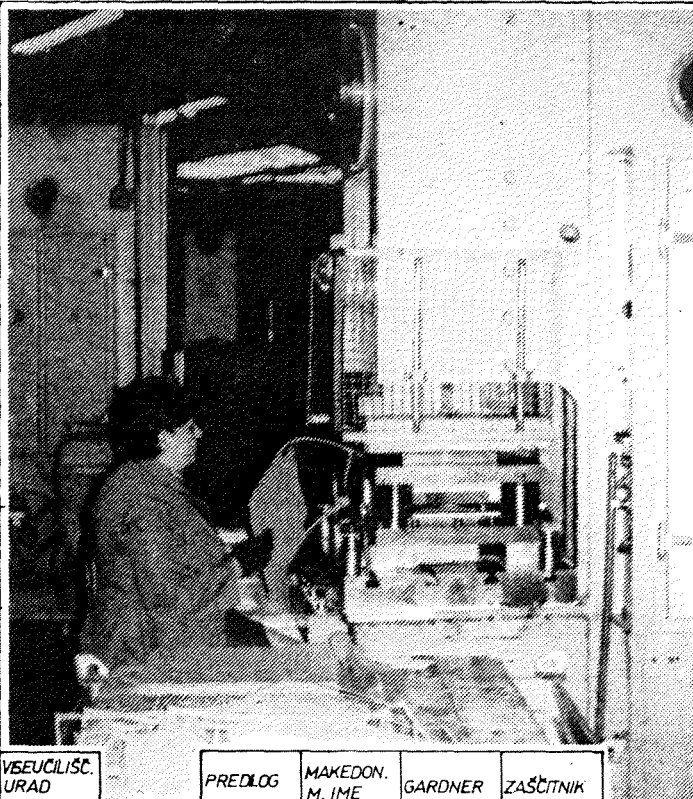
NAGRADNA KRIŽANKA

DONIT, TOZD TESNILA, VELIKA LOKA

Razpis nagradne križanke

Na vsako križanko v TV-15 je velik odziv. Tokrat jo je vnetim reševalcem pripravil delovni kolektiv DONIT, TOZD TESNILA, VELIKA LOKA.

Želimo vam veliko uspeha pri reševanju. Rešitve pošljite do 3. XII. 1981 na naslov: Uprava TV-15, Miklošičeva 28, Ljubljana. Na spodnji del pisma napišite DONIT. Žreb bo razdelil tri knjižne nagrade.

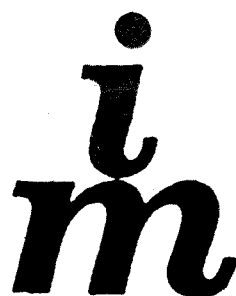
[illegible]

predelava lesa
ljubljana
langusova 8

**IZ SVOJEGA PROIZVODNEGA PROGRAMA
VAM NUDIMO:**

TOZD »GALANTERIJA PODPEČ: lesena galanterija – obešalniki, pohištveni sistem »HOPO-N« – TOZD »POHIŠTVO POLHOV GRADEC«: pohištvena oprema po naročilu – TOZD »STAVBNO MIZARSTVO« Ljubljana, Koprška c.: stavbno pohištvo, okna in balkonska vrata – TOZD »TESARSTVO« Ljubljana, Ižanska 18: tesarski izdelki, klasične konstrukcije, lepljeni leseni nosilci za vse razpone do 100 m – TOZD »ŽAGA« ROB NA DOLENJSKEM: žagan les listavcev in iglavcev – TOZD »ŽAGA« ŠKOFLJICA: žagan les listavcev in iglavcev – DSSS Ljubljana, Langusova 8

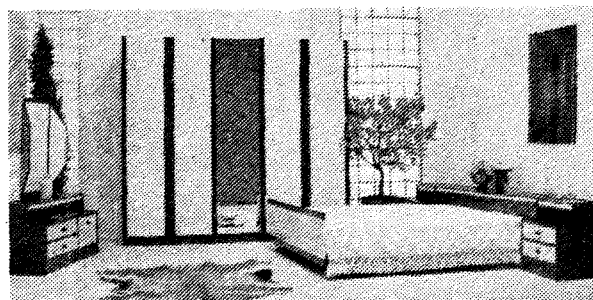

**iztok
miren**

tovarna pohištva
iztok miren
65291 miren, jugoslavija

telefon 54-111, telegram: iztok miren telex 34369 yu iztok

**IZTOK – OD INVALIDSKE DELAVNICE DO VELIKE
SODOBNE TOVARNE**

ISNAP

**SAMOUPRAVNA INTERESNA
SKUPNOST**
za nafto in plin
V SR SLOVENIJI

Ljubljana, Hajdrihova 2

emona hoteli ljubljana

tozd terme čatež čatež ob savi

tel. (068) 61-010, 61-011

TERME ČATEŽ v Čatežu ob Savi vas pričakujejo
ZDRAVLJENJE, KOPANJE, POČITEK in RAZVEDRILO

8 zdravnikov
številni fizioterapevti
zdravstveno pomožno osebje
8 maserjev in maserk
3 hoteli Terme, Zdraviliški dom in Mokrice
7 letnih bazenov
3 pokriti bazeni
televizijske in sejne dvorane
2 veliki restavraciji
veliko grilov in okrepčevališč

večstezno kegljišče
minigolf
6 teniških igrišč
veliko športno igrišče
lepi parki
čudoviti izleti
kavarna
2 telovadnici
2 savni
mlečna restavracija in drugo
vas čaka

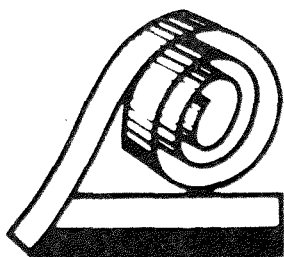

tozd terme čatež čatež ob savi

**TOVARNA KOVINSKE
GALANTERIJE n. sol. o.**

61001 LJUBLJANA, TOLSTOJEVA 44
TELEFON (061) 342-261
POŠTNI PREDAL 28

SLOVENIJALES TOVARNA »SORA« MEDVODE,

Gorenjska c. 12, 61215 MEDVODE, POB. 57

telefon: (061) 611-334, (061) 611-327, telegram: SORA Medvode, Žel. postaja: Medvode, Banka: 50104-601-26682

Proizvajamo in prodajamo predsobno pohištvo, samske sobe, in omarice za čevlje

Se priporočamo!

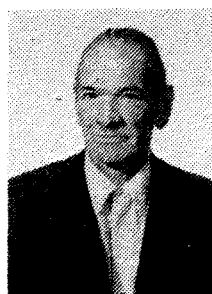
Viktor Pegan

Na trebanjskem pokopališču smo avgusta pokopali Viktorja Pegana, ki se je 1920. leta rodil v Avbergu pri Sezani. Januarja 1943 so ga Italijani zaprli v tržaške zapore, kjer je bil do kapitulacije Italije. Nato se je takoj priključil Gradnikovi brigadi, v začetku 1944. leta je bil dodeljen v partizansko tiskarno Dornberk, kjer je ostal do osvoboditve. Za vestno delo med NOB je bil odlikovan, prav tako je dobil priznanje tudi za aktivno delo v družbenopolitičnih organizacijah, o osvoboditvi.

Hedvika Škoberne

Aprila smo se na dramskem pokopališču poslovili od partizanske mame Hedvike Škobernetove. Rodila se je pred 75. leti v Dobju pri Planini. Takoj po prihodu 14. divizije v Dramlje se je vključila v organizirano delo za NOG. Aktivno in organizirano je sodelovala v NOG tudi cela družina.

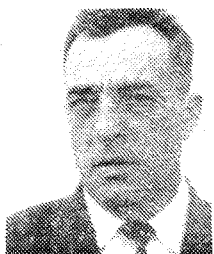

Janez Šturm

Julija smo se na pokopališču v Železnikih poslovili od Janeza Šturma iz Rudnega, rojenega 1905. leta v Farjem potoku pri Železnikih. K partizanom je odšel v začetku leta 1943. Bil je borec Prešernove brigade in nosilec več odlikovanj.

Ana Kenda

Septembra smo na ljubljanskih Zalah pokopali 59-letno Ano Kendo. V začetku vstaje se je v Ljubljani povezala z organizatorji upora. Udeleževala se je akcij trošenja letakov in pisanja parol po zidovih. Zaradi izdajalcev je bila dvakrat zaprta. Za svoje požrtvovalno delo je bila odlikovana.

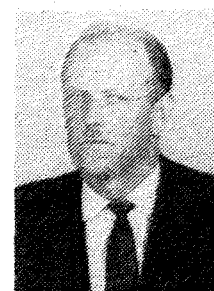
Alojz Primec

Maja smo na litijemskem pokopališču pokopali 62-letnega Alojza Primeca. Že leta 1941 so starše, sestre in brate izselili v Nemčijo. Da ga Nemci ne bi izsledili, se je junija 1943 priključil Cankarjevi brigadi, leta 1944 je bil premeščen v Dolenjski odred, kjer je ostal do osvoboditve. Za zasluge v NOV je bil dvakrat odlikovan. Tudi po vojni je bil zelo delaven.

Jernej Lotrič

Februarja smo se na dražgoškem pokopališču poslovili od Jerneja Lotriča, rojenega 1924. leta v Dražgah. Partizanom se je priključil leta 1943 in bil kurir karavle G 20. Za zasluge je bil večkrat odlikovan.

Franc Janša

V 66. letu starosti je umrl Franc Janša iz Zg. Lipnice pri Radovljici. Med NOB je aktivno sodeloval od leta 1941 kot borec mitraljezec v Pokljuškem bataljonu, Prešernovi brigadi, Sercejevi brigadi in v drugih enotah NOV. Bil je tudi v najtežjih bojih in pohodih 14. divizije. Tudi po vojni je aktivno deloval ves čas v raznih organizacijah. Oktobra smo ga pokopali na kamnogiškem pokopališču.

Alojz Muren

Septembra smo na dobriškem pokopališču pokopali Alojza Murna, rojenega 1914. v Dolenjem Globodolu pri Mirni peči. Leta 1942 je začel delati v OF, decembra 1942 pa se je priključil Gubčevi brigadi. Maja 1943 je bil dodeljen 15. belokranjski brigadi, v kateri je bil vse do osvoboditve. Kot vesten borec je bil dvakrat odlikovan. Po vojni je do upokojitve delal v Litostroju v Ljubljani. Prav tako je bil aktiven v družbenopolitičnih organizacijah.

Avguštna Jazbec

V Tupelcah na Krašu je v 91. letu starosti oktobra umrla partizanska mama Avguštna Jazbec. Bila je mati padlega sina Ladka in še dveh sinov, ki sta bila oba oficirja JLA. Med vojno je v njihovi hiši delovala radijska oddajna pošta Južnoprimorskega odreda. Za zasluge je bila Jazbecova mama odlikovana.

Katarina Murovec

Julija smo pokopali 93-letno Bevkovo mamo iz Tolminskega Loma. V NOG se je s številno družino vključila že jeseni 1942. Aprila 1943 je bila aretirana skupaj s tremi sinovi in bratom. Do aretacije je bila v njeni hiši osrednja javka 3. alpske operativne cone za Slovensko primorje. Tu so zbirali hrano, imeli sestanke in od tu so odhajali prostovoljci v gozdove. Po razpadu Italije se je Katarina vrnila na izpropano domačijo in nadaljevala z delom za NOB.

Vinko Arh

Na leskovškem pokopališču smo se aprila poslovili od Vinka Arha. Od februarja 1943 pa do konca vojne je zbiral orožje in hrano. Imel je tudi zbirališče za odhod k partizanom. Osem dni je skrival skupino, ki je pobegnila iz krških zaporov, in jim omogočil vrnitev v enoto. Zaradi sodelovanja s partizani je bil 1944. leta zaprt 6 mesecev. Tudi po vojni je aktivno sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah. Za svoje delo je bil odlikovan.

Ciril Kante

Na piranskem pokopališču smo se marca poslovili od boreca NOV. Rodil se je 1904. leta v Šmarjah pri Ajdovščini. Ilegalno je delal v Trstu do leta 1943, nato se je z družino preselil v domače kraje in se aktivno udeležil NOB.

Franc Jeram

Na pokopališču na Bukovem pri Cerknem smo se junija poslovili od Franca Jerama. Rojen je bil pred 70 leti. Bil je mobiliziran v posebni bataljon italijanske vojske. Takoj po kapitulaciji Italije se je priključil enotam 9. korpusa. Za zasluge v NOV je bil odlikovan.

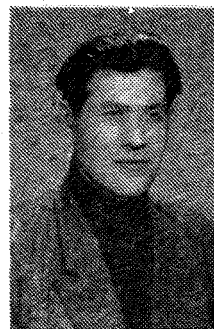

Franciška Vidrih

Na pokopališču v Gornji Branici smo junija pokopali Franciško Vidrih. Rojena je bila 1898. v Dolcih. Bila je prava partizanska mati, saj je vseh njenih osem otrok aktivno sodelovalo v NOB. Z možem in tremi otroki so jo januarja 1943 odpeljali v tržaške zapore. Mož je umrl v Mauthausnu. Za zasluge je bila odlikovana.

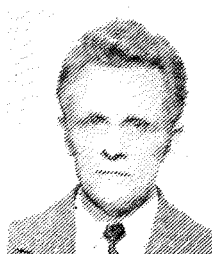
Jože Kuplenik

Septembra smo na kostanjevškem pokopališču pokopali Jožeta Kuplenika, rojenega 1919. leta v vasi Gabrje pod Gorjanci. Leta 1941 se je vključil med napredne mladince in začel sodelovati v OF na območju Gabrje-Brusnice. Leta 1942 se je priključil Gorjanskemu bataljonu, opravljal je kurirsko delo. Po osvoboditvi se je zaposlil pri gozdnem gospodarstvu. Ves čas je aktivno deloval v družbenopolitičnih organizacijah. Izredno si je prizadeval pri zbiranju gradiva o NOB.

Kosta Tijanić

Daleč od rojstne vasi Stabna v Črni gori počiva Kosta Tijanić. Avgusta smo ga pokopali v Postojni. Rojen je bil leta 1923. Leta 1941 se je vključil v NOG. Bojeval se je na Sutjeski, v Bosni in Hercegovini, za Beograd, na sremski fronti, vse do osvoboditve Trsta v 4. črnogorski. Po vojni si je ustvaril dom v Postojni. Za zasluge je bil trikrat odlikovan.

Jože Jalovec

V 57. letu starosti je umrl upokojeni major Jože Jalovec. Rojen je bil v vasi Dobe pri Kostanjevici. Takoj po okupaciji se je vključil v OF. Ker mu je grozila aretacija, je odšel k partizanom, kjer je kmalu postal tankist. Po vojni je sodeloval kot strokovnjak pri projektiranju in izdelavi tankov jugoslovanske proizvodnje. Tadi po upokojitvi je dalal v družbenopolitičnih organizacijah. Za svojo delo mod vojno in po njej je prejel več odlikovanj.

Kristina Zalokar-Katra

Septembra smo se na pokopališču na Dovjem poslovili od borce Kristine Zalokar-Katre. Rodila se je pred 75 leti v vasi Kupljenik nad Bohinjsko Belo. Zaposlila se je v železarni na Jesenicah in si ustvarila družino. Maja 1944 se je vključila v Gradnikovo brigado, v kateri se je bojevala do osvoboditve. Bila je odlikovana.

Tatjana Sevnik

Na pokopališču v Podkrajju pri Velenju smo septembra pokopali Tatjano Sevnik, upokojeno pedagoško svetovalko, predvsem revolucionarno študentko, članico Skoja, mladinsko aktivistko, sekretarko Skoja, borko NOV. S starši je bila izseljena v Srbijo. Tam se je kot skojevka vključila v mladinsko organizacijo in je delovala kot sekretarka Skoja na terenu Kruševac-Jastrebac. Leta 1943 so jo v Kruševcu aretirali in jo zaprli v Smederevski Palanki, kjer so jo pretepali, zasliševali, a izdala ni ničesar. Po devetih mesecih zapora ji je uspelo zbežati in vključila se je v 8. brigado 22. srbske divizije. Po vojni je študirala in opravljala razne vodilne funkcije v mladinski organizaciji. Po študiju je poleg strokovnega dela v prosveti opravljala razne družbenopolitične funkcije kot komunistka.

Franc Stupnikar

Franc Stupnikar je umrl v 89. letu starosti. Od njega smo se poslovili avgusta. Bil je dolgoletni član borčevske organizacije Bitnje in 60-odstotni vojni invalid.

PRAVNI SVETOVALEC

Odmera pokojnine

C. P. T. Ste borec NOV od leta 1944 dalje in se boste letos starostno upokojili. Kakšne ugodnosti vam bodo priznane ob odmeri pokojnine?

Odgovor: Kolikor vaša starostna pokojnina, odmerjena po pokojninski dobi, ne bo dosegla 85 odstotkov pokojninske osnove, se vam bo povečala, vendar največ za toliko, da bo znašala 85 odstotkov pokojninske osnove. Borec NOV od leta 1944 se namreč pokojnina, če je odmerjena po pokojninski dobi nižja od 85 odstotkov pokojninske osnove, poveča za 30 odstotkov, sme pa znašati največ 85 odstotkov pokojninske osnove.

Posebnost kmeta - borec NOV

T.M.A. Čas od spomladi 1942 do novembra 1943 in od 12. 3. 1944 do 15. 5. 1945 vam je bil priznan kot aktivno in organizirano delo v NOB ali kot neposredna udeležba v NOV v posebno dobo dvojno po 140. členu temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju. Vmesni čas do ponovnega vstopa v NOV (od 11. 11. 1943 do 11. 3. 1944) pa vam je všteti v posebno dobo enojno kot aktivno sodelovanje v NOG po 141. členu navedenega zakona. Vendar vam ni bila priznana lastnost kmeta - borec, in zato tudi ne pravica do starostne pokojnine po zakonu o starostnem zavarovanju kmeta (ker še niste stari 65 let).

Odgovor: Za kmeta - borec NOV, ki pridobi po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov pravico do starostne pokojnine že z dopolnitvijo 60 let starosti, se šteje po navedenem zakonu le kmet, ki je stopil v narodnoosvobodilni boj ali začel aktivno in organizirano delati v narodnoosvobodilnem boju pred 9. septembrom 1943 ali 13. oktobrom 1943 (Slovensko primorje), in mu je čas od tedaj do 15. maja 1945 priznan v dvojnem trajanju. Ker to pri vas ni podano, niste kmet-borec NOV po navedenem zakonu, in vam zato kmečka starostna pokojnina pravilno ni bila priznana.

Stanovanje zakoncev ob razvezi

K.D.C. Komu od bivših zakoncev gre po razvezi zakonske zveze stanovanjska pravica?

Odgovor: Prejšnja zakonca se lahko ob razvezi zakonske zveze sporazume, kdo od njiju bo obdržal ali pridobil stanovanjsko pravico. Če pa do tega sporazuma med njima ne pride, odloči o tem na zahtevo enega od njiju v nepravnem postopku sodišče, na katerem območju je stanovanje. Pri tem upošteva sodišče stanovanjske potrebe prejšnjih zakoncev, njihov otrok in drugih oseb, ki stanujejo skupaj z njima, razloge, zaradi katerih je bil zakon razvezan in druge okoliščine primera (n. pr. možnost za pridobitev drugega stanovanja). Vprašanje, ali je eden od prejšnjih zakoncev lastnik stanovanja, za določitev imetnika stanovanjske pravice ni odločilno. Zakonec, ki ni bil določen za imetnika stanovanjske pravice, pa se mora izseliti iz stanovanja, ko so mu preskrbljeni najpotrebnejši prostori.

Invalidska upokojitev

M.D.V. Invalidska komisija meni, da ste popolnoma nezmožni za svoje delo, v polnem delovnem času pa zmožni za drugo ustrezno lažje delo. Kljub temu, da ste torej le invalidka 3. kategorije invalidnosti, so vas proti vaši volji invalidsko upokojili, češ da ste prestari, da bi se vam priznala pravica do druge ustrezne zaposlitve. Ali je to pravilno?

Odgovor: Pravico do zaposlitve na ustreznem delu ima le zavarovanka, ki postane delovna invalidka 3. kategorije, preden dopolni 55 let starosti. Če ste bili torej ob nastanku invalidnosti že stari 55 let, vam ni več zagotovljena pravica do druge ustrezne zaposlitve, temveč vam gre, čeprav niste invalid 1. kategorije invalidnosti, to je popolnoma nezmožni za svoje in za drugo ustrezno delo, le pravica do invalidske pokojnine.

Napad na letališče Belvedere

Franc Črnugelj-Zorko 6

Ljubljana Glasnik ZROP, št. 2-3, 1. 1960. Naša obramba 1972/12. str. 42 in 43. Dokumenti in podatki v člankih, ki so bili napisani po vojni, ter izjave udeležencev akcij na letališče niso enotne v dnevu in uri napada, v številu borcev in številu skupin. Vse govori v prid datuma napada 13. marca 1944 med 1. in 2. uro. Število udeležencev boja se razlikuje tudi zato, ker sta se dva borca vrnila, intendant bataljona Černe pa ni bil v boju. V akcijo ni šla nobena partizanka.)

Ob približevanju letališču so skupine razorožile civilno stražo, ki se ni niti malo upirala. Niso jih zanimale njihove stražarske naloge, iskali so le potrdilo, da so bili prisiljeni odgnani s stražarskega mesta. Oboroženi niso bili, pri sebi so imeli le piščalke za alarm.

Stanislav Rosič se spominja dogodkov pred napadom in med njim tako: »Proti barakam smo šli v strelcih, nobene žične ali druge ovire ni bilo. Na letališču je bila nemška patrulja. Videli smo, kje je stražarsko mesto. Najprej smo metali bombe skozi okna v barako. Nismo natančno vedeli, katera okna pripadajo sobam, kjer spijo vojaki, toda vedeli smo, v kateri baraki je municija. Stražarja patrulje in obe baraki smo uničili – vse je gorelo. Najprej smo uničili barako z nemškimi vojaki, šele potem smo začeli uničevati barako z municijo in letalskimi bombami. Barake so bile oddaljene le 10–20 metrov. Med napadom in uničevanjem barak smo slišali streljanje in eksplozije na drugi strani letališča. Vsi smo vedeli, da je tam politični komisar Peter s svojo skupino in da napada letališko poveljstvo. Drugi so zažigali in uničevali letala. Boj je trajal malo več kot pol ure. Od gorečih barak smo se umaknili, ker smo vedeli, da bo sledilo veliko manjših in večjih eksplozij.«

Skupina Alfonza Perata je proti letališču krenila malo pred drugimi. Napotili so se proti stavbi, v kateri so se oficirji zabavali z dekleti. Udeleženec napada na poveljstvo je deset let po vojni zapisal spomine na trenutke boja: »Komisar Alfonz je svoje borce razporedil pod okna barak, od koder je prihajal hrup in se je slišalo vpitje pijane družine. Ukazal nam je, da budno pazimo na okna prvega nadstropja in pripravimo bombe. Pod vsakim oknom sta stala po dva borca, eden na ramenih drugega, da je lahko dosegel okno. Komisar Alfonz pa je s svojo skupino stal ob vhodu v vilo. Čas napada se je približeval, počasi so se pomikali trenutki napetega pričakovanja. Kaj, če se je na letališču zgodilo kaj nepričakovane?« (Borec, 1944, št. 12)

Razmišljanja so pretrgali trije zaporedni strelji iz pištole, kar je bil znak za začetek napada! Alfonz in dva borca so se hitro pognali po stopnicah navzgor in z mitralješkimi strelji odprli vrata sobe, v kateri je bila zabava. Hkrati so borci pod okni aktivirali bombe, razbili šipo in bombe vrgli v sobo. Mitraljez in dva avtomata Peratove trojke so tudi naredili svoje. Soba je bila vsa v dimu, hitro so jo morali zapustiti, da se ne bi zadušili. Drugih prostorov niso pregledali, niti niso zanetili ognja. Ročne bombe niso povzročile večjega požara. Trenutkov, ko so bili v hiši, niso izkoristili, da bi popolnoma uničili stavbo in likvidirali vse Nemce. Kaj hitro so se na vratih pojavili trije Nemci in vrgli bombo. Nihče od partizanov ni bil zadet. Vodja skupine je hitro ukazal mitraljezu in dvema borcev, da streljajo v okna in vrata. Samo en rafal je preprečil sovražnikovo delovanje. Uničili so dva kamiona in osebni avtomobil na dvorišču. Ko so Perat in partizani njegove skupine mislili, da je vse končano, da je bitka dobljena, so doživeli presenečenje. »Ko sem dajal zadnje ukaze, kako naj uničimo hišo, kar je bilo mogoče samo z ognjem, ker eksplozije nismo imeli, je »zapel« šarc-mitraljez s strehe. To je bilo presenečenje! Kaj je to? Od kod sedaj Nemci? Bili smo osupli. Presodil sem, da so bili Nemci tudi v drugih sobah. Kaj sedaj? Ali nazaj v hišo in dalje na podstrešje? Ali je za to še čas? Prepričan sem bil, da ga ni. Menili smo, da bodo Nemci zelo hitro reagirali. Zmenili smo se, da moramo hitro delovati in se umakniti. Ne smemo dovoliti, da bi prišli v situacijo, ki bi zahtevala naše žrtve. Odločili smo se, da svojo skupino umaknemo nekaj sto metrov od hiše in se tam odločimo, kako naprej. Tako, smo tudi naredili,« je pripovedoval Alfonz Perat.

Verjetno sta Redilonghijeva in Peratova skupina hkrati opravili z Nemci. Skupina, določena za uničenje letal, je takoj po uničenju barake, v kateri so bili Nemci, krenila proti letalom. Z njimi je bil tudi pilot bivše italijanske vojske, ki so ga imenovali Sergente. On naj bi z letalom poletel v partizansko zaledje.

Sergente je moral prvi opraviti svojo nalogo, izbrati letalo in vzleteti. Šele potem naj bi začeli uničevati druga letala. Sergente se je hitro lotil dela, toda nobenega letala ni mogel vžgati.

Casa za usposabljanje letal ni bilo dovolj. Moral je opustiti misel na polet, pridružil se je drugim in polival z bencinom letala in koruznico, s katero so bila letala prikrita pred zavezniškimi letali.

Lucien De Bellis je bil med tistimi, ki so pregledovali letališče pred napadom. Vodili so skupino do letal. Bil je presenečen, kajti razpored letal je bil drugačen kot ponavadi, letala niso bila na istem prostoru, temveč so bila razporejena posamezno, med njimi je bila večja razdalja. Tudi število letal je bilo drugo, bilo jih je devet.

Zelo zanimiv delež v akciji na letališču je imel kuhar, ki je znal nemško. S svojima tovarišema je na telefonsko linijo za Videm priključil telefon. Posebno jih je zanimalo, kaj bo spraševal sovražnik iz Vidma, ko bo slišal streljanje ali opazil ogenj in požar na letališču.

»Kaj se dogaja pri vas? Slišimo strele in eksplozije?« je bilo prvo sovražnikovo vprašanje iz Vidma. Naš kuhar-telefonist je v nemščini odgovoril: »Nič pomembnega za vas. Vojaki slavijo zmage naše vojske...« Malo kasneje spet klic iz Vidma. Nemška patrulja je iskala komandanta letališča, da bi mu prenesli povelje komandanta iz Vidma. Tudi ob tem sovražnikovem »ukazu« se je naš partizan-kuhar znašel. Rekel je, da je komandant (imena si niso zapomnili) šel k vojakom in da mu bodo prenesli sporočilo. Ukaz se je glasil, naj komandantu letališča nemudoma sporočijo, da takoj prekinijo z norijami in hrupom sredi noči.

Vrnitev iz boja

Vse skupine so po opravljenih nalogah hitele na dogovorjeni kraj. Pri vračanju z letališča niso naleteli na nobeno oviro. Občasno so še slišali streljanje s strani, kjer je bilo poveljstvo. Bojevniki z letališča so se hitro zbirali 3 kilometre jugovzhodno od Fojde. Umik z letališča je bil urejen, organiziran. Hitro je bila oblikovana kolona, razposlali so patrulji, drugi so šli v strnjeni koloni proti vasi Čenebula. Bili so zelo pozorni, da ne bi bili ob prihodu v tabor presenečeni. Od začetka napada je minila ura in pol in sovražnik bi že lahko pripravil maščevanje. Kolona zmagovalcev je prišla v zgodnjih jutranjih urah 14. marca 1944 na pobočje planine Topli vrh. Tam so predanili ter se spočili. Kuharji so skuhali dva obroka, saj so jim intendanti pravočasno priskrbeli dovolj hrane. V začasnem taboru na pobočju planine Topli vrh so se vsi dobro spočili. Ves dan so imeli popoln mir. Sovražnika ni bilo opaziti, slišati je bilo le oddaljeno brnenje letal. Zavarovanje je bilo dobro organizirano, tako da ne bi moglo priti do kakršnegakoli presenečenja. Dan je bil lep, sončen, toda ni bilo tako toplo kot v dolini, pihal je hladen veter. Počitek je dobro del po napornem pohodu in vznemirljivem boju. Skoraj nobeden pa ni mogel trdno zaspiti, misli so kar naprej uhajale nazaj v noč, v boj. Vsak je pripovedoval podrobnosti, ki jih je doživel, naredil, vse je bilo zanimivo.

Tega dne ob počitku na planini so borci zvedeli, kako so potekale priprave za akcijo na letališče Belvedere. Poveljniki so pripovedovali, koliko časa so pripravljali akcijo in odkrili borcem celoten tok priprav.

Se nadaljuje

Med mladimi ob zahodni meji naše Slovenije

Mladina je povsod ena

Na obisku na občinski konferenci ZSMS v Tolminu se nismo posebej pogovarjali o tradicijah, saj pravijo, da je že njihova mladinska organizacija tradicija, kar dokazuje s svojim dolgoletnim življenjem in delom. Združuje petinšestdeset osnovnih mladinskih organizacij, skupaj s klubi tolminskih študentov. Odpirajo se navzven v slovenski prostor. Na ravni občine je najtesnejše sodelovanje z novogoriško, ajdovsko in idrijsko ZSMS. Njihovo skupno delo povezuje medobčinski svet.

Svet na Tolminskem je pester. Vsak kraj ima neke posebne pogoje in zahteve, ki jih narekuje življenje samo, zato tudi mladina v vsaki krajevni skupnosti razvija druge aktivnosti. V Bovecu na primer največ pozornosti namenja mladinskemu prostovoljnemu delu, v Trebušu so bolj usmerjeni na splošni ljudski odpor in veliko prispevajo h kulturni ustvarjalnosti, sicer pa je šport povsod tisti, ki jih združuje. Prav pred kratkim, 8. novembra je krajevna organizacija ZRVS v Bovecu organizirala na občinskem nivoju tekmovanje, ki pa poleg športnega dela in orientacijskega pohoda vključuje tudi znanje iz poznavanja zgodovine Gradnikove brigade, katere bojna pot je vodila skozi tolminske kraje. Na tekmovanje Mladost v pesmi, besedi in spretnosti, ki bo 25. novembra, pa se prav marljivo pripravljajo. Pravi, da je bilo osnovno gradivo, Ljubičičeva knjiga Izreden pomen Titovega vojaškega dela, dobesedno razgrajeno.

»Nič posebnega,« je zmignil z rameni sekretar občinske konference ZSMS Tolmin Sergij Zagar, ko smo se pozanimali, kako se prepletajo njihovi dnevi. Pravzaprav nismo niti pričakovali, da bomo odkrili kaj »posebnega« drugačnega, saj je slovenska mladina, pa naj bo ob robu slovenskega ozemlja ali pa v središču, ena in jo vodi naprej ena pot – Titova pot, pot socialistične izgradnje naše domovine. Pa vendar so v vsakem življenjskem okolju drobtinice, ki poskrbijo, da tudi življenje in delo mladinske organizacije nista povsod enaka, čeprav vodita k istemu cilju.

Od sosednje Italije vas loči samo meja. Kakšno je vaše sodelovanje z mladimi zamejci in kaj s tem v zvezi nameravate v prihodnje?

Sredi oktobra smo imeli sestanek s predstavniki mladinskih odborov SKGZ iz Trsta in Gorice, pogrešali pa smo mlade z območja Benečije in Režije. Morali bomo stopiti k njim in tudi z njimi okrepiti organizacijske ter prijateljske vezi. Tudi oni so izrazili to željo. Športna srečanja so že običajna, toda to še ni vse. Tudi kulturna srečanja so kar pogosta, in sicer doslej prek društva Ivan Trinko. V prihodnje si prizadevamo sestaviti spisek vseh kulturnih in folklornih skupin, s katerimi bi izmenjevali obiske. Veliko jih je v Režiji, pa še nismo našli poti do njih. Tudi na zvezne mladinske delovne akcije, o katerih seznajamo mladinske odbore SKGZ, se mladi iz zamejstva radi odzivajo. Pa taborniki iz zamejstva prihaja-

Vsako leto krene približno 40 pohodnikov po poteh Gregorčičeve brigade. Poleg tega že tradicionalnega organizirajo tolminski pohodniki še druge pohode ob raznih priložnostih. Na enem od njih se je ustavila skupina fantov in deklet, da spletejo vence na grob junakov.

jo k nam. Lansko leto so imeli v Koritnici predavanje o organizaciji ZSMS, obiskali so MDA Posočje ter tovarno Iskra in Bovecu in skupaj z našimi taborniki prirejali kulturni program. Kako jih je bilo lepo videti ob dviganju slovenske zastave s slovensko taborniško himno na ustih!

V prihodnje? Seveda bomo še tesneje sodelovali. Dogovarjali pa smo se tudi že, da bi imeli v Primorskih novicah skupno stran, na kateri bi oni nas in mi nje seznanjali o problemih, načrtih in delu. Ugotovili smo namreč, da naš namen izdajanja skupnega mladinskega časopisa, ki bi združeval mladino obeh strani meje, ni izvedljiv. Redna informiranost je namreč zelo pomemben dejavnik v skupnem delu.

Videti je, da mladinsko prostovoljno delo tudi v tolminskih občini ne pomeni samo poletnih MDA, saj se mladi brigadirji znajdejo povsod tam, kjer sta potrebni njihova mlada moč in volja.

Prav pred kratkim so se mladi prostovoljci spet izkazali, ko so v Tolminskih Ravnah skupaj z vojaki in domačini Raven skopali jarke in položili vodovod. Sicer pa o poletnih MDA v Posočju menim, da če jih ne bi bilo vse od potresa leta 1976, potem vsega tega, kar je napravljeno, ne bi bilo še sto let. Začetno nezaupanje domačinov se je razblinilo takoj po prvih uspehih. Sedaj radi pristopijo in tudi pomagajo. V takem ozračju ni težko vsega načrtovanega v roku opraviti. Letos je bila v MDA Posočje vključena še posebna raziskovalna skupina na Mostu na Soči, ki je delala pod vodstvom strokovnja-

kov. Ker je bila nekako poskusna, ni bila vključena v tekmovanje brigad, v prihodnje pa bo.

Več ali manj povsod nalezimo na problem brezposelnosti mladih izločanih ljudi. Kako je s tem pri vas?

Slabo je, slabo! Med nezaposlenimi je 63 do 68 odstotkov mlajših od 26 let. Delovnih mest preprosto ni, in to iz leta v leto raste. Rešitev je analiza posameznih delovnih organizacij, upokojenec, honorarno zaposlenih ali zaposlenih v dveh delovnih organizacijah. Šele na podlagi analize bomo lahko ukrepali. Pri tem se bomo morali povezati s sindikatom in izredno pomembno je, da se aktivira mladina v posameznih temeljnih organizacijah združenega dela.

Gotovo izvirajo težave tudi iz poklicnih usmeritev mladih ljudi. Kadrovske stipendije so vse razdeljene. Ob njih pa je še veliko prosilcev za socialne stipendije, ki se usmerjajo v študij družbenih dejavnosti in v naravoslovno smer. Tu pa nimajo zagotovitve za službo v svoji občini, ki potrebuje predvsem kvi-narje, lesne delavce in gostince. Preveč je administrativnih tehnikov. Kmetije? Ne, mladih kmetov pa nimamo, čeprav zemlja je in gotovo daje možnosti za razvoj kmetijstva.

S kakšnimi sadovi svojega dela bodo mladi Tolminci stopili na 11. kongres ZSMS? Sedaj čakajo na resolucijo z RK ZSMS, ki jo bodo natančno predelali, posredovali svoje pripombe, s tem, da bodo najprej pometli pred svojim pragom, pregledali, kaj so naredili v občini in kaj ne ter se tako vključili v širši slovenski prostor.

Živa Drole

Novo iz Stranic

Dopisniški krožek je letos že izdal prvo številko glasila. Obsega dvajset strani. Na naslovno stran je Doroteja narisala, kako se zbirajo ptice. V glasilu smo namreč zbrali prispevke o jeseni. Objavljamo tudi šale, pesmi in uganke. Vsi učenci dobijo glasilo brezplačno, ostale številke pa raznosimo po vasi. Kamorkoli pridemo, povsod se nas razvesele, saj ljudje radi berejo naše sestavke.

ANDREJA ROTOVNIK, 3. r.

Na šolo je prišel predsednik KO ZB NOV Stranice tovariš Rudi Selčan. Podpisal je samoupravni sporazum z našim krožkom za ohranjanje tradicij NOB. Dogovorili smo se, kako bomo sodelovali. Skupaj z borci bomo hodili na izlete k pomnikom NOB, borci bodo prihajali k nam v šolo, mi pa na njihove sestanke. Pisali bomo o njih in skupaj bomo na proslavah. Pa še posebno nalogo imamo mladi, in sicer bomo na prostoru, kjer je bil bunker TV-33 postavili leseno spominsko obeležje. Na odkritje bomo povabili vse preživele kurije ter kurirske postaje. Pri delu bo potrebna pomoč KS in vemo, da jo bomo dobili.

IRENA SVAB, 3. r.

Ne moremo, ne smemo pozabiti!

Jesenska nedelja, meglena, deževna, hladna in kratka. Že pred 17. uro se je zmračilo. Prav to nedeljo smo se odpeljali na pokopališče v Vrhpolje pri Vipavi. Bili smo pozni in hiteli smo očistiti grob svojcev.

Začelo je močno deževati. Z odprtim dežnikom sem

hodila po pokopališču. Obstala sem pri grobnici padlih oziroma obešenih partizanov. Deset imen borcev, med njimi tudi ženska. Najmlajšemu je bilo komaj osemnajst, najstarejšemu pa devetinsirideset let. Gnusni zločin so zakrivali Nemci 27. septembra 1943. leta. Zakaj so to storili? Saj obešajo le

hude, zelo hude zločince?! Tu pa so obesili ljudi, ki so ljubili svojo domovino, ki so se bojevali za svobodo, za materin jezik, ki je bil toliko zaničevan na Primorskem. Mar je to zločin, če se bojuješ proti nasilju in krivici? V meni se je kopičil gnev in glasno sem dejala: »Ne moremo, ne smemo pozabiti!«

Zločin so Nemci storili pred cerkvijo. Nedolžne žrtve so obesili na tamkajšnje kostonje, ki še danes rasejo. Trije domačini so bili med obešenci. Enega so obe-

sili prav blizu doma. Ko je oče jutraj odprl hišna vrata, mu je pogled obvisel na mrtvem sinu. Partizanko so najprej ustrelili, nato še obesili. Žrtve so sezuli in jim na noge privezali sramotilni plakat z napisom: »Tako se naredi z banditi.« Še mrtvih niso pustili pri miru! Prebadali so jih z bajoneti, jih pljuvali... »Grozno!« je vzklila žena, ki mi je vse to pripovedovala in tiho odšla.

V meni pa je pripoved razžala bolečino.

JERICA MAVER, 6. a

Na osnovni šoli Vrhovci je bila v torek, 27. oktobra, ustanovna skupščina novega taborniškega odreda. Taborniki so se odločili, da ga poimenujejo po dokaj redki roži v naših krajih – Blagajevem volčinu.

Želja o ustanovitvi taborniškega odreda je na Vrhovcih že stara, uresničevati pa so jo začeli pred približno poldrugim letom. Na osnovni šoli je od leta 1976 sicer delovala družina Veseli veter, ki je bila sestavni del odreda Močvirskih tulipanov iz OŠ Bičevje. Novi odred šteje trenutno devetdeset članov, ki jih vodi osem vodnikov. Decembra bodo končali tečaje za vodnike še nekateri člani, zato bodo takrat v svoje vrste sprejeli še nove tabornike. Teh pa brez dvoma ne bo malo, saj je na Vrhovcih in v okoliških krajevnih skupnostih veliko zanimanje za to organizacijo.

Ustanovne skupščine so se udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij iz KS Vrhovci in Brdo, tabornikov iz Šiške in z Bičevja ter predstavnik Zveze tabornikov Slovenije. Vsi skupaj so jim zaželeli veliko uspeha pri njihovem delu.

B. K.

Nemci so v hudi zimi, v noči, ko se poslavljala staro leto, obkolili domačijo pri Jurčku. Vnel se je hud boj. Štirje partizani so padli pod streli sovražnikovih krogel, štiri pa so fašisti zajeli in jih odpeljali v dravograjске zapore. Po dvanajstih dneh hudega mučenja so jih kot talce ustrelili na Koroškem Selovcu pri Sveti Neži.

Učenci osnovne šole Prežihovega Voranca v Ravnah na Koroškem smo se v sivem meglenem jesenskem jutru odpravili na pot k spomeniku pri Jurčku, da bi obudili spomin na ta dogodek.

Novinarsko-dopisniški krožek
OŠ Prežihovega Voranca

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Pomembni datumi

Ja, čas kar beži in beži in pred nas postavlja vedno nove datume. Kakor bi mignil, bo leto naokrog in mi se bomo vprašali, kaj nam je to leto, ki smo ga na začetku imenovali »novo«, prineslo novega, kaj smo mi sami doprinesli k temu novemu. Toda pred prihodnjim novim letom je vendarle še mesec in pol časa, v katerem lahko še marsikaj uresničimo, če še nismo, da nas ne bo pekla vest, ko bomo delali celoletni obračun. Vmes je tudi še nekaj pomembnih datumov, mimo katerih kot zavedni državljani ne moremo. Naša poklicanost, dragi naši mladi dopisniki, pa nam ob tem narekuje še dodatne naloge; treba bo poskrbeti za praznično razpoloženje v naših časopisih, saj ljudje pričakujejo, da pišemo času primerno. Mislim na prvi pomemben datum pred nami, na 29. november, ko domovina in mi z njo praznujemo njen rojstni dan. Naša mladinska stran je postala sicer kar nekoliko utesnjena. To občutimo mi v uredništvu in gotovo tudi vi, ki ne najdete na njej vseh svojih prispevkov. Toda, kolikor pač imamo prostora v našem TV-15, mora izžarevati vaš pionirski ponos! Nekaj prispevkov, katerih vsebina je primerna za praznično številko ob dnevu republike, smo že prejeli. Želimo pa jih še več. Pišite, kako ste postali pionirji, kaj pomeni biti Titov pionir, pišite o pionirjih med NOB in svoja razmišljanja o domovini. Najboljše sestavke bomo nagradili s spominsko knjižico pesmi Blaža Mavrela Gozd šumi v meni. Na delo, torej!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Trgovska delovna organizacija

SOZD
merx
CELJE

»TEKO«

63000 Celje, Gubčeva 2

SE PRIPOROČA ZA OBISK
VSEH POSLOVALNIC V CELJU

PADALCI SO SI SODILI SAMI

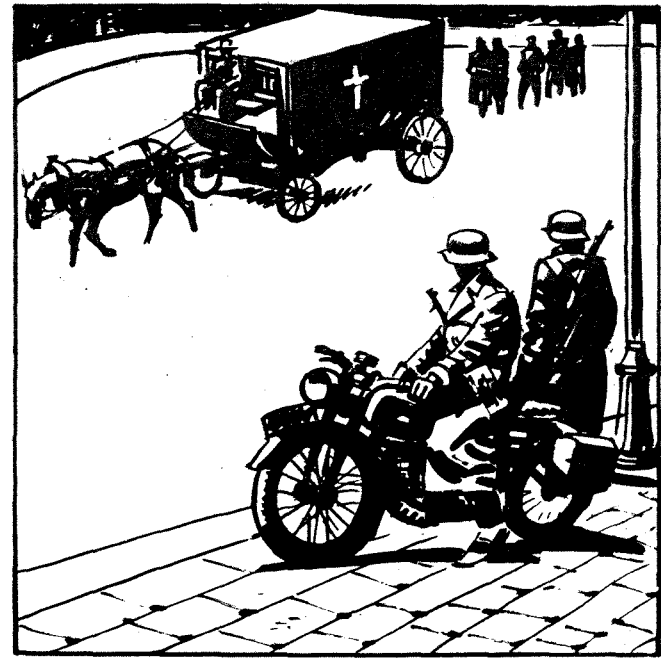
10

Narisal in priredil besedilo:

JELKO PETERNELJ

Na vsak udarec je treba odgovoriti s še močnejšim in čim bolj nenavadnim udarcem. Nemški maščevalni ukrepi pa češkega odporniškega gibanja skorajda niso prizadeli. Njihovi člani so se razpršili in poskrili, da jih nacisti ne bi mogli najti. V velikem strahu je živela tudi družina v praškem predmestju ki je imela v hiši skrita padala in drugo opremo obeh atentatorjev.

To bi zanjo utegnili postati zelo nevarno. Ves ta kraj so esesovske patrulje skrbno nadzirale, in če bi odkrile padala, bi naselje doživelo enako usodo kot Lidice. Nevarnost so odstranili na zelo izviren način. Nekega dne proti večeru je po osvetljenih predmestnih ulicah krenil proti Pragi mrtvaški voz s krsto, na katero so bili pritrjeni trije venci. Nemške vojaške patrulje ga niso zaustavljale. Ko je prispel v mesto, je zavil na del pokopališča, ki je namenjen otrokom; tam so po vseh običajih izvedli pokop.

Družino umrlega otroka predstavljala ena sama ženska, otrok pa naj bi bil po podatkih, ki so jih vpisali v uradno knjigo, sedemletni deček, katerega starši so bili zaprti v nekem koncentracijskem taborišču. Ko je ženska na nov grob položila skromen šopek cvetja, je z drugimi, ki so se tudi udeležili pogreba, odšla s pokopališča. Medtem ko so bili pogrebniški in duhovnik, ki je opravil pogrebni obred pravi (čeprav pripadniki odporniškega gibanja), so bili dokumenti ponarejeni.

V soboto, sedmega novembra, je obiskala Maribor dr. Saša Božović, partizanska zdravnica, polkovnica Jugoslovanske ljudske armade, mati in pisateljica, ki je s svojo prvo knjigo doživela med bralci vseh starosti nesluten uspeh. V Maribor so jo povabili učenci in učitelji osnovne šole Franca Rozmana-Staneta, založba Borec, ki je pred dve letoma izdala v slovenščino prevedeno »Tebi moja Dolores« ter predstavniki JLA.

Ves čas tridnevnega bivanja v naši štajerski prestolnici je bila dr. Saša dobesedno razprodana. Vsi so jo želeli videti, vsakdo jo je želel kaj vprašati. Bili so borci, pionirski in, kar je še zlasti razveseljivo, odrasla mlada.

Prvo neposredno vez z mariborsko šolsko mladino je pomagala vzpostaviti tovarišica Nuša Jemčeva, ki je dr. Božovič s srečala na »turneji« po šolah Užiške Požege, kjer sta otrokom pripovedovali vsaka svoje spomine na vojne dni: dr. Saša o delu partizanske zdravnice in srečanjih z borci od vsepovsod, tovarišica Nuša pa o pregnanstvu v Srbijo, o upor v Sloveniji in najlepšem bratstvu, ki se je spletlo med slovenskimi pregnanci ter srbskimi družinami, ki so jih sredi vojne vihre sprejele medse.

Potem ko je otrokom v šoli Franca Rozmana-Staneta pripovedovala spomine na svoja partizanska leta in ko so ji otroci prebrali odlomek iz njene knjige »Tebi, moja Dolores«, se je ustavila za nekaj časa v poslovalnici založbe Borec, kjer je tesno nagneteni množici obiskovalcev, katerih vsak je pod pazduho stiskal izvod njene knjige, neustrahovano delila podpise. Še pred tem pa so jo pozdravili predstavniki Maribora, založbe Borec in ZZB NOV.

Janko Markič, ki jo je pozdravil v imenu občinskega odbora ZZB NOV Maribor, je v nekaj besedah obudil svoj spomin na prvo srečanje z dr. Sašo sredi vojne vihre v bližini Titove Korenice, še z malo Dolores v naročju. »Že ob prvem stiku z njo smo vedeli, da imamo pred seboj skromno ženo in skrbno mater; sicer izčrpano, pa vendar ponosno in neuklonljivo revolucionarko«, se je spominjal tovariš Markič.

Medtem ko smo čakali

Srečanje z dr. Sašo Božović ob njenem obisku v Mariboru in ob podpisovanju njene že slavne »Dolores« v trgovini Borec

Kdor dobro daje, tudi dobro prejema

na pet mirnih minut za pogovor z dr. Sašo, smo prisluhnili njenim besedam zbranemu občinstvu. Čisto navadne besede je izgovarjala in se še posebej potrudila, da bi premagala prvo zadrego, ki se ponavadi postavi med avtorja in bralca: »V vseh republikah sem bila med narodnoosvobodilnim bojem, le v Slovenijo me ni zanesla pot,« se je nasmehnila in dodala, da je v neki doktorski disertaciji o partizanski saniteti v Sloveniji prebrala, kaj vse so na tem področju naredili slovenski partizani: »Mogoče bi v takšnih razmerah lahko tudi sama še več prispevala k partizanskemu zdravstvu in gotovo bi se tudi veliko več naučila,« je glasno razmišljala.

Skorajda ni bilo obiskovalca v Borčevi trgovini na glavni mariborski ulici, ki tistega sobotnega jutra ne bi imel rdeče obrobljenih oči. Komaj najmanjši drobci partizanske pripovedi si je

dričeva, ki je stiskala nosek v robec, je že zdavnaj prebrala knjigo. Zato je prihitela na srečanje z njeno avtorico. Na vprašanje, kakšni so njeni vtisi, je le zmignila z ramo: »Le v obraz me pogledite: najbrž ni treba nič dodati.«

Končno se je množica razšla in sva za nekaj hipov sedli k pogovoru. Seveda ta še zdaleč ni bil podoben tistemu izpred treh let, ko sva se v njenem stanovanju v Beogradu počasi in mirno poglabljali v vprašanje žene v revoluciji in žene, kakršno zahteva današnji čas.

Pa smo začeli pri njenem prvem jutranjem obisku. Dr. Saša, kakšna vprašanja so vam postavljali otroci v šoli?

»Neka deklica me je vprašala o mojih poveljih in srečanjih z borci, ki jih opisujem v knjigi. Ob tem se mi je utrla misel, da mogoče ne bi bilo napak, če bi o tem res pisala in to pisanje dodala kateri

»Ljudje mi pošiljajo številne pesmi, katerih nastanek je spodbudila moja knjiga. Mnogo ljudi srečujem in se z njimi pogovarjam in vedno znova čutim, da revolucija traja...«

izbrala dr. Saša za to, da ga je predstavila navzočim. Njena beseda je mirna, kar nekam tiha. Toda pripoved je močna, kakor je prvinsko in pretresljivo vse, kar najdemo v njeni knjigi »Tebi, moja Dolores«.

Srednješolka Jasna Ko-

bodočih izdaj »Dolores«. Cela vrsta je teh ljudi, s katerimi sem se srečevala tudi po vojni, za vsakim je čisto svojevrstna življenjska zgodba in pot. »Ko sva se prvič srečali, ste še nekako sramežljivo govorili o svoji knjigi, čeprav je vaše pisanje

Dr. Saša Božović: »Toliko je še tega, kar bi veljalo zapisati... Moj bivši ranjenec, partizan Oto Marinović, ki je bil veterinar in glasbenik in je v mesečnih mrzlih nočeh s svojo violino čaral spodbudne melodije, da bi lajšal muke ranjencem, je dolga leta živel v Združenih državah Amerike. Ko je slišal, da se tovarišu Titu resno slabša zdravje, je zbral vse svoje prihranke in prišel v Jugoslavijo, da bi bil v tistih dneh vsaj v bližini svojega vrhovnega komandanta. Saša, mi je rekel, nisem zdržal tam daleč, moral sem priti...«

pohvalilo kar nekaj znanih pisateljev in pesnikov. Kaj bi o tem fenomenu »Dolores« lahko rekli danes? Mnogo je literature na temo NOB, prenekatera je tudi literarno visoko kakovostna, vendar le redkokatero knjigo s partizansko tematiko spremlja tako širok odmev pri bralcih vseh generacij. Kaj menite vi o tem?

»Narod ima rad resnico, ne mara frazerstva. To je pripoved o času, ki je dal dva milijona žrtev in za vsako žrtvijo so ostali svojci in številni, ki so jih imeli radi... Seveda, vrsta knjig nastaja na temo NOB, ki imajo bolj strokovno, historično vrednost. Mojo knjigo pa lahko berejo, tako se je

izkazalo, tudi otroci v tretjem, četrtem razredu.«

»Pred dnevi sem slišala na beograjskem knjižnem sejmu, kako sta se ob moji razstavljeni knjigi pogovarjali deklici: »To je čudovita žalostna knjiga«. V njej je vse polno preprostih ljudi in navadnih doživljajev. Saj ne morejo biti vsi komandanti... Bilo pa je vse polno mater z otroki, navadnih borcev, katerih vsakdo je nosil v svojem srcu vsaj eno veliko ljubezen. Ljubezen do ljubljenega človeka, do kraja, pokrajine, cvetja...«

Poleg tega, kar ste popisali v svoji knjigi, posvečeni vaši umrli hčerki Dolores, je še vrsta dogodkov iz NOB, ki so po-

vezani z vašim imenom. Tako je tudi z Boškom Buho in številnimi drugimi.

Da, eden številnih bolečin spominov je tudi Lune Milunović, mladeničkomandant, ki je smrtno ranjen obležal na mojih rokah teko rekoč pred domačim pragom; potem je tu še neizčrpna tema vojnih ljubezni... Vidite, svojega moža sem srečala v vojnem času vsega trikrat, vendar so bila ta srečanja tako posebni dogodki, polni pretresljive in neizmerljive moči. V naši današnjih filmih na temo NOB pa pogosto mažejo te naše partizanske ljubezni...«

Kaj pa monodrame na temo »Dolores«? Cela vrsta jih je menda že?

»Da. Poleti so me poklicali celo Romi, če lahko pride k meni njihova delegacija. Prišli so in mi izrazili svojo željo: da bi prevedli in pripravili monodramo »Tebi, moja Dolores« za krstno predstavo ustanovljenega romskega gledališča v Beogradu. Seveda sem privolila. Gotovo bo tudi predstava tako lepa in topla, kakor so lepe in žalostne ciganske pesmi.«

Pišete naprej? Kaj novega?

Pišem. Desanka Maksimović me je spodbudila, da sem se lotila opisovanja likov ljudi, ki sem jih poznala v vojni. Pišem pa tudi nekakšna »vojna veselja« (anekdote, op. nov.), kajti sredi grobsti vojne je bilo tudi tega polno. Rada se polotim te vrste pisanja, kajti vedno me je najprej zanimal človek (iz vesele in žalostne plati) in ne vojna s simbolom orožja. Pišem tudi o morali skozi resnične življenjske zgodbe. To se mi zdi pomembno. Kajti pogosto mladim očitam, da niso moralni, etični, mi pa jim tega ne dajemo. Tudi za to bi morali obstajati učbeniki... S tem v zvezi naj omenim, da so stiki med učitelji in starši popolnoma nezadostni. Naši otroci pa prihajajo s številnimi problemi... Gladimo jih, kakor vemo in znamo. Pri vsem tem mislim, je najpomembnejše, da je človek iskren. In če iskreno misli in dobro daje, se mu bo to dobro tudi povrnilo.«

Naša dobra dr. Saša, vedno polna optimizma in neustavljive življenjske energije! Prav z nestrpnostjo pričakujemo novega pisanja izpod njenega peresa, saj bo prav gotovo iskreno, takšno, da bo zvenelo v srcih.

Bojana Žokalj-Jesih